

การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญา
ชั้นพิจารณาใหม่

อัฐวิทย์ ไสสะอาด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2559

**Legal aid for Convicted Prisoner : A case Study the Retrial of
Criminal Case**

Attawit Saisaard

**The Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
ชื่อผู้เขียน	อัจฉวิทย์ ไสสะอาด
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา)
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมนั้นมีความสำคัญ โดยเฉพาะกับผู้ต้องขังเด็ดขาด ที่ถือว่าขาดอิสรภาพที่จะกระทำการต่างๆ เฉกเช่นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิ ดังนั้น สิทธิดังกล่าวจึงมีความจำเป็น และสิ่งที่มีความจำเป็นกับผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญาอีกประการหนึ่งก็คือ การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นก็เพราะว่าผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้อันเนื่องจากอาถูกจำกัดสิทธิบางประการ หรืออาจเป็นเพราะเรื่องบางเรื่องทางกฎหมายนั้นถูกกำหนดเอาไว้เป็นการเฉพาะ สำหรับการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นถือว่ามีกำหนดเอาไว้ในกฎหมายต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ฯ และรวมถึง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังของไทยนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ก็เห็นได้ว่ายังคงมีระบบการช่วยเหลือที่แตกต่างกันในบางกรณีซึ่งความแตกต่างนั้นนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ต้องขัง ดังนี้

การช่วยเหลือทางกฎหมายในส่วนของการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น แท้จริงแล้วเป็นการป้องกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประเทศไทยเองก็มีการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 โดยมีวิธีการช่วยเหลือแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เจื่อนใจ กระบวนการ หรือขั้นตอน และผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างไรก็ตาม เพื่อได้วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้ต้องขัง กรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และได้เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ยังคงมีความแตกต่างและมีปัญหาใน

ขั้นตอนต่างๆ เช่น ในกรณีของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่นั้น พบว่ามีฝ่ายของตัวผู้ต้องคำพิพากษา หรือผู้ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ปกครอง และมีกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอด้วย ในกรณีที่มิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม จากการกำหนดตัวบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอนาคืออาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้น ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดไว้เช่นนี้ จะทำให้การนำคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วมาพิจารณาใหม่นั้น กระทำได้ค่อนข้างยาก กล่าวคือ จะเห็นได้ว่าการนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้นจะต้องมีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่ ซึ่งในส่วนนี้ หากให้อำนาจแก่ฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาจะดำเนินการเองนั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนนั้นมีหลายขั้นตอนด้วยกัน อีกทั้งยังมีระยะเวลาในการพิสูจน์พยานหลักฐานและเอกสารใหม่อีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นการยากในกระบวนการปฏิบัติสำหรับฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด เป็นต้น นอกจากนี้ยังคงมีกระบวนการช่วยเหลือที่ยังคงเป็นอุปสรรคกับการช่วยเหลือผู้ต้องขังเมื่อได้เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

ดังนั้น หากมีการเพิ่มหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ หรือควรที่จะมีการเยียวยาในหนังสือพิมพ์และมีการติดประกาศตามสถานที่ต่างๆ ในที่ๆ ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นการเยียวยา ด้านจิตใจ หรือหากมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐอีกหนทางหนึ่งก็จะทำให้การพิสูจน์นั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น และจะทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Thesis Title	Legal aid for prisoners : A case study the retrial of criminal case
Author	Mr. Attawit Saisaard
Thesis Advisor	Asst. Prof. Dr.Thanee Voraputr
Department	Law
Academic Year	2016

ABSTRACT

At present, the right in the criminal justice process is important. Especially with convicted prisoners, whom are individuals who lack freedom. Unlike persons that don't have restricted rights, legal aid is important for the prisoners as they are persons with restricted rights or the law restricts the rights of said prisoners. Legal aid to prisoners in Thailand is defined by laws such as The Constitution, The Criminal Procedure Code, The Retrial of Criminal Case Act and including The Correction Act. The study compared the laws in foreign countries such as The Federal Republic of Germany or The United States of America. This is how the legal aid systems are different and apply as follows:

The Legal aid in terms of a retrial of a criminal case, is indeed, the failure of the criminal justice process. In Thailand it has also been determined that there should be a retrial of criminal case as has been dictated by the retrial of Criminal Case Act since 1983. The way aid is divided into three parts include: condition, process or procedure and the effect of the retrial of criminal case. However for analysis, the legal aid in the retrial of criminal case will be in comparison with laws in the foreign countries of The Federal Republic of Germany, The United States of America, Republic of France and Japan. There are still differences and there are still problems with the steps such as in the case of the right to petition the retrial of criminal case, found the convicted prisoner's legal guardian, (and in this case) prosecutor has the right to petition. If the plaintiff in the lawsuit determines an individual has the right to petition, a retrial of criminal case will be granted. The author suggests that the determination of the will may bring the case to a final judgment then retrial of criminal case made difficult. In other words if there will be a retrial of criminal case, there must be evidence or new facts. In this section, if the attorney is to

be empowered on behalf of the prisoner, it must be performed manually and therefore makes things more difficult in due process and this process has many steps all together. It also has a longer duration of evidence and documents as well. So it is difficult for the process for the convicted prisoners. In addition, there is still a process that continues to obstruct the legal aid to the convicted prisoners when compared to other countries.

Consequently, adding a government agency or any organization for the right to a petition of the retrial of criminal case, should be remedied in newspapers and posted to various locations of what the final judgment is, to where the defendent has been a resident.

This would be more so for their own piece of mind and mental wellbeing as well as when out and about within their own community. It will prove that fact much faster and to make Legal aid for prisoners in the retrial of criminal case have more effective.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประสบความสำเร็จลงได้ โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และได้แนะนำผู้เขียนมา โดยตลอด อีกทั้งต้องขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ และอาจารย์นัทธี จิตสว่าง ที่ให้เกียรติมาเป็นกรรมการสอบสอบเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งนี้ต้องขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น รวมถึงการชี้แนะข้อบกพร่องต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

นอกจากนี้ผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ต้องขอขอบพระคุณอาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ รวมถึงเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ มหาวิทยาลัย นิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปีการศึกษา 2555 ที่คอยช่วยเหลือและส่งเสริมทั้งข้อมูลที่ขาดตกบกพร่อง รวมทั้งกำลังใจด้วยดีเสมอมา

สำคัญเป็นอย่างยิ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้โดยเด็ดขาดหากขาดการสนับสนุน ทั้งทางด้านกำลังใจของครอบครัวของผู้จัดทำวิทยานิพนธ์เอง ดังนั้น คุณค่าและประโยชน์ของ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบให้แก่ครอบครัวของผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ทั้งสิ้น ผู้จัดทำวิทยานิพนธ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะเป็นแหล่งความรู้แก่ผู้ที่สนใจทุกท่านและสามารถนำความรู้ จากวิทยานิพนธ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ยิ่งในอนาคต

อัฐวิทย์ ไสสะอาด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	4
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังและการรื้อฟื้นคดีอาญา ขึ้นพิจารณาใหม่	6
2.1 แนวคิดว่าด้วยเรื่องของผู้ต้องขัง	6
2.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสิทธิผู้ต้องขังในการได้รับการช่วยเหลือทาง กฎหมายระดับสากล	25
2.3 แนวคิดการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่	36
3. มาตรการการการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทยและต่างประเทศ	40
3.1 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของราชอาณาจักรไทย	40
3.2 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ	51
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับ การนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของราชอาณาจักรไทยและต่างประเทศ	92
4.1 วิเคราะห์เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่	92
4.2 เปรียบเทียบเงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทย และต่างประเทศ	95
4.3 วิเคราะห์ขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่	101

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.4 เปรียบเทียบขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทย และต่างประเทศ	104
4.5 วิเคราะห์ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่	107
4.6 เปรียบเทียบผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทย และต่างประเทศ	109
4.7 วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญา ในส่วนของทนายความของประเทศไทย	111
4.8 ความสัมพันธ์สำคัญของทนายความ ในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ	114
4.9 ความสัมพันธ์ของทนายความในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ	116
5. สรุปและข้อเสนอแนะ	118
5.1 สรุป	118
5.2 ข้อเสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	122
ประวัติผู้เขียน	126

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมนั้นมีความสำคัญ เพราะหลายประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว ยิ่งถ้าเป็นสิทธิที่ได้รับรองในกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ยิ่งมีความสำคัญและรัฐต้องคุ้มครองประโยชน์ดังกล่าวตามที่กฎหมายสูงสุดนั้นรับรองเอาไว้ ทั้งนี้ในปัจจุบันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เห็นได้ชัดว่าเป็นปัญหาก็คือสิทธิของผู้ต้องขัง กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดนั้นถูกต้องขังแล้วสิ่งที่ขาดหายไปคืออิสรภาพต่างๆ ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ซึ่งรวมถึงการสูดคิดของผู้ต้องขังด้วยเช่นเดียวกันที่ไม่สามารถดำเนินการสูดคิดได้อย่างคนที่ถูกดำเนินคดีแต่มิได้ถูกคุมขังหรือต้องขังในเรือนจำ ดังนั้นจะเห็นว่าสิทธิของผู้ต้องขังในทางกฎหมายในการสูดคิดหรือสิทธิทางกฎหมายอื่นๆ จึงมีความสำคัญกับผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการนำคดีอาญากลับมาพิจารณาใหม่ นับว่าเป็นกระบวนการการช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาดที่คำนึงถึงความยุติธรรมมากที่สุด

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการป้องกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลจึงมีแนวคิดที่จะนำคดีที่เกิดความผิดพลาดในการกระบวนการยุติธรรมนั้นมาพิจารณาใหม่เพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด การนำพิจารณาคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 หลักด้วยกัน คือ

1. การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นคุณ คือ การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ มีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า แม้ว่าข้อสันนิษฐานว่า สิ่งที่พิพาทษาถึงที่สุดไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จะมี

¹ สำหรับราชอาณาจักรไทย กฎหมายสูงสุดคือ รัฐธรรมนูญ (มาตรา 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติไว้ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้)

ความสำคัญมากในแง่ของความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมก็ตาม แต่ถ้าจะปล่อยให้ความผิดพลาดซึ่งอาจจะมีปรากฏขึ้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ความผิดพลาดที่ปรากฏนั้น ก็จะทำให้ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวงการยุติธรรมเสื่อมคลายไปได้ จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขได้

2. การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นโทษ คือ หลักการที่มองต่างจากหลักหลัก “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว (ne bis in idem)” เนื่องจากอาจเกิดข้อสงสัยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าหากมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ไม่มีหนทางใดที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เลยหรืออย่างไร ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก ที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังนั้น หลักผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษ จึงได้ถูกนำมาใช้โดยเป็นไปตามทฤษฎีลงโทษเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ความประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ก็เพื่อเป็นการชดเชยความไว้วางใจในกฎหมายของประชาชนที่ถูกกระทบกระเทือน โดยการกระทำผิด ทั้งนี้ เพราะประชาชนย่อมจะไว้วางใจเขาต่อได้รับความคุ้มครองของกฎหมาย ดังนั้นจึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เห็นว่าเขาได้รับการคุ้มครองเช่นนั้นจริง โดยการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งในหลายๆ ประเทศได้มีกฎหมายที่มีอำนาจในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลยได้ เช่น ประเทศเยอรมนี และในขณะเดียวกันก็มีอีกหลายประเทศที่กำหนดให้การนำคดีอาญามาพิจารณาใหม่นั้นมิได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณเพียงเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมในเรื่องดังกล่าว คือ การนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติเอาไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทหรือเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดภายหลังจากแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังจากแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

เมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นมีกระบวนการที่ต่างกันและเหมือนกันของต่างประเทศ กล่าวคือ การนำคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ของไทยนั้นสามารถนำมาพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษกับผู้ต้องขัง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขกระบวนการในการนำคดีขึ้นพิจารณาคดีใหม่นั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ในบางกรณี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าศึกษาและเพื่อนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศในส่วนที่เป็นประโยชน์กับกฎหมายของประเทศไทยมาพัฒนาหรือเพิ่มเติมในกระบวนการการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง
2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและของต่างประเทศการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังในคดีอาญาเฉพาะกรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางและระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังกรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ให้เป็นมาตรฐาน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การศึกษาถึงกระบวนการช่วยเหลือผู้ต้องขัง กรณีการนำคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ทั้งของไทยและของต่างประเทศนั้นมีกระบวนการที่ต่างกันไป มีหลักการและแนวคิดของการนำคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ที่ต่างกันออกไป ดังนั้นหากนำเอาหลักการหรือกระบวนการในการนำคดีขึ้นพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศในทางที่เป็นประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับหลักการหรือกระบวนการการนำ

คดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับกฎหมายของไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าจะประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นอย่างยิ่ง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ต้องขังเพียงเท่านั้น อีกทั้งมุ่งศึกษาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้ต้องขัง ทั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้มุ่งที่จะศึกษาถึงการช่วยเหลือผู้ต้องขังด้านอื่นๆ แต่อย่างใด

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเรื่องของการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังศึกษากรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวคือวิจัยทางเอกสารศึกษาจากหนังสือ ตำรา ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากกฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากงานวิจัย บทความ เอกสาร ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งศึกษาจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อให้มีข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันมากที่สุด และทั้งนี้ผู้เขียนไม่ได้ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณหรือวิจัยเชิงสำรวจแต่อย่างใด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายการทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศในการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและความแตกต่างของการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในของประเทศไทยและของต่างประเทศ

4. ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางและระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญา
กรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังและการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

การศึกษาการช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขังนั้นมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอยู่หลายแนวคิดหลายทฤษฎีด้วยกันที่จะต้องศึกษา ซึ่งล้วนมีความจำเป็นเนื่องจากเป็นแนวคิดพื้นฐานที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในการช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขังได้ เช่น แนวคิดทางด้านปฏิจนุศาสตร์ที่มีการรองรับเรื่องดังกล่าวเอาไว้ รวมถึงกระบวนการทางยุติธรรมที่ต้องศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้เรียบเรียงการศึกษาดังนี้

2.1 แนวคิดว่าด้วยเรื่องของผู้ต้องขัง¹

เมื่อก้าวถึงผู้ต้องขังแล้วมีแนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหลายแนวคิดด้วยกันดังนี้

2.1.1 ความหมายของผู้ต้องขัง

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 4 (2) – (6) ระบุว่า ผู้ต้องขัง หมายถึง “นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก” โดยนักโทษเด็ดขาด คือ “บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย” และคนต้องขัง คือ “บุคคลที่ถูกฝากขังไว้ตามหมายขัง” นอกจากนี้ยังมีผู้ต้องขังอีก 2 ประเภทคือ คนฝาก หมายถึง “บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือ กฎหมายอื่น โดยไม่มีหมายอาญา” และ นักโทษพิเศษ ซึ่งเป็น “นักโทษเด็ดขาดซึ่งส่งไปอยู่ทัณฑ์นิคมตามพระราชบัญญัตินี้”²

¹โครงการวิจัย สิทธิของผู้ต้องขังเพื่อการได้รับการช่วยเหลือทางกระบวนการยุติธรรมศึกษากรณีผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา , ออนไลน์ เข้าถึงได้จาก www.kamlangjai.or.th/th/download_content.

²ออนไลน์ เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/15/06/58>

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง

การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังเริ่มมีขึ้นนับแต่ยุคสมัยของการเรียกร้องอิสรภาพและเสรีภาพในประเทศตะวันตก และมีการเรียกร้องให้ได้มาซึ่งสิทธิพลเมือง โดยสิทธิของผู้ต้องขังถือเป็นสิทธิของพลเมืองอย่างหนึ่งที่มีการเรียกร้องและทำให้ได้มาด้วยเหตุผลที่ว่า การที่ผู้ต้องขังต้องถูกแยกตัวออกจากสังคมปกติ ทำให้เขาถูกจำกัดเสรีภาพต่าง ๆ และทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความถูกต้องชอบธรรม ความพอดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ความทุกข์ทรมานที่ผู้ต้องขังได้รับจากการถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การเรียกร้องให้ตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Basic Human Rights) รวมทั้งเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมายที่บุคคลนั้นพึงได้รับ เพราะแม้ว่าผู้ต้องขังจะเป็นบุคคลที่ถูกจำกัดเสรีภาพและต้องสูญเสียสิทธิบางประการไปจากการถูกลงโทษ แต่ก็ยังคงมีสิทธิบางประการในฐานะเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจถูกจำกัดหรือล่วงละเมิดได้⁴

ทั้งนี้ สิทธิของผู้ต้องขังยังเกิดจากแนวคิดที่ว่าสิทธิพลเมืองบางส่วนของผู้ต้องขังต้องสูญเสียไปจากการถูกลงโทษ ผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นปัจเจกชนก็ยังคงมีสิทธิบางส่วนที่เหลืออยู่จากการถูกลงโทษ ซึ่งจะมีสิทธิมากหรือน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษของแต่ละประเทศนำมาใช้⁵ ดังนั้น การสูญเสียสิทธิของผู้ต้องขังจึงเป็นเพียงการถูกแยกตัวออกจากสังคมเท่านั้น และบุคคลนั้นก็ยังคงมีสิทธิบางประการเหลืออยู่ รัฐจึงมีหน้าที่ในการจัดหาล้างอำนาจความสะดวกและการรับรองสิทธิประเภทต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง และตระหนักถึงการปกป้องรักษาสิทธิของผู้ต้องขังให้ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ การเรียกร้องให้คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังยังเกิดขึ้นจากการพัฒนาแนวความคิดในเรื่อง

³ ัญญา จรรยาชัยเลิศ, “หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

⁴ กุลพล พลวัน, เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ หน่วยที่ 9-15, 2546, พิมพ์ครั้งที่ 6 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช)

⁵ B. Harold, Supervision of the Offender (Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall, 1981), p. 41, อ้างแล้วใน กุลพล พลวัน, “สิทธิของผู้ต้องขัง,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์, หน่วยที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2539)

⁶ เชาวลิต สมพงษ์เจริญ, “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548)

สิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันในรูปของสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) โดยมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน พระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาและได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้จึงไม่อาจโอนกันได้และไม่อาจล่วงละเมิดได้ ดังนั้น รัฐทั้งหลายจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ สิทธิธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนพึงมี คือ สิทธิพื้นฐานของพลเมือง ซึ่งต่อมาเรียกสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) อันครอบคลุมถึงสิทธิของผู้ต้องขังด้วย⁷

2.1.2.1 สิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายสูงสุด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้ดังนี้

1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ กล่าวคือ ห้ามมิให้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลใด ๆ เว้นแต่จะอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะเท่าที่จำเป็น⁸ ทั้งนี้ห้ามมิให้จับหรือคุมขังบุคคล เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ⁹ นอกจากนี้ ยังห้ามมิให้ค้นตัวบุคคลหรือกระทำการอันเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เว้นแต่จะมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ และหากปรากฏว่ามีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายในการที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำนั้นได้ รวมถึงจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

2) สิทธิที่จะไม่ถูกจำคุกหรือได้รับการปฏิบัติที่เป็นการทรมาน ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือเป็นการเหยียดหยาม กล่าวคือ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดห้ามมิให้กระทำการทรมาน ทารุณกรรม หรือลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ได้กำหนดไว้ด้วยว่า การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือเป็นการลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

⁷ ัญญา จรรยาชัยเลิศ, “หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.พ.)

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรค 1

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32

3) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมโดยเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ¹⁰ ทั้งนี้ ยังได้กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้¹¹ ทั้งยังให้สิทธิในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐปฏิบัติโดยเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เช่นกัน

4) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเสมอภาคและไม่ถูกกีดกัน กล่าวคือ บุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน¹²

5) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ มีโอกาสตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร¹³

6) สิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

7) สิทธิที่จะได้รับแจ้งเหตุผลหรือสาเหตุที่ถูกจับหรือคุมขัง

8) สิทธิที่จะถูกนำขึ้นศาลโดยทันที และได้รับการพิจารณาคดีในเวลาอันสมควร กล่าวคือ การมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

9) สิทธิที่จะได้รับการติดต่อกับทนายความ

10) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า และสามารถต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือมีทนายความช่วยเหลือตามใจสมัคร

11) สิทธิที่จะได้ซักถามพยาน หรือได้ซักถามพยานที่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนและสิทธิที่จะนำพยานของตนเข้าสืบโดยเงื่อนไขที่ดัดเทียมกันกับพยานที่เป็นปฏิปักษ์

12) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยและโดยองค์กรยุติธรรมที่มีอิสระ ซึ่งเป็นสิทธิในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณา

¹⁰รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 26

¹¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 28

¹²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30

¹³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40

โดยเปิดเผย การได้รับข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

13) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย

14) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การเป็นปณิธานต่อตนเองหรือถูกบังคับให้รับสารภาพ กล่าวคือ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นประปักษ์แก่ตน

15) สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม ถ้าไม่สามารถเข้าใจภาษาซึ่งใช้ในศาล

16) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ นอกจากนี้ยังกำหนดไว้ด้วยว่า ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

17) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

18) สิทธิที่จะไม่ถูกถือว่าได้กระทำความผิดอาญาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำใดซึ่งไม่เป็นความผิดตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้ในขณะกระทำหรือถูกลงโทษโดยโทษที่หนักกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

19) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ

2.1.3 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

Edwin H. Sutherland และ Donald R. Cressey ได้อธิบายทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษในแง่ของวัฒนธรรม สังคมวิทยา และจิตวิเคราะห์¹⁴ ไว้ว่า วิธีการและความรุนแรงในการลงโทษจะขึ้นอยู่กับพัฒนาการของวัฒนธรรมในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ ปัจจัยทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม¹⁵ อีกทั้งการลงโทษยังมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ นอกจากนั้นยังได้อธิบายไว้ด้วยว่า การใช้กระบวนการใด ๆ ในการลงโทษผู้กระทำความผิดย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งสถานะทางจิตที่มุ่งประสงค์ร้ายอาชญากรอย่างรุนแรงและอย่างฉับพลันเพื่อตอบสนองต่อความโกรธแค้นหรือก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่สังคมดั่งนั้น เมื่อสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดตามความแตกต่างของค่านิยมทางสังคมและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง วัตถุประสงค์ของการลงโทษย่อมเปลี่ยนไป ซึ่งในช่วงปี ค.ศ. 1940 มีนักวิชาการได้เสนอวัตถุประสงค์หลักและผลที่ตามมาของการลงโทษดังนี้

2.1.3.1 การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน¹⁶

แนวคิดของการลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน (Retribution)¹⁷ ตามวัตถุประสงค์นี้การลงโทษจะเป็นไปเพื่อความยุติธรรม ผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับโทษเป็นการทดแทน หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งคือ การกระทำความผิดเป็นกรรมชั่ว เมื่อผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องชดใช้กรรมของตนโดยการรับโทษ นักปรัชญาชาวเยอรมัน Immanuel Kant ได้ให้เหตุผลสนับสนุนความคิดตามทฤษฎีนี้ และยังมีความคิดว่า ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับรองการกระทำของเขา และด้วยเหตุนี้ก็มีผลเสมือนว่าสังคมเป็นผู้สนับสนุนให้กระทำความผิด และท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy of Law ว่า "จะใช้การลงโทษเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ลงโทษเองหรือแก่สังคมเป็นส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีจะต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำความผิดเท่านั้น ทั้งนี้

¹⁴ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, หลักการคุมประพฤติ, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)

¹⁵ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักพันธุวิทยา, (พระนคร : บพิตรการพิมพ์, 2523).

¹⁶ ธาณี วรภัทร์, "กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก," (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), น. 31 – 35.

¹⁷ Clemens Bartollas. (2002). Invitation to Corrections. pp.71-72.

เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่ง เพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น" ความผิดที่ได้กระทำและโทษที่ได้รับจะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกัน ซึ่งก็มีแนวคิดเป็น 2 ทางคือ

แนวทางแรก เป็นแนวคิดในสมัยดั้งเดิมว่า ถ้าความผิดที่กระทำลงก่อให้เกิดผลร้ายแรงเพียงใด โทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับก็จะรุนแรงเพียงนั้นดังเช่น Lex Talionis หรือหลักตาต่อตา ฟันต่อฟัน เช่นที่ Kant กล่าวว่าผู้ที่ฆ่าคนตายจะต้องถูกประหารชีวิตนั้นเป็นผลของหลักทดแทน ซึ่งเป็นหลักเหตุผลที่ไม่อาจโต้แย้งได้และไม่มีข้อยกเว้น

แนวทางที่สอง มีแนวคิดที่ละเอียดอ่อนขึ้น โดยเน้นหนักไปในทางศีลธรรม ไม่ได้มองผลของความผิดอย่างแนวทางแรก แต่มุ่งดูสภาพจิตใจของผู้กระทำผิดมากกว่าดูผลของความผิด พิจารณาจากหลักศีลธรรมที่ว่าทุกคนจะต้องได้รับผลที่ตนพึงได้ ผู้ที่ทำดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำชั่วจะต้องได้รับการประณามและโทษ

ในทางปฏิบัติจริงๆ ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังคงต้องใช้ทฤษฎีนี้มาโดยตลอด เพียงแต่นำมาเป็นหลักการในการพิจารณาลงโทษมากน้อยเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและนโยบายของผู้ปกครองตามยุคสมัย กอปรกับในสภาพจิตใจของมนุษย์ทั่วไปคงปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีความต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนอยู่ด้วยเสมอ

ปัญหามีอยู่ว่าทำไมสังคมต้องเข้าไปลงโทษผู้กระทำผิด การที่รัฐเข้ามารับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการทดแทนเพื่อป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเอง ทำให้สังคมวุ่นวายเพราะจะมีการแก้แค้นกันเองโดยไม่สิ้นสุด ซึ่งแสดงถึงความไร้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรมด้วย โดยการลงโทษผู้กระทำผิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสม และทดแทนกันอย่างยุติธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุ หรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะต้องลงโทษผู้กระทำผิดเข้ามาประกอบ และวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีจุดอ่อนหลายประการคือ¹⁸

¹⁸ นที จิตสง่าง, หลักทฤษฎีอาญา, เพ็ญอ้อ, น. 24-25.

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้มองถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่ได้พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อการทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมา

2. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการให้ที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดูต่อไป

3. เป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใด ๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่นกรณีการลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไรจึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใด ๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เป็นผลทำให้ วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน

2.1.3.2 การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่¹⁹

แนวคิดในการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence) มองว่าการลงโทษจะคำนึงถึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้นไม่ได้ แต่ยังต้องคำนึงถึงผลต่อประชาชนทั่วไปด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

ประการแรก เพื่อให้มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิดเอง ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

¹⁹Stephen Livingstone and Tim Owen.A (1999). Prison Law, pp.415-416. and Clemens Bartollas. A (2002). Invitation to Corrections. pp.28 - 29.

ประการที่สอง เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ เพื่อคนทั่วไปจะได้ทราบจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นบ้าง

เมื่อผู้กระทำความผิดถูกลงโทษไปแล้ว สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่คือความเกรงกลัวของผู้ถูกลงโทษและผู้ที่ได้รู้เห็นถึงการลงโทษนั้น อันจะทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

ความกลัวที่จะถูกลงโทษนอกจากจะทำให้หลายคนไม่กล้ากระทำความผิดแล้ว ยังมีผลทำให้คนทั่วไปคิดว่า การกระทำความผิดเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและพึงหลีกเลี่ยงอันจะยังผลให้บุคคลไม่กล้าที่จะกระทำความผิด

แต่การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งนั้น เรย์เจฟเฟอร์รี่ กล่าวไว้ว่า จะต้องทำให้การลงโทษมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมีลักษณะ 4 ประการ²⁰

1. การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว จะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำผิดขึ้นอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2. การลงโทษจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว อีก 3 ปีต่อมาจึงสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ หรืออีก 5 ปีต่อมา กว่าศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมถึงเรื่องราวการกระทำผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษไม่มีผลในการข่มขวัญยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้น หากเป็นกรณีการกระทำผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดีเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินใจโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญยับยั้งมากขึ้น

²⁰ นัทธิ จิตสว่าง, หลักทัณฑ์วิทยา, เพ็ญอ่าง, น. 26 - 27.

3. การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยที่ผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะทำผิดไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง หากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างหาช่องทางที่จะหลบหนีหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

4. การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียบกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัว และคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืน จะกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่าเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากันในขณะที่เดียวกัน กระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนักยังต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจน ศาลจึงจะส่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้นโทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียบกับการกระทำผิดจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง

2.1.3.3 การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข²¹

การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขนั้น มีแนวคิดว่าการลงโทษตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขประสงค์เพียงเพื่อจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำผิดมาแล้วเกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กลับกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งทฤษฎีนี้เกิดขึ้นภายหลังทฤษฎีที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาแล้ว แนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่าการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายด้วยการลงโทษไม่น่าจะทำให้คนประพฤติตัวดีขึ้น กอปรกับการลงโทษเพื่อการข่มขู่ไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษแล้วกลับใจไม่กระทำผิดซ้ำอีก ไม่ได้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีความสามารถที่

²¹Stephen Livingstone and Tim Owen.B (1999). Op.cit. p.452. and Clemens Bartollas. B (2002). Op.cit. pp.52-54.

จะกลับตัวเป็นคนดีได้เลย ซึ่งในวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษในข้อนี้จะไปสัมพันธ์ หรือไปขยายผลในวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษในหัวข้อต่อไป

2.1.3.4 การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิดได้อีก²²

แนวคิดของทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดได้อีกนี้ (Incapacitation) เป็นทฤษฎีที่มุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก โดยทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสกระทำความผิดได้อย่างดีที่สุด วิธีการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดซ้ำอีก อาจได้แก่ การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ตลอดชีวิต การประหารชีวิต เป็นต้น โดยประสงค์จะกำจัดผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวร อันเป็นการป้องกันให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัย การกำจัดต้นเหตุแห่งภัยตั้งแต่เริ่มแรกจะทำให้ประชาชนไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลนั้นๆ อีกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้น จะเน้นหนักไปในทางใดก็จะเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนาและแนวนโยบายแห่งรัฐ ในบางช่วงเวลาแนวคิดของทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤติได้ หากเราพิจารณาประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่อดีตของประเทศไทย ในยุคสุโขทัย อยุธยา เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จะพบว่าการนำทฤษฎีต่างๆ มาใช้อย่างเห็นได้อย่างชัดเจน การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ นั้น จะผสมกลมกลืนกันอยู่หลายแนวคิดทฤษฎี ปราบกฏในโทษและวิธีการบังคับโทษในทางอาญา

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันก็คือ การจำคุกโดยการแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมทำให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ ไม่ได้เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากผู้กระทำความผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งมักจะมีการลดโทษ และเมื่อกลับมาแล้ว ผู้กระทำความผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคม

²² Clemens Bartollas. C (2002). Op.cit. pp.71-75. and Joan Petersilia. (2003). When Prisoners Come Home. pp.12 - 13, 64 - 65.

มากยิ่งขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมมากขึ้น เพราะสังคมไม่ยอมรับเนื่องจากมีตราบาปเป็นคนที่คุก²³

2.1.4 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ²⁴

1. เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำผิด และมีความรับผิดชอบต่อสังคม²⁵

วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำผิด และให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษในทัณฑสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นก็จะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้นในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำเพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของคนให้เสียไป การฟื้นฟูก็จะทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายอีกต่อไป

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัย ย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่าได้มีการกระทำผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษโดยคำนึงถึงอนาคต หรือการมองไปข้างหน้าเพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำผิดเองและผู้ที่รู้เห็นว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีก²⁶ เป็นสิ่งที่สำคัญ โดยสรุปมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษที่ต้องนำมาใช้ดังนี้²⁷

²³ นที จิตสว่าง, *หลักทัณฑวิทยา*, เพ็ญอ้อ, น. 29.

²⁴ ธาณี วรรณทร์, *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), น. 39.

²⁵ Strafvollzugsgesetz. 1976

2Aufgaben des Vollzuges.Imvollzug der Freiheitstrafesool der Gefangenefahig warden, künftg in sozialerverantwortungeinLebenohneStraftatenzufuhren(Vollzugsziel).DerVollzugderFreiheitsstrafedientauchdemSchutz der Allgemeinheit von weiterenStraftaten

²⁶ Clemens Bartollas. *Invitation to Corrections*. Boston : USA . Allyn& bacon, 2002. p.335.

²⁷ Strafvollzugsgesetz. 1976.

1) หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐจะต้องพยายามบริหารจัดการต่างๆ ให้การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ มีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตของบุคคลทั่วไปภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งภายนอกคุกและภายในคุกต้องใกล้เคียงกันมิฉะนั้นจะทำให้ผู้ได้รับโทษจำคุกเสียบุคลิกภาพ หรือวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของตนในการอยู่ร่วมกันกับสังคมภายนอกไป ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เป็นการทำลายวัฒนธรรมการใช้ชีวิตปกติของมนุษย์

2) การหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่างๆ ในการลงโทษและบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ อันเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะของความเป็นมนุษย์ไป เช่น การไม่ให้เกิดวัฒนธรรมคุกโดยไม่จำเป็นที่จะเป็นผลมาละลายพฤติกรรมของผู้ต้องขัง การตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุก การลงโทษด้วยวิธีการทารุณโหดร้ายภายในเรือนจำ เป็นต้น เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณค่าตนเองด้อยกว่า หรือตกต่ำกว่าคนอื่นทั่วไป เช่น การเรียกชื่อหรือการใช้สรรพนามต่างๆ ในการเรียกผู้ต้องขัง เป็นต้น

3) พยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของคนๆ นั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกคุมขังในเรือนจำ ย่อมเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียงในสายตาของคนทั่วไปทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีลดน้อยลง ประกอบกับในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกครั้งแรกหรือความผิดเล็กๆ น้อยๆ ผู้กระทำความผิดจะต้องมาอยู่ปะปนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ ซึ่งมีอิทธิพลที่สามารถครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย เพราะคนเราย่อมซึมซับความเลวได้ง่ายกว่าสิ่งที่ดีๆ ทำให้ผู้ที่พอจะกลับตัวได้หมดโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วเป็นพฤติกรรมที่ดี อันเป็นสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่พึงประสงค์ไม่ได้วิธีการอาจได้แก่

3 Gestaltung des Vollzuges

(1) das Leben im Vollzugsoll den allgemeinen Lebensverhältnissen soweit als möglich angeglichen werden.

(2) Schädlichen Folgen des Freiheitsentzuges ist entgegenzuwirken.

(3) Der Vollzugist darauf auszurichten, daßer dem Gefangenen hilft, sich in das Leben in Freiheit einzuliedern.

4) การปล่อยตัวผู้กระทำผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก โดยพยายามใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ หรือพยายามใช้โทษปรับ เป็นหลักในการเลี้ยงไม่ใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะโทษจำคุกระยะสั้น

5) การปล่อยตัวก่อนรับโทษจำคุกครบกำหนด ซึ่งเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานในส่วนราชทัณฑ์ที่จะพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนด หากเห็นว่าความเหมาะสมในอันที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลง หากจำคุกอยู่ในเรือนจำต่อไปและการปล่อยตัวผู้นั้นออกมาจะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม

6) การแยกประเภทนักโทษ เช่น แยกนักโทษโดยพิจารณาจากอายุ แยกผู้ที่กระทำ ความผิดครั้งแรกออกจากพวกที่กระทำผิดมาแล้วหลายครั้ง เป็นต้น

7) หลักการคืนคนดีสู่สังคม การบังคับโทษมุ่งผลสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก สร้างความรู้ผิดชอบชั่วดี ให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องโทษให้ได้

การบังคับโทษต้องพยายามมุ่งยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำ ความผิดให้ขึ้นมาสู่ระดับคนปกติ โดยหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติษฐกรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้น เป็นพิเศษให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้และสามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมได้ จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ต้องแสดงผลลัพธ์ของ ความคิดและการกระทำรวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสำหรับความเป็นไปได้ที่จะหาเลี้ยงชีพเพื่อ ชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละคน ซึ่งการบำบัดปรับปรุงแก้ไขนี้นักโทษแต่ละคนจะไม่ เหมือนกัน แต่จะต้องมีวิธีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นรายๆ ไป อันจะยัง ผลสุดท้ายให้เกิดคือ เมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก²⁸

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม²⁹

การบังคับโทษมุ่งที่จะคุ้มครองสังคม อันเป็นภารกิจเดียวกันกับกฎหมายอาญา ดังนั้น เมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด และศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้น เพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่างๆ ตามระยะเวลาที่สมควร โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัย

²⁸ See Clemens Bartollas. Invitation to Corrections. Boston : USA. Allyn&bacon, 2002.

²⁹ See Joan Petersilia. When Prisoners com Home. New York : Oxford, 2003.

ต่างๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นรายๆ ไป ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติแล้ว จึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพ

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาค้นกรองเอาคนที่กระทำผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ได้กระทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยสงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ³⁰

1) ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลามาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนจิตสำนึกที่ดีกลับมา และปรับตัวเข้ากับคน โดยทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

2) การลงโทษเพื่อการแก้ใจนั้น จะขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนปกติทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเท็ม (Bentham) ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟู

3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์เพียงชั่ววูบหรือโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำผิดซ้ำขึ้นอีกย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวยอมเป็นไปได้อีก ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

³⁰ นัทธิ จิตสว่าง, *เพียงอ้าง*, น. 30 – 31.

3. ความสัมพันธ์และความขัดกันของเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ³¹

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการแก้ไขนั้น ชัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) โดยคนในสังคมทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟูตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ ซึ่งในขณะเดียวกันหากไม่ให้ประโยชน์ในด้านต่างๆอย่างเหมาะสมก็เป็นการยากในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มีจิตสำนึกและกลับตัวกลับใจไม่กระทำความผิดซ้ำอีกได้ ดังนั้นจึงเกิดความสัมพันธ์และความขัดกันของเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ

(1) พัฒนาการความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ

เดิมการลงโทษจำคุกมุ่งเน้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษ ที่เน้นการแก้แค้นทดแทนการข่มขู่ การตัดโอกาสกระทำความผิดและการแก้ไขฟื้นฟู เน้นหนักการแก้แค้นให้สาสมที่ผู้เสียหายได้กระทำต่อเหยื่อ แต่จากวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเดิมเป็นวัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายของการลงโทษ ได้รับความสนใจและนำมาใช้ค่อนข้างน้อยเพราะมีความเชื่อมั่นว่าไม่น่าจะทำได้ แต่เนื่องจากผลของการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ข้ออื่นๆที่ผ่านมาทำให้เกิดผลร้ายต่อสังคมที่เห็นได้ชัด เพราะความเป็นอาชญากรของผู้กระทำความผิดมิได้หมดไปและยังเป็นการเพิ่มอาชญากรมืออาชีพนามากยิ่งขึ้น แท้จริงแล้วการแก้ไขฟื้นฟูปรับแก้พฤติกรรมผู้กระทำความผิดควรจะต้องเป็นเรื่องหลักในการนำมาใช้ก่อนวัตถุประสงค์ข้ออื่น ซึ่งจะทำให้เกิดศักยภาพที่เป็นผลได้จริง เป็นไปตามภารกิจของกฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายบังคับโทษ อันเป็นบทพิสูจน์ทฤษฎีความคิดในช่วงเวลาที่ผ่านมาที่เห็นได้อย่างประจักษ์ในประเทศต่างๆ ที่มี

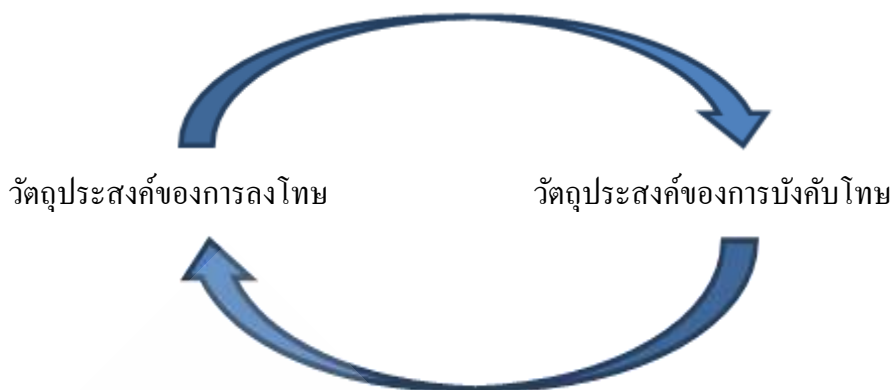
³¹ธานี วรภัทร์. “กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก,” (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตกณະนิตศาสตรปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2552)

ประสบการณ์หลายๆประเทศ กล่าวคือ สามารถที่จะปกป้องคุ้มครองสังคมและสร้างความสงบสุขให้กับสังคมอย่างแท้จริง

ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจะเป็นหลักประกันให้กับสังคมได้ว่า เพื่อให้ผู้ที่มีการพิสูจน์ความจริงแล้วว่ากระทำผิดจริง เมื่อได้ผ่านกระบวนการบังคับโทษจำคุกแล้ว ภายหลังจากนั้นเขาต้องสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำผิดได้ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้นในการปรับปรุงแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายบุคคลที่เป็นผู้ต้องโทษจะต้องได้รับหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานทางกฎหมายมากขึ้น ได้รับความคุ้มครองในเรื่องสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งได้ปรากฏเป็นรูปธรรมตามแนวทางในมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการบังคับโทษจำคุกของสหประชาชาติ (Standard Minimum Rules for the Treatment of prisoners) และในกฎหมายบังคับโทษจำคุกของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และในทางนโยบายกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและเวลส์ เป็นต้น อันเป็นเป้าหมายที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของการบังคับโทษจำคุกในยุคใหม่

ที่กล่าวมานี้มิได้หมายความว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษจะเสียไปใช้ไม่ได้ต้องยกเลิกแต่อย่างใดไม่ ซึ่งตามความจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ หากแต่เป้าหมายของการบังคับโทษจำคุกจะมีความเคารพสิทธิของบุคคลมากขึ้น เป้าหมายที่มุ่งเน้นจึงเปลี่ยนแปลงไป ความเหมาะสมของการกระทำและโทษที่จะได้รับก็ยังคงต้องให้พิจารณาให้เหมาะสมสมดุลเช่นกัน ยังคงต้องมีความสมน้ำสมเนื้อในการชดเชยการกระทำชั่วเป็นกรณีๆไป หรือการให้สาสมในระดับที่เหยื่อหรือญาติของเหยื่อและสังคมพึงพอใจ การตัดสินใจจึงยังต้องใช้หลักการตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษเหล่านี้อยู่ด้วยต่อไป³²

³²ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), น. 45.

วัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาใช้ผสมผสานร่วมกันอย่างเหมาะสมสำหรับการบังคับโทษจำคุก ภารกิจของงานราชทัณฑ์ต้องยึดถือวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษไว้เป็นหลักการอันสำคัญก่อน และการตรากฎหมายมาใช้บังคับก็ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษอย่างชัดเจนด้วย

แนวคิดในการจำคุกเดิม	แนวคิดในการจำคุกใหม่
<ol style="list-style-type: none"> 1. การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน 2. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ 3. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิด 4. การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้มีการดำรงชีวิตอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม 2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม 3. เพื่อแก้แค้นทดแทนที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการแก้แค้นกันเอง 4. เพื่อข่มขู่มิให้เอาเยี่ยงอย่าง 5. เพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิด

เป้าหมายสุดท้ายของการบังคับโทษจำคุกคือ สามารถที่จะเปลี่ยนอาชญากรให้ปรับปรุงแก้ไขตัวเองและทัศนคติให้มีความคิดอย่างเป็นคนปกติมากที่สุดก่อนปล่อยผู้นั้นออกสู่สังคมภายนอกเรือนจำ และคาดว่าจะไม่มีการกระทำความผิดซ้ำอีก จัดว่าเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของการบังคับโทษจำคุกที่สำคัญ อันเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ

(2) การขัดกันของเป้าหมาย

ในหัวข้อที่ผ่านมาได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ ในขณะที่เดียวกันวัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษก็มีการขัดกันของเป้าหมายอยู่ด้วย กล่าวคือ

วัตถุประสงค์ของการลงโทษมุ่งกระทำต่อตัว “ผู้ต้องโทษ” ที่ต้องโทษจำคุกเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน ช่มชู้ และตัดโอกาสกระทำความผิด และเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงแก้ไขอยู่ในสัดส่วนของเป้าหมายที่น้อยมาก มิได้เป็นเป้าหมายหลักทิศทางจึงเน้นไปในการการกระทำในลักษณะแก้แค้นทดแทนเพื่อให้เหยื่อหรือสังคมรู้สึกได้ว่าโทษจำคุกเป็นวิธีการที่แก้แค้นได้สาสมกับที่เขาได้กระทำความผิด สมดุลทางความรู้สึกของการกระทำชู้กับโทษที่ได้รับ การลงโทษจำคุกในอดีตจึงเน้นการทรมาน ทำให้ผู้ต้องโทษต้องลำบาก อดข้าวอดน้ำ ต้องทำงานหนัก หวาดกลัวถูกตัดขาดจากสังคมภายนอก มีสภาพชีวิตที่ตกต่ำกว่าคนทั่วไป ภาพการติดคุกจึงเหมือนกับตกรอกในโลกรมนุษย์ ผู้ต้องโทษจำคุกจึงอยู่ในสถานะเป็นเพียง “กรรมของการบังคับโทษ” เท่านั้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายที่ตอบสนองความรู้สึกและความต้องการของคนในสังคม แต่ไม่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษและยังก่อปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมในทางลบในลำดับต่อมาอีกด้วย³³

ส่วนวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถที่จะดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคมอันเป็นการคุ้มครองสังคมอย่างยั่งยืน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก หรือเปรียบเทียบได้กับการทำน้ำเสียให้กลายเป็นน้ำดี ของเสียให้เป็นของดี ตามความจริงที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดตามระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นก็จะต้องออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้นการบังคับโทษจำคุกจึงต้องหลีกเลี่ยงผลเสียหายในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติหรือคุณลักษณะประจำตัวของคนคนนั้นตามที่กล่าวมาแล้ว และต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ หลีกเลี่ยงผลเสียหายจากการบังคับโทษ ต้องทำให้มีความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำให้มากที่สุดเพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคม ผู้ที่ถูกบังคับโทษจำคุกจะต้องได้รับความ

³³ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), น. 45.

คุ้มครองหรือมีหลักประกันการบังคับโทษจากกฎหมาย ในการบังคับโทษจำคุกตามกฎหมายจึง ยกระดับผู้ต้องโทษจำคุกเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” ซึ่งแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของการ ลงโทษ

การบังคับโทษจำคุกย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและมีภารกิจที่ สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบกับกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้วยเหตุนี้ กฎหมายบังคับโทษที่ตื่นอกเหนือจากมุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้กลับคืนเป็น คนดีผู้สำนึกแล้ว จึงจะต้องมีลักษณะที่ต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพราะการบังคับโทษ ทางอาญามีผลต่อบุคคลมาก จึงจำเป็นต้องมี “ความเป็นเสรีนิยม” ตลอดทั้งการบังคับโทษจำคุกนั้น ต้องกระทำโดยเปิดเผยที่แสดงถึง “ความโปร่งใส ตรวจสอบได้” อันเป็นหลักของ “ความเป็น ประชาธิปไตย” ในประการต่อมาด้วย เป็นไปในทำนองเดียวกันกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ตื่นั่นเอง ดังนั้น การบังคับโทษจำคุกก็เพื่อที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับ โทษเท่านั้น การลงโทษขังเดี่ยวจึงเป็นการลงโทษที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังเป็น อย่างมาก

2.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสิทธิผู้ต้องขังในการได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมาย ระดับสากล

2.2.1 ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด ไม่มีใครพรากไปจากตัว มนุษย์ได้และจะสละก็มิได้ด้วย นอกเสียจะทำลายความเป็นมนุษย์ลง เป็นสิทธิที่มีความผูกพันอยู่ กับความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น แต่กว่าที่คำว่า “สิทธิมนุษยชน” จะได้รับการยอมรับและรัฐยอมให้ประชาชนอ้างสิทธิมนุษยชนได้นั้น ได้ผ่านวิวัฒนาการมาอย่าง ยาวนาน เมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์แล้ว จะพบว่าแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนมีมาตั้งแต่สมัยกรีก เพลโต อริสโตเติล ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการจัดระเบียบสังคมและความเสมอภาคของมนุษย์ ขึ้น สมัยกลางที่ศาสนามีอิทธิพลต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก ศาสนจักรครอบงำความคิดของมนุษย์ และมนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐและกฎของพระเจ้า และสิทธิมนุษยชนในสมัยใหม่ที่ยอมรับใน

เหตุผลของมนุษย์ มีเอกสารทางประวัติศาสตร์หลายฉบับที่แสดงให้เห็นแนวคิดเรื่องนี้ เช่น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของพลเมือง ค.ศ.1689 หลังความขัดแย้งทางการเมืองในอังกฤษ สมัยพระเจ้าจอห์นที่ 2 คำประกาศอิสรภาพ ค.ศ.1776 ของอเมริกาที่ทำการปฏิวัติแยกตัวออกจากอังกฤษ ประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 หลังมีการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 และที่สำคัญที่สุด คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ที่รัฐสมาชิกของสหประชาชาติได้ลงนามร่วมกัน โดยมีการประกาศใช้ในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 จึงถือกันว่าวันที่ 10 ธันวาคมของทุกปี เป็นวันสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948³⁴

ข้อ 1 มนุษย์ทุกคน เกิดมาอิสระ เสรีและเสมอภาคในทุกด้าน จึงควรปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง

ข้อ 2 แต่ละคน มีสิทธิ - เสรีภาพทุกประการ ตามปฏิญญาสากลฯ ไม่แบ่งแยกความแตกต่างประการใดๆ

ข้อ 3 แต่ละคน มีสิทธิในชีวิต - ความมีเสรี - ความปลอดภัยในร่างกาย

ข้อ 4 ห้ามเอาคนลงเป็นทาส หรือตกอยู่ในภาวะจำยอม

ข้อ 5 ห้ามปฏิบัติหรือลงโทษอย่างทารุณ - ไร้มนุษยธรรม - หยามเกียรติ

ข้อ 6 แต่ละคน เป็นบุคคลตามกฎหมาย

ข้อ 7 แต่ละคน เสมอกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองเสมอกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติ

ข้อ 8 แต่ละคน มีสิทธิได้รับการเยียวยาทางศาล ถ้าสิทธิพื้นฐานถูกละเมิด

ข้อ 9 ห้าม จับ - กักขัง - เนรเทศ โดยพลการ

ข้อ 10 แต่ละคน ชอบจะได้รับการพิจารณาโดยศาลที่เป็นธรรม - เปิดเผย - อิสระ - ไร้อคติ ทั้งทางแพ่งและอาญา

³⁴อุดมศักดิ์ สิริพงษ์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 3

ข้อ 11 แต่ละคน ผู้ถูกกล่าวหาทางอาญา มีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อน ว่าบริสุทธิ์ / ห้ามถือว่ามีความผิด ถ้ากฎหมายขณะกระทำไม่ระบุเป็นความผิดอาญา / ห้ามลงโทษหนักกว่าที่ระบุไว้ในกฎหมายขณะกระทำผิด

ข้อ 12 ห้าม แทรกแซงในสิทธิส่วนบุคคล

ข้อ 13 แต่ละคน มีสิทธิในเสรีภาพ แห่งการเดินทางและย้ายที่อยู่

ข้อ 14 แต่ละคน มีสิทธิลี้ภัย ในประเทศอื่น

ข้อ 15 แต่ละคน มีสิทธิถือสัญชาติ

ข้อ 16 บุรุษ - สตรี มีสิทธิสมรสและสร้างครอบครัว / การสมรสต้องมาจากความยินยอมของบ่าว - สาว / ครอบครัว คือ หน่วยพื้นฐานของสังคม

ข้อ 17 แต่ละคนมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สิน / ห้าม พรากทรัพย์สินไป โดยพลการ

ข้อ 18 แต่ละคนมีสิทธิในเสรีภาพ แห่งความคิด - มโนธรรม - ศาสนา

ข้อ 19 แต่ละคนมีสิทธิในเสรีภาพ แห่งความเห็นและการแสดงออก

ข้อ 20 แต่ละคน มีสิทธิในเสรีภาพ แห่งการชุมนุมและสมาคม

ข้อ 21 แต่ละคนมีสิทธิเข้าร่วมในรัฐบาล และเข้าถึงบริการสาธารณะ เจตจำนงมวลชน คือ ฐานที่มาแห่งอำนาจรัฐ

ข้อ 22 แต่ละคน มีสิทธิในความปลอดภัยในสังคม และชอบจะได้รับสิทธิเศรษฐกิจ - สังคม - วัฒนธรรม

ข้อ 23 แต่ละคน มีสิทธิมีงานทำ ที่เสรี - เป็นธรรม - เหมาะสม / ค่าจ้างเท่ากัน สำหรับการงานที่เท่ากัน / ค่าจ้างที่เป็นธรรมและเหมาะสม / สิทธิที่จะก่อตั้ง - เข้าร่วมในสหภาพแรงงาน

ข้อ 24 แต่ละคน มีสิทธิพัก - ผ่อนคลาย - จำกัดชั่วโมงทำงาน - วันหยุดโดยมีค่าจ้าง

ข้อ 25 แต่ละคน มีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ (อาหาร - เครื่องนุ่งห่ม - ที่อยู่อาศัย - ยารักษาโรค) และสิทธิในสวัสดิการ (กรณีว่างงาน - เจ็บป่วย - ทูพพลภาพ - เป็นหม้าย - วัยชรา ฯลฯ) / มารดาและบุตร ชอบจะได้รับความช่วยเหลือและดูแลเป็นพิเศษ / เด็กย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคม

ข้อ 26 แต่ละคน มีสิทธิในการศึกษา / มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพมนุษย์และเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน / พ่อ - แม่ มีสิทธิเลือกการศึกษาให้บุตร

ข้อ 27 แต่ละคน มีสิทธิเข้าร่วมในวัฒนธรรม - ศิลป์ - วิทยาศาสตร์ / และมีสิทธิรับ
ความคุ้มครองในสิ่งประดิษฐ์ - วิทยาศาสตร์ - วรรณกรรม - ศิลปะ

ข้อ 28 แต่ละคน ชอบจะได้รับประโยชน์จากระเบียบสังคมทั้งภายในและระหว่าง
ประเทศ

ข้อ 29 แต่ละคน มีหน้าที่ต่อชุมชน / การใช้สิทธิ - เสรีภาพ ต้องจำกัดภายในกรอบของ
กฎหมายเพื่อเคารพสิทธิ - เสรีภาพของผู้อื่นและเพื่อศีลธรรม - ความสงบเรียบร้อย - สวัสดิภาพแห่ง
สังคมประชาธิปไตย / ห้ามใช้สิทธิ - เสรีภาพ ขัดกับเป้าหมายและหลักการขององค์การ
สหประชาชาติ

ข้อ 30 ห้ามตีความปฏิญญาฯ นี้ เปิดช่องให้แก่กิจกรรมหรือการกระทำใดๆ ที่มุ่งทำลาย
สิทธิ - เสรีภาพ ที่ระบุไว้ในปฏิญญาฯ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948³⁵ ถือเป็นความสำเร็จของการต่อสู้เรื่อง
สิทธิมนุษยชน การรับรองให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในตัวมนุษย์ ให้มีผลในระดับระหว่าง
ประเทศ ช่วงเวลาที่ผ่านมามีความยาวนานของการต่อสู้เรียกร้องในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การกดขี่
ของชนชั้นนำในสังคม กดขี่และทรมานทาส นี้ นับเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียกร้อง นั่นคือ
การเริ่มต้นของการต่อสู้ จากประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789
อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญนำมาสู่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 นั้นเป็นก้าวสำคัญใน
การหลอมรวมกันของแนวคิดสิทธิมนุษยชนเข้าด้วยกัน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการประมวลความ
เข้าใจร่วมกันของประชาคมโลกในคำว่า “สิทธิมนุษยชน” เมื่อพิจารณาจากตัวปฏิญญาสากลฯ จะ
เห็นว่า มีแนวความคิดปัจเจกชนเสรีนิยม และสังคมนิยมแบบมาร์ก ปะปนกันเช่น ในข้อ 17
บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองและ โดยร่วมกับผู้อื่น” จะ
เห็นว่าแนวความคิดปัจเจกชนเสรีนิยมแสดงผ่าน การที่ปัจเจกชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ และ
แนวความคิดสังคมนิยมแบบมาร์ก แสดงผ่านการเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นต้น มีลักษณะของการ
ประนีประนอมระหว่างสองแนวคิดนี้

³⁵อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 3
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 92.

จากตัวปฎิญาสากลเราสามารถแบ่งสิทธิมนุษยชนได้เป็น 2 กลุ่ม คือ สิทธิในทางแพ่งและทางการเมือง และสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในทางแพ่งและทางการเมือง แสดงผ่าน (ข้อ 1 - 21) เช่น สิทธิในความเสมอภาคโดยปราศจากความแตกต่างในเชื้อชาติ ศิพ พศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นๆ (ข้อ 2) สิทธิในการดำรงชีวิตเสรีภาพและความมั่นคงแห่งตัวตน (ข้อ 3) สิทธิในความเสมอภาคในทางกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ (ข้อ 7) สิทธิที่จะไม่ถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสารหรือถูกลบหลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียง (ข้อ 12) สิทธิในการถือสัญชาติหนึ่งและสิทธิที่จะไม่ถูกตัดสัญชาติของตนโดยพลการหรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติ (ข้อ 15) เป็นต้นสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แสดงผ่าน (ข้อ 22 - 29) เช่น สิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระในเงื่อนไขที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์แห่งงานและการคุ้มครองต่อกรงาน (ข้อ 23) สิทธิในการพักผ่อนและการว่างงาน มีวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยจ่ายค่าจ้าง (ข้อ 24) สิทธิของมารดาและเด็กที่จะได้รับการดูแลรักษาและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ (ข้อ 25) สิทธิที่เข้าร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรมของประชาชนโดยอิสระ (ข้อ 27) สิทธิในระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศ (ข้อ 28) เป็นต้น และในข้อ 30 ยังได้เขียนถึงหน้าที่ที่รัฐ หมุ่คนหรือบุคคลในอันที่จะไม่ดำเนินกิจกรรมใด ๆ หรือปฏิบัติการใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพ ดังที่กำหนดไว้ ถ้ามว่าแล้วประเทศที่ไม่ปฏิบัติตามปฎิญานี้จะเกิดผลอย่างไร จากการศึกษาคงตอบได้ว่า เฉพาะประเทศที่ลงนามรับรองปฎิญานี้เท่านั้นที่จะต้องปฏิบัติตาม ประเทศที่ไม่ได้ลงนามรับรองปฎิญานี้ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตาม แล้วหากประเทศที่ลงนามรับรองไม่ปฏิบัติตามจะเกิดผลอย่างไร ? ก็คงต้องตอบว่า ไม่มีผลในทางกฎหมายแต่อย่างใด เพราะในปฎิญานี้ไม่มีสภาพบังคับในกรณีที่มีประเทศฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ปฎิญาสากลฯ ไม่ใช่บทบัญญัติที่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย เพราะว่าคณะกรรมการร่างดังกล่าวมีมติให้จัดทำในรูปแบบของปฎิญานี้ที่ไม่มีผลผูกพันกันทางกฎหมาย โดยเห็นว่าจะต้องจัดทำตราสารที่มีผลผูกพันเป็นกฎหมายในรูปของอนุสัญญาต่อไป ดังนั้นปฎิญาดังกล่าวจึงเป็นรูปแบบของการประนีประนอมกันมากกว่าเพราะว่าด้วยความเป็นสากลของตัวปฎิญาเองเป็นประการแรก ระบบกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันตามสภาพวัฒนธรรมและการเมืองของแต่ละประเทศเป็นประการที่สอง

นอกจากนี้การจัดทำเป็นปฏิญญานั้นยังการง่ายกว่าการจัดทำเป็นตราสาร เพราะการจัดทำตราสารต้องการความละเอียดและพิถีพิถันเป็นประการสุดท้ายแต่อย่างไรก็ดี แม้จะไม่มีผลในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติจะเกิดกระบวนการ Sanction จากประเทศภาคี เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ไม่คบค้าสมาคมด้วย การประณาม การร่วมมือไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ เป็นต้น³⁶

ด้วยความที่ว่าปฏิญญาไม่มีผลในทางกฎหมาย จึงได้มีการทำความตกลงระหว่างประเทศขึ้นมาอีก เพื่อเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายต่อรัฐสมาชิกที่จะต้องปฏิบัติตาม เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิในทางแพ่งและทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พิธีสารว่าด้วยการเลือกรับกติการะหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิในทางแพ่งและ ถึงแม้ว่าในเนื้อหาของปฏิญญาดังกล่าวจะไม่ก่อให้เกิดความผูกพันตามกฎหมายแก่รัฐสมาชิกที่ร่วมลงนามก็ตาม แต่ยังพอที่จะถือได้ว่าปฏิญญานี้เสมือนมาตรฐานที่ประเทศทั้งหลายพึงใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบภายในของตนให้สอดคล้องกับการจัดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลต่อไป

จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 มาจนถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ถือเป็นความสำเร็จของสิทธิมนุษยชนที่สามารถแสดงออกอย่างเป็นจริงเป็นจังในระดับโลก แม้ว่าจะไม่มีผลในทางกฎหมายแต่ประเทศต่างๆ ก็ยอมรับและนำมาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายในประเทศตนให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลฯ ถามว่าความสำเร็จซึ่งเห็นเป็นรูปธรรมของการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตั้งแต่การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 คืออะไร คงตอบว่าเป็น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นที่มาของสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งรวมไปถึงสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา คดี โดยเฉพาะเรื่องการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก

³⁶อุคมศักดิ์ สินธิพงษ์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 95.

2.2.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966)³⁷

กติการะหว่างประเทศฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมการเคารพและการยอมรับโดยสากลต่อสิทธิและเสรีภาพมนุษยชน ทั้งนี้ ในด้านสิทธิของผู้ต้องขังเพื่อการได้รับความช่วยเหลือทางกระบวนการยุติธรรม กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ได้กำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย ห้ามมิให้จับกุมหรือควบคุมบุคคลใด ๆ โดยอำเภอใจ ห้ามมิให้ลิดรอนเสรีภาพของบุคคลใด ๆ เว้นแต่จะเป็นไปโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย³⁸ ทั้งยังกำหนดว่าในขณะที่ทำการจับกุมบุคคลใด บุคคลนั้นจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุมและข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน³⁹ นอกจากนี้ บุคคลที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญาจะต้องถูกนำตัวไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายในการใช้อำนาจตุลาการโดยพลัน มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไป ทั้งนี้ยังได้กำหนดห้ามมิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี โดยแต่ได้กำหนดว่า ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีหลักประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณาและจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษาเมื่อถึงวาระนั้น⁴⁰

นอกจากนั้นยังกำหนดเพิ่มเติมว่า ผู้ที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุมผู้นั้นย่อมมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ตัดสินถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมโดยไม่ชักช้า และหากปรากฏว่าการควบคุมนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลก็ต้องมีคำสั่งให้ปล่อยตัวไป (มาตรา 9

³⁷ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966).

³⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 9 วรรค 1

³⁹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 9 วรรค 2

⁴⁰ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 9 วรรค 3

พรรค) และหากปรากฏว่าผู้ใดถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นก็ย่อมมีสิทธิได้รับคำคืนโทษทดแทน⁴¹

หากปรากฏว่าบุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ บุคคลนั้นจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดในความเป็นมนุษย์ เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ กล่าวคือ ผู้ต้องหาต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้ต้องโทษและต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปให้เหมาะสมกับสถานะที่ไม่ใช่ผู้ต้องโทษ และต้องแยกผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ และต้องนำตัวขึ้นพิจารณาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ ระบบราชทัณฑ์จะต้องปฏิบัติต่อนักโทษโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ นักโทษกลับตัวและฟื้นฟูทางสังคม จะต้องจำแนกผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งจะต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยและสถานะทางกฎหมายด้วย⁴²

สำหรับด้านการพิจารณาคดีอาญา กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ได้กำหนดให้การพิจารณาของศาลและคณะตุลาการในการพิจารณาคดีอาญาที่บุคคลใด ๆ ต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของบุคคลใด ๆ มีความเสมอภาคกัน ทุกคนมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมโดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง ทั้งนี้ อาจห้ามมิให้สื่อมวลชนและสาธารณชนเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนได้ ในกรณีที่มีเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสถานการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากปรากฏว่าการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องได้รับการเปิดเผย เว้นแต่ในกรณีจำเป็นเพื่อ

⁴¹กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 9 วรรค 5

⁴²กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 10

ประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของกลุ่มสมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก⁴³

นอกจากนี้ยังกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ซึ่งต้องหาว่าได้กระทำผิดอาญาว่าจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด (ข้อ 14 วรรคสอง) ทั้งยังได้กำหนดสิทธิในการได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาคแก่ผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดอาญาดังต่อไปนี้⁴⁴

- 1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลัน ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุที่ถูกกล่าวหาในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้
- 2) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายที่ตนเลือกได้
- 3) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น
- 4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น
- 5) สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก
- 6) สิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้น ไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน
- 7) สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นประจักษ์ต่อตนและขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นประจักษ์ต่อตน
- 8) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้
- 9) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เบิกความเป็นประจักษ์ต่อตนเองหรือให้รับสารภาพผิด

⁴³กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 14

⁴⁴กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966(International Covenant on Civil and political Rights 1966). ข้อ 14 วรรค 3

ทั้งนี้ ในกรณีที่บุคคลใดต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดอาญา บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะให้ตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย และหากปรากฏว่าบุคคลใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญาและภายหลังจากนั้นมีการกลับคำพิพากษาให้ลงโทษบุคคลนั้นหรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษโดยเหตุที่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่อันแสดงให้เห็นว่าได้มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่มีชอบ บุคคลที่ได้รับความทุกข์อันเนื่องมาจากการลงโทษตามผลของคำพิพากษาลงโทษ เช่นว่านั้นต้องได้รับการชดเชยตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน นอกจากนี้ ยังห้ามมิให้พิจารณาหรือลงโทษผู้ใดซ้ำในความผิดซึ่งผู้นั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือให้ปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

2.2.3 การช่วยเหลือทางกฎหมาย⁴⁵ (Rechtsbehelfe/pleas)

1. สิทธิที่จะร้องเรียน ผู้ต้องโทษต้องได้รับ โอกาสตามความประสงค์ของตนในการใช้สิทธิร้องเรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนต่อผู้บัญชาการเรือนจำซึ่งปกติจะต้องจัดเวลาให้พบด้วย ในกรณีร้องเรียนต่อผู้แทนผู้ตรวจการเรือนจำในเวลาตรวจเรือนจำ จะต้องมีหลักประกันว่าผู้ต้องโทษคนหนึ่งคนใดสามารถบอกกล่าวเกี่ยวกับเรื่องของตนต่อเขาได้

2. คำร้องขอต่อศาล การคัดค้านมาตรการเรื่องหนึ่งเรื่องใดเกี่ยวกับการบังคับโทษอาจมีการร้องต่อศาลได้ คำร้องให้ศาลวินิจฉัยการกระทำได้ เมื่อผู้ร้องว่ามาตรการหรือการปฏิเสธหรือการละเว้นเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ร้อง ศาลบังคับโทษที่พนักงานเจ้าหน้าที่บังคับโทษอยู่ในเขตเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยคำร้อง

บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี ได้แก่ ผู้ยื่นคำร้อง เจ้าหน้าที่บังคับโทษที่เป็นผู้ออกมาตรการที่เป็นเหตุขอให้เพิกถอนหรือถูกปฏิเสธ โดยคำร้องหรือที่ละเว้น

3. การดำเนินการรับคำร้อง ในกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องประสงค์ละเว้นบางมาตรการ การร้องขอให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดจะกระทำภายใน 3 เดือนนับแต่วันยื่นคำร้องเว้นแต่เป็นคำร้องต้องห้าม เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามาตรการนั้นยังไม่นำออกใช้ให้ศาลยุติกระบวนการพิจารณาไว้ตามระยะเวลาที่

⁴⁵ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), น. 135 – 137.

เห็นสมควร เมื่อมาตรการที่ร้องขอนั้นได้ออกภายในกำหนด ข้อพิพาทนั้นให้ดำเนินการในชั้นพิจารณาต่อไป คำร้องดังกล่าวนี้ให้กระทำภายใน 1 ปี นับแต่ได้ยื่นคำร้องให้ปฏิบัติตามมาตรการ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยไม่อาจยื่นได้ภายใน 1 ปี หรือมีเหตุผลพิเศษเฉพาะเรื่องที่ไม่อาจทำได้

4. การยกเลิกมาตรการ การยื่นคำร้องต่อศาลไม่เป็นเหตุให้ไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรการนั้น ๆ ศาลมีอำนาจขยายเวลาการปฏิบัติตามมาตรการที่ออกไปได้ เมื่อภัยมีอยู่กับสิทธิของผู้ร้องจะเสียหายหรือจะยากยิ่งขึ้น และประโยชน์ที่ได้จะมีมากกว่าการบังคับตามมาตรการในทันใด ศาลมีอำนาจออกคำสั่งชั่วคราวได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม การอุทธรณ์ คำสั่งจะกระทำมิได้แต่ศาลอาจสั่งเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกในเวลาใด ๆ ก็ได้

5. คำวินิจฉัยของศาล ศาลมีอำนาจออกคำสั่งโดยไม่ต้องสอบปากคำ เมื่อศาลเห็นว่ามาตรการนั้นผิดกฎหมายและผู้ร้องถูกละเมิดสิทธิโดยมาตรการดังกล่าวให้ศาลสั่งเพิกถอนมาตรการ กรณีที่การปฏิเสธหรือการละเว้นมาตรการที่ผิดกฎหมายและผู้ร้องถูกละเมิดสิทธิโดยมาตรการดังกล่าว ให้ศาลสั่งให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่จะต้องกระทำตามคำขอถ้าการสั่งนั้นสามารถกระทำได้ ในกรณีอื่นให้ศาลสั่งเป็นหน้าที่ของผู้ร้องปฏิบัติตามความเห็นทางกฎหมายของศาล

6. การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย การอุทธรณ์คำสั่งของศาลบังคับโทษในปัญหาข้อกฎหมายให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคำวินิจฉัยนั้นขัดต่อกฎหมาย กฎหมายลูกละเมิดปทัสสถานทางกฎหมายไม่ได้ใช้หรือใช้อย่างไม่ถูกต้อง เพื่อเป็นการตรวจสอบหรือพัฒนากฎหมาย หรือเพื่อความมั่นคงและความเป็นเอกภาพของการพิพากษาของศาล ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนของการอุทธรณ์มาบังคับโดยอนุโลม เว้นแต่กฎหมายนี้จะได้กล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

ศาลที่มีอำนาจวินิจฉัยอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย คือศาลสูงมลรัฐที่ศาลบังคับคดีอยู่ในเขต

อุทธรณ์ต้องยื่นภายใน 1 เดือนหลังจากการแจ้งให้ทราบถึงคำพิพากษาจะคัดค้านในประเด็นไหน จะขอให้ยกเลิกอย่างไร คำร้องขอต้องอ้างเหตุผลประกอบว่าคำพิพากษาละเมิด

ปัทสถานกฎหมายใด ต้องกล่าวให้ชัดว่าข้อเท็จจริงใดที่ไม่สมบูรณ์ผู้ยื่นคำร้องที่เป็นผู้อุทธรณ์อาจให้ทนายลงนามในหนังสือหรือบันทึกได้⁴⁶

7. คำวินิจฉัยเกี่ยวกับอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลอาญาชี้ขาดได้โดยไม่ต้องสอบปากคำ ในการตรวจสอบของศาลไม่ผูกมัดกับคำร้อง และตราบที่การอุทธรณ์เกี่ยวกับความไม่สมบูรณ์ของวิธีพิจารณาต้องผูกมัดกับข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุผลในอุทธรณ์เท่านั้น คำสั่งที่ไต่ยกอุทธรณ์ไม่ต้องให้เหตุผลถ้าอุทธรณ์ไม่พึงรับไว้พิจารณาอีกครั้งหรือขาดเหตุผล กรณีที่อุทธรณ์ฟังขึ้นให้ส่งคำสั่งนั้นศาลอาญาอาจวินิจฉัยเรื่องแทนศาลบังคับโทษเมื่อการวินิจฉัยนั้นสามารถกระทำได้ในกรณีอื่นให้ส่งเรื่องกลับให้ศาลบังคับคดีเป็นผู้พิจารณาดำเนินการ คำพิพากษาของศาลอาญาให้เป็นที่สุด

8. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ในการดำเนินคดีจะต้องกำหนดไว้ด้วยว่าค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมที่จำเป็นใครเป็นผู้รับภาระในกรณีที่ผู้ร้องแพ้คดีหรือการถอนคำร้อง ผู้ร้องต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมที่จำเป็น ในกรณีที่มาตรการจบลงด้วยการอื่นนอกจากการถอนคำร้องก่อนการวินิจฉัยให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะสั่งเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายค่าธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร

2.3 แนวคิดการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

เป็นที่ยอมรับกันว่า แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ จะมีประสิทธิภาพเพียงใด ในทางปฏิบัติก็อาจเกิดผิดพลาดได้ในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นความผิดพลาดในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย หรือความผิดพลาดพลาดในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วในข้อห้วงก่อนๆ ในข้อนี้จะได้กล่าวถึง หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณและหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ จากนั้นจะได้เปรียบเทียบทั้งสองหลักเพื่อแสดงเหตุผล ความจำเป็นและความสำคัญ ที่ต้องมีกฎหมายอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีอาญาได้ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อไป

⁴⁶ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), น. 135 – 137.

2.3.1 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นคุณ

กระบวนการพิสูจน์ความผิด หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถึงแม้จะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ตาม ย่อมอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นความผิดพลาดในการรวบรวมพยานหลักฐาน การพิสูจน์พยานหลักฐาน หรือการรับฟังพยานฐานเท็จมาลงโทษจำเลย ย่อมส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์มีโอกาสถูกลงโทษได้ ดังนั้นในหลายๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยจึงได้กำหนดมาตรฐานการ โดยยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ใช้เป็นมาตรฐานแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ให้ลงโทษจำเลย เพื่อเป็นการแก้ไขเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ กู้ชื่อเสียงเกียรติยศของจำเลยและวงศ์ตระกูล ให้หลักกลับสู่ฐานะเดิมที่จะสามารถกระทำได้ รวมไปถึงความเสียหายที่จำเลยสูญเสียสภาพด้วย

การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ มีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า แม้ว่าข้อสันนิษฐานว่า สิ่งพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จะมีความสำคัญมากในแง่ของความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมก็ตาม แต่ถ้าจะปล่อยให้ความผิดพลาดซึ่งอาจจะมีปรากฏขึ้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ความผิดพลาดที่ปรากฏนั้น ก็จะทำให้ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวงการยุติธรรมเสื่อมคลายไปได้ จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขได้⁴⁷

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นมาตรการแก้ไขและลบล้างผลของคำพิพากษา ที่เกิดจากความผิดพลาดในการดำเนินการ ตามกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา โดยกำหนดให้ศาล ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดให้มีคำพิพากษานั้น เป็นผู้พิพากษาแก้ไขความผิดพลาดด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นใหม่

2.3.2 หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นโทษ

ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจมีกรณีที่เกิดขึ้นเป็นคุณกับจำเลย ทำให้เขาหลุดรอดไปจากการจัดการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งแม้จะมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ที่ปรากฏในภายหลังว่าจำเลยผู้นั้นอาจเป็นผู้ไม่มีความผิด ซึ่งเป็นไปตามหลัก “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว (ne bis in idem)”⁴⁸ อย่

⁴⁷ โกเมน ภัทรภิรมย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่,” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 2, น. 50 - 51. (กันยายน 2519)

⁴⁸ คณิศ ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 6 (ม.ป.ป. : 2546), น. 136.

ตาม อาจเกิดข้อสงสัยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าหากมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ไม่มีหนทางใดที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เลยหรืออย่างไร ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก ที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังนั้น หลักผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษ จึงได้ถูกนำมาใช้โดยเป็นไปตามทฤษฎีลงโทษเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ความประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ก็เพื่อเป็นการชดเชยความไว้วางใจในกฎหมายของประชาชนที่ถูกกระทบกระเทือน โดยการกระทำผิด ทั้งนี้ เพราะประชาชนย่อมจะไว้วางใจว่าเขาจะได้รับคุ้มครองของกฎหมาย ดังนั้นจึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เห็นว่าเขาได้รับการคุ้มครองเช่นนั้นจริง โดยการลงโทษผู้กระทำความผิด⁴⁹ ซึ่งในหลายๆ ประเทศได้มีกฎหมายที่มีอำนาจในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลยได้ เช่น ประเทศเยอรมนี ออสเตรเลีย และไต้หวัน ซึ่งการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษกับจำเลยนี้ ถือว่า เป็นข้อยกเว้นของหลัก “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว (ne bis in idem)”

2.3.3 ความผิดพลาดในการพิจารณา

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ มีขึ้นเพื่อแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมอาญาของรัฐ โดยเป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ลงโทษจำเลย เพื่อแก้ไขเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ กู้ชื่อเสียงเกียรติยศของจำเลยและวงศ์ตระกูล ให้กลับสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะสามารถกระทำได้ รวมไปถึงความเสียหายที่จำเลยสูญเสียเสรีภาพ

ส่วนหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ ก็มีขึ้นเพื่อแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐเช่นเดียวกัน หากแต่เป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ปล่อยให้ตัวจำเลยไป เพื่อนำตัวจำเลยคนนั้นซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษให้ได้ตามกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายคงความศักดิ์สิทธิ์ และคงความน่าเชื่อถือในสังคม กล่าวคือต้องไม่ให้ความทุจริต ความประพฤติมิชอบ หรืออิทธิพลใดๆ มาอยู่เหนือกฎหมาย กฎหมายจะต้องคงความยุติธรรม และโน้มนำให้เกิดความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคม

⁴⁹ สหชน รัตน์ไพจิตร, ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมาย, (ม.ป.ป. : 2527), น. 68.

หากจะเปรียบเทียบ หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ และหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษแล้ว ทั้งสองหลักการต่างก็มีจุดประสงค์ที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคมเหมือนกัน หากแต่เป็นไปในทิศทางที่ตรงข้ามกัน กล่าวคือหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ ประสงค์ให้เกิดความยุติธรรมแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ และเกิดความสงบสุขในสังคม ส่วนหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษ ประสงค์ให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย และประชาชนส่วนรวมในสังคม ให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเคารพถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ทั้งเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดลอยนวลต่อไปในสังคม

เนื่องจากในประเทศไทย ปัจจุบันมีเพียงการนำหลักการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณมาใช้ โดยปรากฏใน พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 จึงสามารถอำนวยความยุติธรรมให้ได้เพียงแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์เท่านั้น แต่ในด้านของผู้เสียหาย หากไม่ได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีกับจำเลยจนกระทั่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ก็ไม่มีกฎหมายใดๆ ที่จะเปิดโอกาสให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยได้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยจึงทำได้เพียงยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น โดยไม่อาจแก้ไขเยียวยาใดๆ ให้แก่ผู้เสียหาย

ในต่างประเทศ มีหลายประเทศที่มีมาตรการแก้ไขความผิดพลาด โดยนำการรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณและโทษมาใช้ เช่น ประเทศเยอรมนี ออสเตรีย และไต้หวัน ซึ่งการมีมาตรการแก้ไขความผิดพลาด โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษ จะสามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายจำเลย หรือผู้เสียหาย ตลอดจนทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม และนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคมส่วนรวมได้อย่างแท้จริง

บทที่ 3

มาตรการการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทยและต่างประเทศ

3.1 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของราชอาณาจักรไทย

ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ได้กำหนดเหตุผลว่า เป็นการสมควรกำหนดให้บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังหากปรากฏหลักฐานขึ้นใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและกำหนดให้มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน และได้รับบรรดาสติขันธ์ที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลผู้นั้นมิได้กระทำความผิด

3.1.1 เงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า'

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น มิได้กระทำความผิด

3.1.2 ขั้นตอนการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

1. บุคคลดังต่อไปนี้มีสิทธิยื่นคำร้อง²

- (1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
- (2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ
- (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
- (4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ
- (5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม

2. การยื่นคำร้อง³

คำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้นหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น เว้นแต่

- (1) คดีของศาลอาญาศึกษาหรือศาลประจำหน่วยทหาร ให้ยื่นต่อศาลทหารกรุงเทพ
- (2) คดีของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารและศาลนั้นไม่เป็นศาลทหารสำหรับคดีนั้นแล้ว ให้ยื่นต่อศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่เคยเป็นศาลทหารนั้น หรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น

ในคำร้องดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ต้องอ้างเหตุตามที่ระบุไว้ในมาตรา 5 โดยละเอียดชัดเจน และถ้าประสงค์จะขอค่าทดแทนเพื่อการที่บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน ให้ระบุการขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนไว้ในคำร้องนั้นด้วย ค่าขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนนั้นมิให้เรียกค่าธรรมเนียมศาล

²มาตรา 6 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

³มาตรา 8 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

สิทธิดังกล่าวในวรรคก่อนมิให้รวมถึงสิทธิในทางทรัพย์สิน

ในกรณีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลทหาร ให้บุคคลตามมาตรา 6 (1) (2) (3) และ (4) มีสิทธิดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารและแต่งตั้งนายแทนตนได้

เพื่อประโยชน์ในการไต่สวนตามมาตรา 9 และการพิจารณาพิพากษามาตรา 13 หรือการดำเนินการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าศาลตาม (2) เป็นศาลทหาร

ให้ศาลที่ได้รับคำร้องทำการไต่สวนคำร้องนั้นว่ามีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่หรือไม่ เว้นแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ร้อง ศาลจะไต่สวนคำร้องหรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนคำร้อง ก็ให้ศาลส่งรับคำร้องและดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป คำสั่งของศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุดในการไต่สวนคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนไปให้โจทก์ในคดีเดิมทราบ ในกรณีที่โจทก์ในคดีเดิมมิใช่พนักงานอัยการ ให้ส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนให้พนักงานอัยการทราบด้วย พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมจะมาฟังการไต่สวนและซักค้านพยานของผู้ร้องด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ร้องและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิแต่งตั้งนายแทนตนได้

เมื่อได้ไต่สวนคำร้องแล้ว ให้ศาลที่ไต่สวนคำร้องส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังศาลอุทธรณ์โดยไม่ชักช้าให้ผู้พิพากษา ตุลาการของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหาร หรือตุลาการพระธรรมนูญคนเดียวมีอำนาจไต่สวนคำร้องและทำความเห็นได้⁴

เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ ให้ศาลอุทธรณ์ส่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูล ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้นคำสั่งของศาลอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด⁵

เมื่อศาลส่งรับคำร้องแล้ว ให้ศาลแจ้งวันนัดสืบพยานผู้ร้องไปให้พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมทราบ ในกรณีที่พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมยังไม่ได้รับสำเนาคำร้องให้ส่ง

⁴มาตรา 9 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁵มาตรา 10 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

สำเนาคำร้องไปให้ด้วย พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิยื่นคำคัดค้านได้ก่อนวันสืบพยานเมื่อสืบพยานผู้ร้องเสร็จแล้ว พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธินำพยานของตนเข้าสืบได้เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้⁶

ในระหว่างดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ หากบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดกำลังรับโทษนั้นอยู่ ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องจะส่งปล่อยบุคคลนั้นชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้⁷

3. การพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ให้ศาลมีอำนาจ⁸

(1) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอาญาฎีกาให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป และถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมได้กระทำความผิด ก็ให้พิพากษายกคำร้องนั้นเสีย แต่ถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมมิได้กระทำความผิด ให้พิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด

(2) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาและทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี พิจารณาเพื่อพิพากษายกคำร้อง หรือยกคำพิพากษาเดิม และพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด

ในกรณีที่มีคำขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนตามมาตรา 8 วรรคสอง เมื่อศาลตาม (1) หรือ (2) พิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับการขอรับสิทธิคืนด้วย

4. การกำหนดค่าทดแทน⁹

การกำหนดค่าทดแทนให้กำหนดได้ไม่เกินจำนวนตามคำขอที่ระบุในคำร้องตามมาตรา 8 และตามหลักเกณฑ์ดังนี้

⁶มาตรา 11 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁷มาตรา 12 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁸มาตรา 13 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁹มาตรา 14 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

(1) ถ้าต้องรับโทษริบทรัพย์สิน ให้ได้รับทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นคืน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าให้ริบ ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ถ้าไม่สามารถคืนทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นได้ ให้ได้รับชดใช้ราคาของทรัพย์สินที่ถูกริบนั้น โดยถือราคาในขณะที่ศาลพิพากษาคดีที่ริบนั้นขึ้นพิจารณาใหม่ และถ้าทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเงิน ให้ได้รับเงินจำนวนนั้นคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินนั้น นับแต่วันริบจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(2) ถ้าต้องรับโทษปรับและได้ชำระค่าปรับต่อศาลแล้ว ให้ได้รับเงินค่าปรับคืน โดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินค่าปรับนับตั้งแต่วันชำระค่าปรับจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(3) ถ้าต้องรับโทษกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับหรือจำคุก ให้ได้รับค่าทดแทนเป็นเงิน โดยคำนวณจากวันที่ถูกกักขังหรือถูกจำคุกในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) ถ้าต้องรับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตแล้ว ให้กำหนดค่าทดแทนเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท

(5) ถ้าถูกใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาให้ศาลกำหนดค่าทดแทนให้ตามที่เห็นสมควร

การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอที่ระบุไว้ในคำร้องตามมาตรา 8 ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร

3.1.3 ผลการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 13 แล้ว พนักงานอัยการผู้ร้องหรือโจทก์ในคดีเดิมซึ่งเป็นคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ดังนี้¹⁰

(1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

(2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา

¹⁰มาตรา 15 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ในกรณีที่ให้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นไม่ได้กระทำความผิดและศาลได้กำหนดค่าทดแทนตามมาตรา 14 แล้ว ให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษานั้น ถ้าผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าทดแทน ให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนให้แก่ทายาท¹¹

เมื่อบุคคลต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดได้ยื่นคำร้องแล้ว ถึงแก่ความตาย ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้ยื่นคำร้องนั้นจะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้ในกรณีที่ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเป็นผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา 6 (4) เมื่อผู้ยื่นคำร้องนั้นถึงแก่ความตาย ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งยังมีชีวิตอยู่จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้¹²

คำร้องให้ยื่นได้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามมาตรา 5 หรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด แต่เมื่อมีเหตุการณ์พิเศษศาลจะรับคำร้องที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นนั้น ไว้พิจารณาก็ได้¹³

3.1.4 การช่วยเหลือผู้ต้องขัง กรณี ตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับทนายความ

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดให้บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังหากปรากฏหลักฐานขึ้นใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ทั้งยังกำหนดให้มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน และได้รับบรรดาสติภพที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน อันเป็นช่องทางหนึ่งในการเยียวยาบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดให้ได้รับการบรรเทาความเสียหายจากรัฐ และในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่การตัดสิทธิบุคคลดังกล่าวที่จะเรียกร้องค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ก็ตาม แต่กระบวนการยุติธรรมในส่วนนี้ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องมิบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้

¹¹มาตรา 17 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

¹²มาตรา 19 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

¹³มาตรา 20 พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ที่จะขอสิทธิในการรื้อฟื้นคดีอาญาซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรเป็นบุคคลที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐโดยตรง กล่าวคือ ทนายความ ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากความผิดพลาดที่ต้องนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นผลจากหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ทนายความจึงเป็นบุคคลที่ตัวจำเลยที่ต้องการรื้อฟื้นคดีนั้นมีความเชื่อใจมากที่สุด กล่าวคือ ทนายความแม้ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ แต่ทนายความก็มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อลูกความของตนในฐานะที่ต้องใช้ความพยายามต่อสู้ให้ลูกความได้รับความเป็นธรรม ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งให้ต่อสู้คดีให้กับผู้ถูกกล่าวหา มีทั้งที่รัฐแต่งตั้งให้และที่ผู้ถูกกล่าวหาแต่งตั้งเอง ซึ่งทนายความเหล่านี้เมื่อได้รับการแต่งตั้ง ลูกความที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา มักจะเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่าทนายความจะรักษาสិทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเต็มที่และให้คำแนะนำแก่ผู้ถูกกล่าวหา

ผู้เขียนขอยกตัวอย่าง คดีที่เกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เพื่อสนับสนุนบทบาทของทนายความในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เช่น “กรณีคดีฆาตกรรมนางสาวเชอริ แอน ดันแคนเดือนสิงหาคม 2529 นายรุ่งเฉลิม หรือ เฮ้าดี กนกชวาลชัย, นายพิทักษ์ คำชาย, นายกระแสร์ พลอยกลุ่ม, และนายธวัช กิจประยูร ได้ถูกจับกุมในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ศาลจังหวัดสมุทรปราการ ได้พิพากษาตัดสินประหารชีวิตจำเลยทั้งสี่คน ในเดือนตุลาคม 2533 ระหว่างรอการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ นายรุ่งเฉลิม หรือ เฮ้าดี กนกชวาลชัย จำเลยที่ 1 ได้ถึงแก่กรรม ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายกฟ้องจำเลยทั้งสามที่เหลืออยู่ ซึ่งศาลฎีกาได้พิพากษายกฟ้องจำเลยทั้งสามเช่นเดียวกับศาลอุทธรณ์ในเวลาต่อมา นายพิทักษ์ได้เสียชีวิตลงเมื่อปลายปี 2536 หลังจากที่อยู่ออกจากเรือนจำได้เพียง 5 เดือนเนื่องจากโรคร้ายที่ได้รับระหว่างอาศัยอยู่ในเรือนจำ นายธวัชเสียชีวิตลงด้วยโรคมะเร็งหลังจากนายพิทักษ์เสียชีวิตได้ไม่นานนัก ส่วนนายกระแสร์ได้หกล้มเสียชีวิตลงอย่างกะทันหันในเดือนตุลาคม 2555[1] นายกระแสร์เล่าว่า ตอนที่ตนเองอยู่ในแดนประหารนั้นต้องใส่โซ่ตรวนตลอดเวลา ถูกซ้อมทรมานให้รับสารภาพจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจนกระทั่งเมื่อออกมาใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำแล้วก็ยังคงมีอาการบาดเจ็บจากการซ้อมทรมานในครั้งนั้นอยู่ คดีเชอริ แอน ดันแคนเป็นคดีประวัติศาสตร์ที่ทำให้เห็นถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าคดีดังกล่าวจะผ่านมาเป็นเวลากว่า 20 ปีแล้ว แต่ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยก็ยังคงมีอยู่ บทความนี้จะขอกว่าถึงความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมกับโทษ

ประหารชีวิตโดยยกตัวอย่างจากคดีเซอร์ แอน คันแคนที่เกิดขึ้น การจับกุมโดยที่ผู้ที่ถูกจับนั้นไม่ได้มีความผิดยังคงเกิดขึ้นเสมอในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยและในหลายประเทศทั่วโลก ถ้าหากเกิดการประหารชีวิตขึ้นและมีการรื้อคดีในภายหลังว่าผู้ที่ถูกประหารชีวิตนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ การกระทำดังกล่าวย่อมไม่สามารถแก้ไขในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ไม่มีใครสามารถนำชีวิตที่เสียไปแล้วกลับคืนมาได้ และการทำลายชีวิตเพิ่มอีกหนึ่งชีวิตก็ไม่สามารถนำความยุติธรรมมาให้กับผู้เสียหายและเหยื่อได้ จำเลยทั้งสามได้รับการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาว่าให้ยกฟ้องและถูกปล่อยตัวในเวลาต่อมาซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังหลายรายก็ไม่ได้มีโอกาสเหล่านี้ บางรายถูกตัดสินประหารชีวิตจากทั้งสามศาล โดยที่ตนเองเป็นผู้บริสุทธิ์ บางรายได้รับการพระราชทานอภัยโทษในเวลาต่อมา แต่ก็ยังมีบางรายที่ถูกนำตัวไปประหารชีวิตตามคำพิพากษาที่ได้รับ โทษประหารชีวิตนั้นไม่ใช่คำตอบสำหรับการลงโทษผู้ที่กระทำความผิด เพราะความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมนั้นเกิดขึ้นได้เสมอ ผู้ต้องขังหลายรายมีประสบการณ์เช่นเดียวกับนายกระแสรู้ที่เล่าว่า ตนเองถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจซ้อมทรมานเพื่อให้รับสารภาพในสิ่งที่ตนเองไม่ได้ทำ ในบางกรณีหลักฐานก็ไม่เพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ หรือมีการสร้างพยานเท็จหรือหลักฐานเท็จขึ้นเพื่อให้จำเลยได้รับการลงโทษ บ่อยครั้งที่ศาลนั้นยึดถือกับรายงานการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากจนละเลยประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สังคมไทยไม่ควรมองว่าการกระทำความผิดและได้รับการลงโทษประหารชีวิตนั้นเป็นเรื่องธรรมดาหรือเป็นเรื่องเหมาะสมที่ควรเกิดขึ้น ไม่ควรคิดว่าอย่างไรก็ไม่ประหารชีวิตจริงเพราะมีการพระราชทานอภัยโทษอยู่เรื่อยๆ แต่การใช้ชีวิตเป็นผู้ต้องขังที่ได้ชื่อว่าเป็นนักโทษประหารนั้นไม่ง่าย การรอการพิจารณาจากทั้งสามศาลจนถึงได้รับการพระราชทานอภัยโทษมักใช้เวลาโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 10 ปี ซึ่งผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถรู้เลยว่า วันประหารชีวิตนั้นคือวันที่เท่าไร เป็นการดีที่ทุกวันนี้ ผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษประหารนั้นไม่ต้องใส่โซ่ตรวนไว้ที่เท้าตลอดระยะเวลา 24 ชั่วโมงแล้ว แต่ก็ยังมีเรื่องอื่นๆ ที่ทำให้นักโทษประหารนั้นมีลักษณะพิเศษที่ต่างจากนักโทษทั่วไป และต้องได้รับการดูแลมากกว่านักโทษทั่วไปโดยเฉพาะในเรื่องของสภาพจิตใจ ผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษประหารโดยปกติแล้วมักได้รับการจำกัดสิทธิไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในเรือนจำร่วมกับผู้ต้องขังทั่วไปไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางการศึกษาหรือการฝึกวิชาชีพต่างๆ นอกจากนี้แล้วยังถูกจำกัดสิทธิการเข้าเยี่ยมให้ไม่เท่ากับผู้ต้องขังอื่นที่เป็นผู้ต้องขังทั่วไป ซึ่งในความเป็นจริงนั้น กิจกรรมทางการศึกษาหรือการฝึกวิชาชีพ

รวมทั้งการสนับสนุนจากครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับการพิพากษาประหารชีวิต เราไม่ควรมองว่าโทษประหารชีวิตยังเป็นสิ่งที่ควรดำรงไว้เพื่อให้คนทั่วไปไม่กล้ากระทำความผิด เพราะในความเป็นจริง โทษประหารชีวิตนั้นไม่ได้มีบทบาทในการที่บุคคลคนหนึ่งจะตัดสินใจว่าจะกระทำความผิดหรือไม่ สังคมไทยไม่ควรที่จะเพิกเฉยและยินยอมให้มีการทำลายชีวิตโดยชอบธรรมเนื่องด้วยอำนาจรัฐ เพราะถือเป็นการสะท้อนการส่งเสริมการใช้ความรุนแรงในสังคม เกิดผลร้ายมากกว่าผลดี คดีของนางสาวเชอริ แอน คันแคนนั้นทิ้งอะไรไว้ให้กับสังคมได้เรียนรู้หลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่ผู้บริสุทธิ์ต้องกลายมาเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด ซึ่งเรื่องราวจะเลวร้ายมากยิ่งขึ้นถ้าหากศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาไม่ยกฟ้องจำเลยในขณะนั้น ความผิดพลาดในลักษณะนี้เป็นความผิดพลาดที่สามารถป้องกันได้ โดยการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมใหม่และสนับสนุนให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต”

จะเห็นได้ว่าความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมนั้นส่งผลเสียต่อตัวจำเลย ดังนั้นการช่วยเหลือนอกจากหน่วยงานของรัฐที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมอย่างแท้จริงแล้ว ทนายความก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เนื่องจากโดยปกติแล้วตัวจำเลยเองจะเป็นผู้ที่คืนรนเพื่อรื้อฟื้นคดีใหม่มิใช่รัฐหรือบุคคลที่อยู่ในหน่วยงานของรัฐ

1. ความสัมพันธ์ของทนายความกับหน่วยงานของรัฐในคดีอาญา

1.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวน ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากทนายความตั้งแต่ชั้นถูกควบคุมตัวซึ่งกฎหมายไทยให้อำนาจตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง เว้นแต่กรณีจำเป็นอาจควบคุมได้ไม่เกิน 3 วัน¹⁴

การรับรองสิทธิการมีทนายความโดยกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยไม่ได้วางหลักเกณฑ์ช่วงเวลาที่ถูกควบคุมตัวในชั้นตำรวจมีสิทธิพบทนายความ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 7 ทวิ (1) บัญญัติแต่เพียงว่าผู้ต้องหามีสิทธิพบและปรึกษาทนายความสองต่อสอง จึงแปลความได้ว่าผู้ถูกควบคุมมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความตั้งแต่ชั่วโมงแรกของการควบคุมตัว

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มาตรา 87

1.2 การดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดี ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้¹⁵

ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา ๑๗ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดีและสภาวะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

2. มาตรการการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังตามวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ได้มีบัญญัติถึงการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ไว้ในเรื่องของการช่วยเหลือผู้ต้องขังในส่วนของทนายความ เอาไว้ กล่าวคือ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

3. มาตรการการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อกับบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ภายใต้อำนาจบังคับที่อธิบดีวางไว้ กล่าวคือ จะต้องมิให้หลักเกณฑ์ดังนี้ ทนายความที่จะขอพบผู้ต้องขังจะต้องเป็นทนายความที่ได้รับใบอนุญาตให้เป็น ทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและจะเข้าเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังได้เฉพาะทนายความที่ผู้ต้องขังต้อง

ชั้นตอนและวิธีการในการเข้าพบผู้ต้องขังของทนายความนั้นจะต้องปฏิบัติดังนี้ ทนายความจะต้องยื่นคำร้องขอพบผู้ต้องขังตามแบบคำร้องที่กรมราชทัณฑ์ กำหนดเงื่อนไขที่ได้รับ

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มาตรา 173

คำร้องให้แจ้งผู้ต้องขังได้ทราบข้อความตามคำร้อง เพื่อแจ้งความประสงค์ และเหตุผลว่าจะพบ
 ทนายความนั้นหรือไม่ เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเรือนจำ มี
 ความเห็นในคำร้องเป็นประการใดแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งความเห็นหรือคำสั่งนั้น ให้
 ทนายความลงลายมือชื่อ รับทราบด้วย ทนายความรายใดที่จะขอเข้าพบผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการ
 สอบสวนหรือไต่สวน มูลฟ้อง ให้ทนายความรายนั้นยื่นสำเนาใบอนุญาตให้เป็นทนายความตาม
 กฎหมายว่าด้วยทนายความ เพื่อ เป็นหลักฐานประกอบคำร้องขอพบผู้ต้องขังภายในเรือนจำด้วย
 สำหรับทนายความรายใดที่ผู้ต้องขังได้แต่งตั้งและคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล แล้ว
 ทนายความรายนั้น ต้องยื่นสำเนาใบแต่งตั้งทนายความที่ศาลประทับรับไว้ในสำนวนคดีให้เป็น
 ทนายความของผู้ต้องขัง ประกอบคำร้องขอพบผู้ต้องขังภายในเรือนจำด้วย เว้นแต่เป็นกรณีที่
 ผู้ต้องขังยังไม่ แต่งตั้งทนายความ ในกรณีมีเหตุพิเศษอันเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งทนายความ การ
 ถอนตัวของทนายความ การเสียชีวิตของทนายความ หรือการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นใหม่ ผู้บัญชาการ
 เรือนจำอาจพิจารณาอนุญาตให้ ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังโดยไม่ต้องมีใบแต่งตั้งทนายความหรือใบ
 แต่งตั้งทนายความที่ศาลประทับรับไว้ใน สำนวนคดีให้เป็นทนายความของผู้ต้องขังนั้นมาแสดงก็ได้

ทนายความที่ได้รับอนุญาตให้เข้าพบผู้ต้องขัง ต้องพบหรือติดต่อกับผู้ต้องขัง คราวละ
 หนึ่งคน เว้นแต่การพบผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ต้องหาร่วมหรือจำเลยร่วมในคดีเดียวกัน และการพบนั้น
 เป็นไปเพื่อประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาคดี จะให้พบผู้ต้องขังมากกว่าหนึ่งคนก็ได้
 ทนายความที่ประสงค์จะขอเข้าพบผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา คดีแพ่ง หรือคดีปกครอง
 ให้ทนายความผู้นั้นดำเนินการตามข้อ 13 ข้อ 14 ข้อ 15 และข้อ 16 โดยอนุโลม

ทนายความสามารถเข้าพบผู้ต้องขังได้ตั้งแต่เวลา 08.30 นาฬิกา ถึง 16.00 นาฬิกา ของ
 วันราชการ หากมีเหตุพิเศษจำเป็นต้องพบผู้ต้องขังนอกวันเวลาในวรรคก่อน ให้ขออนุญาตต่อผู้
 บัญชาการเรือนจำ แต่ต้องไม่ไ้ระหว่างเวลาที่เรือนจำได้นำผู้ต้องขังเข้าห้องขังแล้วและยังมีได้นำ
 ออกจาก ห้องขัง เว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำจะเห็น ทั้งนี้ทนายความที่ได้รับอนุญาตให้พบผู้ต้องขัง
 หาผู้ต้องขังเป็นความลับให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบ และให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถได้ยิน
 ข้อความการสนทนา

3.2 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของแต่ละประเทศ

3.2.1 ประเทศเยอรมนี

กระบวนการในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (Das Wiederaufnahmeverfahren) มีไว้เพื่อให้หลักการว่าด้วยความถูกต้องและความยุติที่เกิดจากกฎหมาย (Rechtsfrieden) เป็นจริงขึ้นมาได้ การละเมิดต่อความเด็ดขาดของกฎหมาย (Di Durchbrechung der Rechtskraft) เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับข้อบัญญัติว่าด้วยความแน่นอนของกฎหมาย บทบัญญัติตั้งแต่มาตรา 359 เป็นต้นไป (ยกเว้นกรณีของมาตรา 79 วรรค 1BVerfG และมาตรา 18 ZEG) ได้กำหนดกรณีของการละเมิดต่อสภาพเด็ดขาดของกฎหมายไว้อย่างชัดเจนและเพื่อให้หลักการว่าด้วยความมั่นคงของกฎหมายไม่ถูกระทบกระเทือนมากนัก ขอบเขตของการใช้บทบัญญัติตั้งแต่มาตรา 359 เป็นต้นไป จึงถูกจำกัดไว้อย่างเคร่งครัด โดยจำกัดเฉพาะกรณีที่จะทำให้หลักการว่าด้วยความยุติธรรมในแต่ละคดีนั้นเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ หากยังคงไว้ซึ่งหลักการของสภาพเด็ดขาดของกฎหมาย¹⁶

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ฟ้องร้องแล้ว (einrechtskräftigesSachurteil) (BGH NStZ 1994, 25; 1995, 221)¹⁷

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีได้ทั้งในกรณีที่เป็ผลคดี (มาตรา359) หรือเป็นผลร้าย (มาตรา 362) แก่ผู้ต้องคำพิพากษา (Verurteilten) เงื่อนไขของการยื่นคำร้องคือ การยื่นคำคัดค้าน (eineBeschwer) หากพนักงานอัยการไม่ได้เป็นผู้ยื่นคำร้องต่างหาก¹⁸

ตามมาตรา 79 วรรค 1BVerfG ได้บัญญัติเหตุของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่คำพิพากษาของศาล (das Urteil) ตัดสินโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญหรือคำพิพากษาของศาลได้ตีความกฎหมายที่เป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญ

สำหรับกระบวนการพิจารณาใช้มาตรา 360,361,365,366,373a มาบังคับ (BGH18,339,343 = NJW 1963,1364)¹⁹

¹⁶ Vgl.Fischer, StPO, บทนำก่อนมาตรา 359, Rn.1.

¹⁷ Vgl.Fischer, StPO, บทนำก่อนมาตรา 359, Rn.2.

¹⁸ Vgl.Fischer, StPO, บทนำก่อนมาตรา 359, Rn.3.

¹⁹ Vgl.Fischer, StPO, บทนำก่อนมาตรา 359, Rn.4.

3.2.1.1 เงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

1) เงื่อนไขในการขอหรือฟื้นคดีในทางที่เป็นคุณ

เงื่อนไขในการขอหรือฟื้นคดีพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณกับจำเลยบัญญัติอยู่ใน มาตรา 359²⁰ ดังนี้

“มาตรา 359 การขอฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด

การขอฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ภายหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุดในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดให้กระทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ถ้าเอกสารที่ใช้นำสืบว่าบุคคลนั้นมีความผิดในระหว่างการพิจารณาคดีนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือคัดแปลงทำขึ้น
2. ถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเบิกความหรือให้ความเห็นเป็นโทษแก่จำเลยได้ฝ่าฝืนต่อหน้าที่โดยผิดคำสาบานหรือเจตนาเบิกความเท็จ
3. ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีส่วนในการทำคำพิพากษามีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น และถ้าการทุจริตนั้นมิได้มีเหตุมาจากบุคคลที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด
4. ถ้าคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งซึ่งคำพิพากษาในคดีอาญาอยู่บนพื้นฐานของคดีแพ่งนั้น ถูกกลับโดยคำพิพากษาใหม่ซึ่งเป็นที่สุด
5. ถ้ามีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานทั้งที่เป็นของใหม่หรืออาจเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานเดิม ซึ่งอาจพิสูจน์ความบริสุทธิ์และตัดสินให้จำเลยพ้นโทษหรือได้รับโทษน้อยลงหรืออาจมีคำตัดสินที่แตกต่างออกไปเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและกักกัน
6. ถ้าศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปพบว่ามีกรณีละเมิดสนธิสัญญาแห่งสหภาพยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานหรือพิธีสารของสนธิสัญญาและถ้าคำพิพากษาคัดสินโดยอิงจากการละเมิดสนธิสัญญาดังที่กล่าวมานี้

มาตรา 359 บัญญัติกรณีของเหตุแห่งการขอฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ที่เป็นผลดีแก่ผู้ตัดสินลงโทษไว้เป็นกรณีๆ ไป (den abschließenden Katalog) ตามอนุมาตรา (1) (2) และ (5)

²⁰ สืบค้น จาก <http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.html#362>.

ได้บัญญัติแห่งการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ในลักษณะสัมพัทธ์ (relative Wiederaufnahmegründe)

กล่าวคือ เหตุแห่งการรื้อฟื้นคดีอาญาในกรณีดังกล่าวนั้น อาจเป็นเหตุที่เป็นผลร้ายหรือผลดีแก่ผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดส่วนอนุมาตรา (3) และ (4) ได้บัญญัติเหตุแห่งการรื้อฟื้นคดีอาญาไว้ในลักษณะเด็ดขาด (absolute Wiederaufnahmegründe) เหตุแห่งการรื้อฟื้นในหลายๆ เหตุอาจเกิดขึ้นได้พร้อมๆ กัน²¹

อย่างไรเป็นเอกสารปลอมนั้น เป็นไปตามหลักในเรื่องการปลอมเอกสารตาม มาตรา 267 เอกสารตามอนุมาตรา (1) รวมถึงการบันทึกข้อความโดยการใช้วิธีการทางเทคนิคด้วย (technische Aufzeichnungen) แต่การเขียนข้อความโกหก (eineschriftliche Lüge) ไม่ถือว่าเป็นการปลอมเอกสาร เอกสารจะต้องถูกนำเข้าสู่สำนวน และถูกนำมาวินิจฉัยเพื่อพิสูจน์ถึงข้อความในเอกสารนั้น การนำเอกสารเข้าสู่สำนวนความไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำความผิดทางอาญา (eine Straftat) การนำเอกสารเข้าสู่สำนวนความโดยสำคัญผิด ก็ถือว่าเป็นการกระทำของอนุมาตรา (1) แล้ว เอกสารที่ถูกนำเข้าสู่สำนวนความ เป็นผลร้ายแก่จำเลย เมื่อมีความเป็นไปได้ว่าเอกสารดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย ซึ่งสิ่งนี้จะแสดงไว้ในคำร้อง²²

เหตุผลในการรื้อฟื้นคดีอาญาตามอนุมาตรา (2) คือการกระทำความผิดอาญาตามมาตรา 153 - 155 และ 163 ประมวลกฎหมายอาญา (OLG Hamburg NJW 1969, 2159) ผู้เชี่ยวชาญ (dem Sachverständigen) รวมถึงล่าม (der Dolmetscher) ด้วยปัญหาว่าคำให้การจะให้ไว้ในชั้นพิจารณาคดี (in der Hauptverhandlung) หรือการพิจารณาในชั้นอื่นๆ (in anderen Verfahrensabschnitten) นั้นไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ หากว่าคำให้การดังกล่าวได้ถูกนำเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดี คำให้การดังกล่าวที่เป็นสิ่งที่ได้กระทำตามจริง จะต้องถูกนำมาใช้ในการวินิจฉัยคดีและต้องนำไปสู่การตัดสินคดีที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด (BGH 31, 365, 371=NJW 1983,424)²³

²¹ Vgl.Fischer, §359, Rn.1.

²² Vgl.Fischer, § 359, Rn.2.

²³ Vgl.Fischer, § 359, Rn.3.

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ (Strafbare Amtspflichtverletzungen) ตามอนุมาตรา (3) หมายถึง การกระทำความผิดตามมาตรา 239,240,257,331,336,343,344 ประมวลกฎหมายอาญา การกระทำความผิดดังกล่าวจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดี หากการกระทำความผิดดังกล่าว ไม่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว ไม่อาจที่จะใช้สิทธิขอให้อัยการฟ้องคดีตามอนุมาตรา (3) นี้ได้ ไม่ถือว่าเป็นกรณีของอนุมาตรา (3)) หากว่า การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการมีเหตุมาจากตัวผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด หรือมาจากบุคคลที่สาม โดยผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดได้ให้ความเห็นชอบด้วย ตามอนุมาตรา (3) ไม่ใช่รวมถึงบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดี (andere Verfahrensbeteiligte)²⁴

การกลับคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่ง (Aufhebung eines zivilgerichtlichen Urteils) ตามอนุมาตรา (4) รวมถึงคำพิพากษาของศาลแรงงาน, ศาลการเงิน, ศาลสังคม และศาลปกครอง คำพิพากษาคดีอาญาที่ตัดสินไปโดยอาศัยคำพิพากษาที่ถูกกลับเป็นหลัก (gegründet) ในการตัดสินคดี เมื่อคำพิพากษาที่ถูกกลับนั้นได้ถูกนำมาใช้ในการวินิจฉัยคดีอาญาในกรณีที่เป็นพยานเอกสารหลักในทางปกครอง (aufgehobene Verwaltungsakte) (BGH 23,86,94=NJW 1969,2023) คำขอร้องให้อัยการฟ้องคดีต้องแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกันระหว่างคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งที่มีต่อคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา²⁵

ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ ตามอนุมาตรา (5) ปัญหาความคิดของข้อเท็จจริงตามนัยของอนุมาตรา (5) มีความหมายกว้าง กล่าวคือ รวมถึงข้อเท็จจริงทุกๆ ชนิดที่มีความเป็นไปได้ว่าจะส่งผลดีแก่ผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด แต่ไม่รวมถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาด (Verfahrensfehler)²⁶

พยานหลักฐานตามนัยของอนุมาตรา (5) หมายความว่าเฉพาะพยานหลักฐานตามรูปแบบของกระบวนการพิสูจน์พยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด (die formlichen Beweismittel des Strengbeweisverfahrens) ผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐาน (KG JR 1976,76) ในกรณีของการพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น

²⁴ Vgl.Fischer, § 359, Rn.4.

²⁵ Vgl.Fischer, §v359, Rn.5.

²⁶ Vgl.Fischer, § 359, Rn.6.

พยานหลักฐานหมายถึงตัวพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญ ไม่ใช่คำเบิกความของบุคคลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของคำให้การที่เปลี่ยนแปลงไปก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ด้วย²⁷

ข้อเท็จจริงที่ต้องเป็นข้อเท็จจริงใหม่ หากว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลซึ่งตัดสินในคดีนั้น ไม่เคยรู้มาก่อนและด้วยเหตุนี้ศาลจึงไม่อาจที่จะนำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาพิจารณาในขณะที่ตัดสินคดีได้ (OLG Düsseldorf NJW 1987, 2030) ไม่ถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญว่าผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่ากระทำความผิดจะรู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวหรือไม่หรือศาลที่ตัดสินคดีนั้นจะต้องรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวจากในสำนวนหรือไม่ (OLG Frankfurt NJW 1978, 841) ข้อเท็จจริงที่เคยนำเสนอไว้แล้วในชั้นพิจารณา ไม่ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ แม้ว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวจะไม่เคยถูกนำมาพิจารณาเนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่ขัดต่อหลักในมาตรา 21 6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁸

พยานหลักฐานถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่หากว่าเป็นพยานหลักฐานที่ศาลซึ่งได้ตัดสินคดีไม่เคยรู้มาก่อน หรือเมื่อพยานหลักฐานดังกล่าวไม่เคยถูกใช้มาก่อนพยานบุคคลถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ หากว่าพยานบุคคลดังกล่าวไม่เคยมาเบิกความในชั้นพิจารณาเป็นต้นว่า เพราะไม่อาจตามตัวพยานบุคคลดังกล่าวมาได้ (OLG Hamm NJW 1956, 803) เพราะไม่มาปรากฏตัว (OLG Oldenburg MDR 1985, 518) ปฏิเสธที่จะทำการ (OLG Hamm JR 1981, 439) กรณีที่คำให้การที่เคยให้ไว้เป็นเสียงอื่น ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่เหมือนกัน (einanderes Beweisthema)²⁹

พยานผู้เชี่ยวชาญถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ หากว่าศาลได้ตัดสินคดีไปโดยใช้ความรู้ของตัวเอง โดยไม่ได้ฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือศาลได้ตัดสินคดีไปโดยไม่ได้นำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาประกอบ พยานผู้เชี่ยวชาญคนอื่นที่เพิ่มเข้ามา (einweiterer Sachverständiger) โดยปกติแล้วไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่แม้ว่าจะมีความรู้ความเชี่ยวชาญมากกว่าคนเดิม³⁰

²⁷ Vgl.Fischer, § 359, Rn.7.

²⁸ Vgl.Fischer, § 359, Rn.8.

²⁹ Vgl.Fischer, § 359, Rn.9.

³⁰ Vgl.Fischer, § 359, Rn.10.

พยานวัตถุถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ หากว่าคำให้การของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลใช้ในการตัดสินคดีถูกหักล้าง หรือความน่าเชื่อถือถูกทำให้ลดน้อยลงโดยพยานวัตถุ (OLG Frankfurt NJW 1966, 2423) การที่แต่เดิมพยานวัตถุไม่ได้ถูกนำมาพิจารณานั้น ไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ เอกสารก็ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ หากว่าเอกสารดังกล่าวอยู่ในสำนวนความแต่ศาลไม่เคยนำมาพิจารณา³¹

ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ใหม่เป็นเงื่อนไข ของการที่จะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ ซึ่งข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ใหม่นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่มียู่ โดยช่วงเวลาที่ใช้ในการวินิจฉัยว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ใหม่นั้น คือช่วงเวลาของการอ่านคำพิพากษา (Urteilerlasses)³²

อนุมาตรา (5) เป็นกรณีของเหตุหลักการหรือฟื้นคดีที่สัมพัทธ์ (einrelativer Wiederaufnahmegrund) ดังนั้น การที่จะยื่นคำร้องขอให้ฟื้นคดีนั้นนอกจากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ใหม่แล้ว เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับผลของการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นๆ ยังต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่มีความเหมาะสมในอันที่จะนำไปสู่ผลตามที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (5) ที่เป็นผลดีแก่ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดด้วย

ข้อเท็จจริงที่มีความหมายเหมาะสมในการที่จะนำไปสู่การยกฟ้อง หมายถึงข้อเท็จจริงทุกประเภทที่ตัดการเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นเหตุให้ผู้กระทำมีอำนาจที่จะกระทำได้โดยปริยาย ทำให้ไม่สามารถดำเนินผู้กระทำได้หรือเป็นเหตุตัดการการลงโทษ (Strafausschließungsgründe)

ในกรณีของพยานหลักฐานใหม่ขึ้นอยู่กับว่าพยานหลักฐานดังกล่าวไม่ถูกนำเข้าสู่สำนวนเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่จะนำไปสู่การยกฟ้องหรือไม่

การยุติกระบวนการพิจารณา (eineVerfahenseinstellung) เนื่องจากการขาดเงื่อนไขของการดำเนินคดี (Prozeßvoraussetzungen) ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำร้องทุกข์ (OLG Bamberg NJW 1955, 1122) ถือว่ามีผลเช่นเดียวกันกับการพิพากษายกฟ้อง³³

³¹ Vgl.Fischer, § 359, Rn.11.

³² Vgl.Fischer, § 359, Rn.12.

³³ Vgl.Fischer, § 359, Rn.13.

คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีเพื่อให้การลงโทษลดน้อยลงนั้น จะทำได้ก็ด้วยการขอให้การรับโทษหนักเบาลง (die Herabsetzung der Hauptstrafe) ในกรณีของกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท (wegentateinheitlichbegangener Delikte) ก็เป็นไปตามหลักในมาตรา 52 ประมวลกฎหมายอาญา คือ กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุด บทบัญญัติของกฎหมายที่มีโทษเบาลงนั้น หมายถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่โดยรวมแล้วมีโทษเบาว่า อย่างไรก็ตามเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มีโทษเบาว่า เป็นไปตามมาตรา 2 (3) ประมวลกฎหมายอาญา³⁴

ในกรณีของวิธีการเพื่อความปลอดภัย (มาตรา 61 ประมวลกฎหมายอาญา) การตัดสินที่เปลี่ยนไปอย่างสำคัญ (Wesentlich anders wird entschieden) เมื่อวิธีการเพื่อความปลอดภัยถูกยกเลิก , ถูกจำกัดการใช้ลงอย่างมาก หรือถูกแทนที่โดยวิธีการเพื่อความปลอดภัยประการอื่นที่เบาว่า อนุมาตรา (5) ไม่รวมถึงกรณีของโทษอาญาข้างเคียง (Nebenstrafen) และผลอาญาข้างเคียง (Nebenfolgen)³⁵

2) เงื่อนไขในการขอรื้อฟื้นคดีในทางที่เป็นโทษ

เงื่อนไขในการขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลยนั้นบัญญัติอยู่ในมาตรา 362³⁶ ดังนี้

“มาตรา 362” การรื้อฟื้นคดีในทางที่เป็นโทษแก่จำเลย

การรื้อฟื้นคดีในการทางที่เป็นโทษแก่จำเลย ภายหลังมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้กระทำได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ถ้าเอกสารที่น่าสืบในการพิจารณาคดีหนักเป็นคุณแก่จำเลย ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเอกสารปลอมหรือดัดแปลงทำขึ้น
2. ถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเบิกความหรือให้ความเห็นเป็นคุณแก่จำเลย ได้ฝ่าฝืนต่อหน้าที่โดยผิดคำสาบานหรือเจตนาเบิกความเท็จ
3. ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีส่วนร่วมในการทำคำพิพากษา มีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่กับคดีนั้น

³⁴ Vgl.Fischer, §359, Rn.14.

³⁵ Vgl.Fischer, § 359, Rn.15.

³⁶ <http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm#362>

4. ถ้าบุคคลที่ถูกตัดสินให้พ้นผิดนั้นได้ให้การรับสารภาพที่น่าเชื่อว่าเป็นจริง ทั้งภายในหรือภายนอกศาลว่าเขาได้กระทำความผิดอาญา

มาตรา 362 เป็นข้อยกเว้นของหลักห้ามการลงโทษซ้ำสอง (eine Ausnahme vom Verbot der Doppelbestrafung) ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวไม่ห้ามการที่พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดี ทำการสืบสวนสอบสวนคดีใหม่และในกรณีที่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะทำการรื้อฟื้นคดีแล้ว ก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 152 วรรค 2 (จากหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย) ที่จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนและยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีโจทก์ร่วมสามารถยื่นคำร้องได้เฉพาะกรณีที่ได้รับอนุญาตให้เป็นโจทก์ร่วมแล้ว

การที่คดีขาดอายุความฟ้องร้อง (Die Strafverfolgungsverjährung) ไม่เป็นเหตุให้ไม่อากรื้อฟื้นคดีตามมาตรา 362 (OLG Nürnberg NStZ 1988, 555; aA BGH GA 1974, 154; OLG Düsseldorf NJW 1988, 2251)³⁷

เหตุแห่งการขอให้รื้อฟื้นคดีตามอนุมาตรา (1) (3) เป็นเหตุอันเดียวกับมาตรา 359 อนุมาตรา (1) (3) อย่างไรก็ตาม จำเลยจะต้องไม่ได้มีส่วนในการทำให้เกิดการละเมิดต่อหน้าที่ (die Pflichtverletzung) คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาจจะเป็นการโต้แย้งการยกฟ้องหรือโต้แย้งการลงโทษ ในกรณีที่คำร้องขอขึ้นเพื่อโต้แย้งการลงโทษต้องนำบทบัญญัติมาตรา 363 มาใช้บังคับ

การรื้อฟื้นคดีตามมาตรา 362 มีเงื่อนไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นส่งผลถึงคำพิพากษาที่เป็นผลคดีแก่จำเลย³⁸

ตามอนุมาตรา (4) มีเงื่อนไขว่าต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง (einen Freispruch) นอกจากนี้การลงโทษอาจเป็นการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็ได้³⁹

ถือว่าเป็นการให้การรับสารภาพ หากจำเลยยอมรับว่าได้กระทำความผิด ตามที่โจทก์ฟ้องโดยสิ้นเชิง (insgesamt) การโต้แย้งในเรื่องของการที่ผู้กระทำไม่มีอำนาจกระทำได้ (Rechtseidrigkeit) หรือการที่ไม่อาจตำหนิผู้กระทำได้ (Schuld) ไม่ถือว่าเป็นการให้การรับสารภาพเสียไป แต่การโต้แย้งการกระทำความผิดบางส่วนที่โจทก์ฟ้องนั้น ถือว่าทำให้การรับสารภาพเสียไปในกรณี

³⁷ Vgl. Fischer, § 362, Rn. 1.

³⁸ Vgl. Fischer, § 362, Rn. 2.

³⁹ Vgl. Fischer, § 362, Rn. 3.

ที่ศาลยกฟ้องเพราะจำเลยมีอำนาจที่จะกระทำได้หรือไม่อาจตำหนิการกระทำของจำเลยได้นั้น คำให้การรับสารภาพของจำเลย ก็จะต้องเป็นคำรับสารภาพในส่วนดังกล่าวจำเลยต้องให้การรับสารภาพหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว เฉพาะตัวผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดต้องเป็นผู้ให้การรับสารภาพ ไม่ใช่ผู้ร่วมกระทำความผิด (BayObLG 26, 172) คำให้การรับสารภาพจะต้องมีความน่าเชื่อถือ ปัญหาว่าคำให้การรับสารภาพจะน่าเชื่อถือหรือไม่ศาลที่เป็นผู้พิจารณารื้อฟื้นคดี (das Wiederaufnahmegesicht) เป็นผู้วินิจฉัย⁴⁰

คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีต้องมีรายละเอียดว่าคำให้การรับสารภาพได้ให้ไว้เมื่อใดและแก่ใคร ในคำร้องจะต้องมีรายละเอียดขอคำให้การรับสารภาพและแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือขอคำรับสารภาพ⁴¹

3.2.1.2 ขั้นตอนการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

(1) ผู้มีอำนาจในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

1) ผู้มีอำนาจในการขอรื้อฟื้นคดีในทางที่เป็นคุณ

บุคคลที่สามารถยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณกับจำเลยระบุไว้ในมาตรา 361⁴² ดังนี้

“มาตรา 361 การบังคับคดีและความตายไม่ใช่เหตุที่จะไม่ให้มีการรื้อฟื้นคดี

1. คำร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดี ไม่อาจที่จะถูกห้ามได้โดยเหตุที่ได้มีการบังคับคดีอาญาไปแล้ว หรือโดยเหตุที่ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้ถึงแก่ความตาย

2. ในกรณี ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย คู่สมรสผู้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน, ญาติ รวมตลอดถึงพี่น้องของผู้ตายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้อง”

การรื้อฟื้นคดี มีไว้เพื่อที่จะช่วยแก้ไขชื่อเสียงของผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่ากระทำความผิดให้กลับคืนมาด้วย ด้วยเหตุนี้การที่ได้มีการบังคับคดีไปแล้วหรือการที่ผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่ากระทำความผิดได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว จึงไม่เป็นเหตุที่จะมาขัดขวางคำร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดี

⁴⁰ Vgl.Fischer, § 362, Rn. 4.

⁴¹ Vgl.Fischer, § 362, Rn. 5.

⁴² <http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm#362>

การบังคับคดีที่ขาดอายุความนั้น (Vollstreckungsverjährung), การยกโทษให้เป็นกรณีๆ ไป (Begnadigung), การยกโทษให้เป็นการทั่วไป (Amnestie) ถือว่ามีลักษณะเดียวกันกับการบังคับคดี⁴³

ความตายหรือการสาบสูญ (Todeserklärung) ทำให้ไม่อาจรื้อฟื้นคดีตามมาตรา 362 (การรื้อฟื้นคดีที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย) แต่ไม่เป็นเหตุขัดขวางการรื้อฟื้นคดีที่เป็นผลดี แก่ผู้ที่ศาลตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดมาตรา 361 ไม่ใช่บังคับในกรณีที่ยังไม่ถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด (vor Urteilsrechtskraft) (BGH NSStZ 1983, 179) บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีเป็นไปตามที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (2) นอกจากนี้พนักงานอัยการสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีได้เสมอ ตัวแทนกฎหมาย (Gesetzliche Vertreter) และผู้ใช้อำนาจปกครองเด็ก (Erziehungsberechtigte) รวมทั้งสามีภริยาที่หย่าขาดจากกันแล้วไม่มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีตามอนุมาตรา (2) ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลใดก็ตามได้ถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดในนามของผู้ที่ถึงแก่ความตายด้วย⁴⁴

2) ผู้มีอำนาจในการขอให้รื้อฟื้นคดีในทางที่เป็นโทษ

บุคคลที่สามารถยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลย คือพนักงานอัยการในกรณีที่มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะทำการรื้อฟื้นคดีแล้วก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 152 วรรค 2 (จากหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย) ที่จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนและยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีโจทก์ร่วมสามารถยื่นคำร้องได้เฉพาะกรณีที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเป็นโจทก์ร่วมแล้ว⁴⁵

(2) วิธีการและการยื่นคำร้องขอ

วิธีการและการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่บัญญัติไว้ในมาตรา 364, 364a, 364b, 365, 366⁴⁶

“มาตรา 364 การกล่าวอ้างการกระทำความผิดอาญา

⁴³ Vgl. Fischer, § 361, Rn. 1.

⁴⁴ Vgl. Fischer, § 361, Rn. 2.

⁴⁵ Vgl. Fischer, § 362, Rn. 1.

⁴⁶ <http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm#362>.

การร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาจากข้อกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา จะกระทำ
ได้ก็ต่อเมื่อการกระทำผิดดังกล่าวมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วหรือต่อเมื่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไม่
สามารถเริ่มได้เพราะเหตุผลอื่น แต่ไม่ใช่เพราะเหตุจากการขาดพยานหลักฐานกรณีเช่นนี้ไม่
สามารถร้องขอตามมาตรา 359 อนุมาตรา 5 ได้”

การยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ สามารถนำบทบัญญัติในเรื่องการอุทธรณ์
มาใช้ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 365 ดังนี้

“มาตรา 365 กฎเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้กับคำสั่ง

บทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยการเยียวยาในทางกฎหมายสามารถนำมาใช้ในการร้องขอหรือฟื้น
คดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้”

รายละเอียดในคำร้อง ต้องกล่าวอ้างเหตุตามกฎหมายที่ยอมให้มีการร้องฟื้นคดีขึ้น
พิจารณาใหม่ได้ และแสดงพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่สนับสนุนคำร้องนั้นส่วนรูปแบบใน
การยื่นคำร้องต่อศาล สามารถยื่นคำร้องเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาให้เจ้าหน้าที่ศาลบันทึกไว้ก็ได้
ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 366 ดังนี้

“มาตรา 366 เนื้อหาและรูปแบบของคำร้อง

1. ในคำร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ต้องแสดงเหตุผลตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
รวมทั้งพยานหลักฐาน

2. จำเลยและบุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา 361 อนุมาตรา 2 สามารถเสนอคำร้องได้เพียงแค่มิ
การลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรของที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความของจำเลยหรือแม่แต่ด้วย
วาจาที่ได้จากจากบันทึกของเจ้าหน้าที่ศาลก็ได้”

(3) วิธีพิจารณาและพิพากษา

วิธีพิจารณาและพิพากษาในการร้องฟื้นคดีอาญาของประเทศเยอรมนีบัญญัติอยู่ในมาตรา
363, 367 ถึงมาตรา 373a⁴⁷ ดังนี้

“มาตรา 363 การไม่อนุญาต

1. การร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไม่อาจกระทำได้ ถ้ามีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดคำ
พิพากษาเป็นประการอื่นทั้งที่อยู่บนบรรทัดฐานทางอาญาเดียวกัน

⁴⁷ <http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm#362>

2. การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไม่อาจกระทำได้ หากมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาการลงโทษอันเนื่องมาจากความรับทางอาญาที่ลดน้อยลง (มาตรา 21 ประมวลกฎหมายอาญา)”

“มาตรา 367 เขตอำนาจศาลและวิธีพิจารณา

1. เขตอำนาจของศาลที่จะเป็นผู้ชี้ขาดให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่และเตรียมการสำหรับการพิจารณาคดีที่จะมีการรื้อฟื้นนั้น จะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติพิเศษของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดอาจร้องขอได้ มาตรา 364a และ 364b หรือร้องขอให้อนุญาตให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยยื่นคำร้องขอไปยังศาลเดิมที่มีคำพิพากษา ศาลนั้นจะส่งคำร้องไปให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณา

2. คำชี้ขาดคำร้องขอตามมาตรา 364a และ 364b และคำร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ให้ชี้ขาดโดยมีต้องพยานบุคคล”

“มาตรา 368 การยกคำร้องเมื่อไม่สามารถจะยอมรับได้

1. คำร้องจะไม่ได้รับการพิจารณา ถ้าคำร้องนั้นไม่ได้เสนอตามรูปแบบที่กำหนด หรือไม่มีเหตุผลตามกฎหมายที่จะยกขึ้นมาเพื่อรื้อฟื้นคดีนั้นหรือไม่อ้างพยานหลักฐานที่เหมาะสมตามที่กำหนด

2. ในกรณีอื่นๆ ผู้ร้องต้องส่งคำร้องให้แก่ฝ่ายตรงข้ามพร้อมการกำหนดเวลาสำหรับการทำคำตอบ”

“มาตรา 369 การนำสืบพยานหลักฐาน

1. ถ้าคำร้องมีเหตุผลสมควรรับไว้และศาลเห็นว่าจำเป็นให้ศาลมอบหมายให้ผู้พิพากษาสืบพยานหลักฐานที่อ้าง

2. ในกรณีนี้ให้ดุลยพินิจของศาลว่าพยานหรือผู้เชี่ยวชาญที่จะไต่สวนนั้นผู้เชี่ยวชาญที่จะไต่สวนนั้นควรที่จะสาบานตนหรือไม่

3. สำนักงานอัยการ จำเลย และทนายความของจำเลยต้องได้รับอนุญาตให้อยู่ด้วยในระหว่างการสืบพยานบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญและการตรวจสอบทางการศาลให้นำบทบัญญัติของมาตรา 168c อนุมาตรา (3) , มาตรา 224 อนุมาตรา (1) และมาตรา 225 มาใช้บังคับอนุโลม ถ้าจำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เขาจะไม่ได้รับสิทธิไปปรากฏตัวในศาล ถ้าการสืบพยานไม่ได้

กระทำลงในสถานที่ซึ่งเขาถูกคุมขังอยู่และถ้าการปรากฏตัวของจำเลยไม่ได้ช่วยทำให้ประเด็นที่มีการนำพยานหลักฐานเข้าสืบชัดเจนยิ่งขึ้น

4. หลังจากการนำสืบพยานหลักฐานสิ้นสุดลง สำนักงานอัยการและจำเลยอาจถูกสั่งให้ทำคำแถลงการณ์เพิ่มเติมภายในเวลาที่กำหนด”

“มาตรา 370 การชี้ขาดว่าคำร้องมีเหตุผลสมควร

1. คำร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะไม่ได้รับการพิจารณา โดยไม่ต้องมีการสืบพยานด้วยวาจา หากปรากฏว่าการกล่าวอ้างนั้นไม่มีพยานหลักฐานที่เพียงพอหรือหากเป็นกรณีภายในบังคับ มาตรา 359 ข้อ 1 และ 2 หรือมาตรา 362 ข้อ 1 และ 2 ข้อสันนิษฐานว่าการกระทำที่ระบุไว้ในบทบัญญัติดังกล่าว มีผลกระทบต่อคำวินิจฉัยนั้นถูกหักล้างไปในพฤติการณ์เช่นนั้น

2. ในกรณีอื่นๆ ศาลจะสั่งให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่และเริ่มต้นการไต่สวน”

“มาตรา 371 การยกคำร้องโดยไม่มีการไต่สวน

1. ถ้าผู้ที่ต้องคำพิพากษาลงโทษถึงแก่ความตาย โดยยังมีได้เริ่มการพิจารณาคดีใหม่ และหลังจากที่ได้มีการสืบพยานหลักฐานที่ยังคงมีความจำเป็นต้องนำเข้าสู่แล้วศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ต้องคำพิพากษาพ้นโทษ หรือยกคำร้องขอหรือฟื้นคดีก็ได้

2. ในกรณีอื่นศาลอาจสั่งให้ผู้ที่ต้องคำพิพากษาลงโทษพ้นโทษทันทีถ้าปรากฏว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอเช่นว่านั้นหากมีการยื่นฟ้องคดีแล้วอย่างไรก็ตาม ในกรณีเช่นนี้สามารถกระทำได้อาศัยได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานอัยการ

3. คำพิพากษาให้พ้นโทษ จะต้องมีการตั้งเพิกถอนคำพิพากษาเดิม ถ้ามีแต่เพียงคำสั่งให้ใช้มาตรการฟื้นฟูแก้ไขป้องกันให้ถือว่าคำพิพากษาเดิมเพิกถอนแทนที่การพ้นโทษ

4. การเพิกถอนคำพิพากษตามคำร้องของผู้ร้องนี้จะต้องประกอบในราชกิจจานุเบกษา และให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจให้ประกาศในหนังสือพิมพ์ด้วย”

“มาตรา 372 คำร้องคัดค้านทันที

คำวินิจฉัยทั้งหมดที่กระทำโดยศาลชั้นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อาจถูกคัดค้านโดยคำร้องขอทันที คำชี้ขาดโดยศาลให้มีการหรือฟื้นคดีและเริ่มการพิจารณาคดีใหม่ไม่อาจถูกคัดค้านโดยสำนักงานอัยการ”

“มาตรา 373 คำพิพากษาภายหลังการพิจารณาคดีใหม่

1. ในการพิจารณาคดีใหม่คำพิพากษาอาจได้รับการพิพากษาขึ้นหรือถูกเพิกถอนโดยคำวินิจฉัยคดีใหม่

2. คำพิพากษาเดิมที่เกี่ยวกับข้อหาและบทลงโทษของผู้ที่ต้องคำพิพากษาลงโทษ ไม่อาจถูกแก้ไขในทางที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องโทษเฉพาะในกรณีที่จำเลยหรือตัวแทนตามกฎหมายของเขายื่นคำร้องขอให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาหรือสำนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอก็ตาม บทบัญญัตินี้ไม่ห้ามคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยให้กับโรงพยาบาลหรือสถาบันสำหรับการบำบัดรักษา”

“มาตรา 373a วิธีพิจารณาในกรณีมีคำสั่งลงโทษทางอาญา

1. การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ โดยมีคำสั่งถึงที่สุดลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ต้องคำพิพากษาลงโทษซึ่งเป็นผลร้ายแก่ผู้นั้นสามารถกระทำได้ ถ้ามีการนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ เพียงอย่างเดียวหรือที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานที่มีมาก่อนมาพิสูจน์คำสั่งตัดสินลงโทษสำหรับความผิดอาญาร้ายแรงได้

2. ในกรณีอื่นให้นำบทบัญญัติมาตรา 359 ถึง 373 มาใช้กับกระบวนการพิจารณารื้อฟื้นคดีซึ่งได้มีคำสั่งถึงที่สุดแล้วขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดยอนุโลม”

3.2.1.3 ผลการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

(1) ผลเมื่อมีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

การยื่นคำร้องขอให้หรือฟื้นคดีไม่เป็นเหตุที่จะทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลหยุดลง แต่ศาลอาจเลื่อนหรือสั่งให้ระงับการบังคับคดีไว้ก่อนได้ตามมาตรา 360⁴⁸ ดังนี้

“มาตรา 360 การบังคับคดียังคงดำเนินต่อไป

1. การยื่นคำร้องขอให้หรือฟื้นคดีไม่เป็นผลให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลลงค้ำตามคำพิพากษาของศาลหยุดชะงัก

2. อย่างไรก็ตามศาลสามารถที่จะให้เลื่อนหรือระงับการบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้”

การบังคับคดีตามคำพิพากษาที่เลื่อนออกไปนั้น มีผลเริ่มแรกเมื่อมีคำสั่งให้หรือฟื้นคดีตามมาตรา 370 (2) ไม่ใช่เมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้หรือฟื้นคดี หรือเมื่อมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา 368⁴⁹

⁴⁸ สืบค้น จาก <http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm#362>

เพื่อไม่ให้เคร่งครัดสำหรับบางกรณีจนเกินไปตามวรรค 2 ศาลสามารถที่จะเลื่อนหรือระงับการบังคับคดีตามคำพิพากษาไว้ก่อนก็ได้ คำพิพากษาของศาลที่ตัดสินไปอาจจะเป็นกรณีของการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพ (freiheitsentziehende Maßregeln) รวมถึงการห้ามประกอบอาชีพ (ein Berufsverbot) แต่ไม่อาจเป็นกรณีขอยึดใบอนุญาตขับჭีรถยนต์ (die Entziehung der Fahrerlaubnis) อำนาจของศาลอาจจะจำกัดอยู่เฉพาะแต่โทษทางอาญาประเภทใดประเภทหนึ่ง (eine Einzelstrafe)⁵⁰

การที่ศาลจะมีคำสั่งตาม (2) มีเงื่อนไขว่าจะต้องมีโอกาสอย่างเพียงพอที่จะมีการรื้อฟื้นคดี (eine reichende Erfolgsaussicht des Wiederaufnahmeantrags) (OLG Hamm MDR 1978,691) ในกรณีที่เงื่อนไขดังกล่าวหมดไป คำสั่งของศาลตาม (2) ก็สามารที่จะถูกยกเลิกไปได้⁵¹

(2) ผลของคำพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

คำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ หากเป็นการตัดสินให้พ้นโทษจะต้องมีการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาในวารสารอื่นๆ ของศาลหรือในหนังสือพิมพ์ด้วยตามมาตรา 371 ข้อ 4 แต่หากเป็นการตัดสินลงโทษผลของคำพิพากษาที่เป็นผลร้ายนี้ก็จะผูกพันจำเลยให้ต้องยอมรับบทลงโทษนั้นตามมาตรา 373a ข้อ 1⁵²

“มาตรา 371 การยกคำร้องโดยไม่มีการไต่สวน

1. การเพิกถอนคำพิพากษาตามคำร้องของผู้ร้องนี้ จะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจให้ประกาศในหนังสือพิมพ์ด้วย”

“มาตรา 373a วิธีพิจารณาในกรณีมีคำสั่งลงโทษทางอาญา

1. การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ โดยมีคำสั่งถึงที่สุดลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ต้องพิพากษาลงโทษซึ่งเป็นผลร้ายแก่ผู้นั้นสามารถกระทำได้ ถ้ามีการนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่เพียงอย่างเดียวหรือที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานที่มีมาก่อนมาพิสูจน์คำสั่งตัดสินลงโทษสำหรับความผิดอาญาร้ายแรงได้”

⁴⁹ Vgl.Fischer, § 360, Rn. 1.

⁵⁰ Vgl.Fischer, § 360, Rn. 2.

⁵¹ Vgl.Fischer, § 360, Rn. 3.

⁵² สืบค้น จาก <http://www.//iuscomp.org/gla/statues/stop.htm#362>.

3.2.1.4 ความสัมพันธ์ของทนายความกับการรื้อฟื้นคดีอาญา

การแต่งตั้งทนายความให้กับจำเลยเพื่อนำไปสู่กระบวนการพิจารณาคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ บัญญัติไว้ในมาตรา 364a และ มาตรา 364b ดังนี้

“มาตรา 364a การแต่งตั้งทนายความให้จำเลย

ศาลที่มีอำนาจชี้ขาดให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ตามคำร้องขอ จะต้องให้มีการแต่งตั้งทนายความฝ่ายจำเลยสำหรับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อให้เป็นตัวแทนของผู้ที่ตัดสินว่ามีความผิดซึ่งไม่มีทนายความ หากข้อเท็จจริงมีความซับซ้อนหรือตามกฎหมายกำหนดให้ต้องมีทนายความฝ่ายจำเลยเข้าร่วม”

“มาตรา 364b การแต่งตั้งทนายความฝ่ายจำเลยเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณา

1) ศาลที่มีอำนาจชี้ขาดให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามคำร้องขอจะต้องแต่งตั้งทนายความฝ่ายจำเลยให้แก่บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดซึ่งยังไม่มีทนายความเพื่อเข้าสู่การพิจารณา ถ้า

1. มีข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือว่ามีกระบวนการที่พบหลักฐานหรือข้อเท็จจริง ซึ่งอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

2. เนื่องจากความซับซ้อนของข้อเท็จจริงหรือตามกฎหมายกำหนดให้ต้องมีทนายความฝ่ายจำเลยเข้าร่วม และ

3. บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด ไม่อยู่ในฐานะที่จะแต่งตั้งทนายความโดยออกค่าใช้จ่ายด้วยตนเองได้ โดยไม่กระทบต่อค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับตนเองหรือครอบครัว

ถ้าได้ตั้งทนายความให้แก่บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดแล้วภายใต้คำร้องขอศาลจะต้องมีคำสั่งว่าเงื่อนไขตามข้อ 1 ถึง 3 ของวรรคแรกมีอยู่ครบถ้วนแล้ว

2) มาตรา 117 อนุมาตรา (2) ถึง (4) และมาตรา 118 อนุมาตรา (2), วรรคแรก, วรรคสองและวรรคสี่ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแพ่งใช้บังคับโดยมอนุโลมกับกระบวนการพิจารณาที่กำหนดการมีอยู่ของเงื่อนไขตามที่ยกมาใน (1) วรรคแรก ข้อ 3

3.2.2 ประเทศฝรั่งเศส

การรื้อฟื้นคดีอาญาที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดขึ้นพิจารณาใหม่เรียกว่า *Le pourvoi en revision* ซึ่งหมายความว่า การพิจารณาใหม่ในคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่คำพิพากษานั้นมี

ความผิดพลาดในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง การรื้อฟื้นคดีถึงที่สุดแล้วขึ้นพิจารณาใหม่มีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1670 ในสมัยนั้นการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ไม่มีเงื่อนไขหรือกำหนดเวลาแต่อย่างใด การรื้อฟื้นคดีกระทำโดยการถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอให้นำคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงโปรด คดีนั้นจะถูกนำขึ้นมาพิจารณาใหม่โดยคณะกรรมการรื้อฟื้นคดี การรื้อฟื้นคดีอาญาแต่เดิมจึงมีลักษณะคล้ายการอภัยโทษและการล้างมลทินผสมกัน ในปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่แตกต่างจากวิธีการเดิมไปบ้าง โดยจะต้องดำเนินการผ่านทางกระทรวงยุติธรรม แล้วจึงจะไปสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการผสมระหว่างวิธีการทางบริหารและทางตุลาการ ละยังคงรักษาร่องรอยเดิมบางอย่างไว้ คือยังเป็นความกรุณาที่ให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และจะกระทำได้เฉพาะเมื่อเป็นคุณแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น⁵³

3.2.2.1 เงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ในประเทศฝรั่งเศสนั้น จะรื้อฟื้นเป็นโทษแก่จำเลยไม่ได้คดีที่จะขอให้รื้อฟื้นจะต้องเป็นคดีที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด คดีที่ศาลยกฟ้องเพราะจะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ไม่ได้⁵⁴ แต่ศาลฎีกาฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยว่า คดีที่ศาลยกฟ้องเพราะจำเลยมีเหตุตามกฎหมายที่จะไม่ได้รับโทษนั้น (absolution) ก็อาจขอให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ เพราะจำเลยชอบที่จะขอให้ล้างผลแห่งคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าเขาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดทั้งในแง่กฎหมายและทางด้านจิตใจ⁵⁵

คำพิพากษาในคดีที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ จะต้องคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วคือไม่อาจขอให้พิจารณาใหม่หรือไม่อาจอุทธรณ์กันได้อีก แต่คำพิพากษาที่ให้ลงโทษจำเลยแม้ว่าจะไม่อาจบังคับตามคำพิพากษาได้แล้ว เพราะมีการอภัยโทษหรือนิรโทษกรรมไม่อาจจะให้คำ

⁵³ โกเมน ภัทรภิมย์, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่,” วารสารอัยการ, ปีที่ 14, ฉบับที่ 163, น. 94 (กันยายน 2534)

⁵⁴ เช่น การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาเพื่อเอาโทษแก่ผู้ที่ถูกศาลปล่อยตัวไปโดยไม่ชอบ หรือถูกลงโทษเบาไปโดยความหลงผิดของศาล หรือจะรื้อฟื้นเพื่อเป็นการเพิ่มโทษแก่จำเลย ในกรณีดังกล่าวไม่สามารถนำมารื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ เป็นต้น

⁵⁵ Crim, 28 nov. 1876, โกเมน ภัทรภิมย์, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่,” วารสารอัยการ, ปีที่ 14, ฉบับที่ 163, น. 96 (กันยายน 2534)

พิพากษาที่ผู้ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดได้ลบล้างไปไม่ จึงได้มีการขอรับฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อให้คำพิพากษาที่ตัดสินว่าผู้ต้องคำพิพากษาเป็นผู้กระทำความผิดไปลบล้างไป

การขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะกระทำได้เฉพาะในคดีอาญาอุกฤษโทษ หรือความผิดอุกฤษจรจ (คดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงประหารชีวิต)⁵⁶ หรือ มัชยโทษหรือความผิดปานกลาง (คดีที่มีโทษจำคุกกว่าสองเดือนจนถึงห้าปี ปรับเกิน 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป) เท่านั้น⁵⁷ สำหรับคดีลหุโทษหรือความผิดเล็กน้อย⁵⁸ ไม่มีความสำคัญและไม่เป็นคดีที่ทำให้เสื่อมเสียถึงชื่อเสียง ไม่เป็นคดีที่จะเอาไปพิจารณาในการเพิ่มโทษ กฎหมายจึงไม่ให้นำคดีลหุโทษมารื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

เงื่อนไขในกาขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่มีได้เพียงสี่กรณี คือมาตรา 622 การรื้อขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อประโยชน์ของบุคคลที่ถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอุกฤษโทษหรือมัชยโทษ อาจกระทำได้ไม่ว่าจะเป็นคำพิพากษาของศาลใด เมื่อ

⁵⁶ ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงค่าเงินจากฟรังก์มาเป็นเงินยูโรซึ่งจะมีรายละเอียดดังนี้
ความผิดอุกฤษจรจ (La réclusion) หมายถึง ความผิดที่มีบทระวางโทษ ดังต่อไปนี้

1. จำคุกตลอดชีวิตหรือกักกันตลอดชีวิต
2. จำคุกหรือกักกันสูงสุดไม่เกิน 30 ปี
3. จำคุกหรือกักกันสูงสุดไม่เกิน 20 ปี
4. จำคุกหรือกักกันสูงสุดไม่เกิน 15 ปี

⁵⁷ ความผิดปานกลาง (L'emprisonnement) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษ ดังต่อไปนี้

1. จำคุก
2. ปรับ
3. Day-Fine
4. บริการสังคม
5. ริบทรัพย์สินหรือจำกัดสิทธิ

⁵⁸ ความผิดลหุโทษ

1. ความผิดลหุโทษชั้นที่ 1 มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 38 ยูโร
2. ความผิดลหุโทษชั้นที่ 2 มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 150 ยูโร
3. ความผิดลหุโทษชั้นที่ 3 มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 450 ยูโร
4. ความผิดลหุโทษชั้นที่ 4 มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 750 ยูโร
5. ความผิดลหุโทษชั้นที่ 5 มีโทษปรับสูงสุดไม่เกิน 1,500 ยูโร และอาจมีเพิ่มโทษปรับได้ถึง 3,000 ยูโร ในกรณีที่จำเลยได้กระทำความผิดซ้ำหรือในกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้

1. กรณีที่ผู้ที่ถูกอ้างว่าได้ถูกฆ่าไปแล้วยังมีชีวิตอยู่ ตามมาตรา 622-1° ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดฐานทำให้คนตาย (ฆ่าคนตายโดยเจตนา ทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ถึงตาย ทำให้ตายโดยประมาท) ปราบกฏพยานหลักฐานเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า บุคคลที่อ้างว่าได้ถูกทำให้ตายไปแล้วนั้นยังมีชีวิตอยู่

2. กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกัน ตามมาตร 622-2° ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอุกฤษโทษ หรือมรชโทษไปแล้ว ได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยอีกคนหนึ่งในการกระทำอันเดียวกันนั้น และคำพิพากษาที่ให้ลงโทษทั้งสองฉบับนั้นขัดแย้งกัน ซึ่งความขัดแย้งกันเป็นข้อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ที่ถูกลงโทษคนใดคนหนึ่ง

3. กรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบิกความเท็จแก่พยาน ซึ่งได้ให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลยตามมาตรา 622-3° หลังจากที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว พยานคนใดคนหนึ่งที่ได้ให้การในคดีเป็นผลร้ายแก่จำเลย ได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษเบิกความเท็จ⁵⁹

4. กรณีที่มี “ข้อเท็จจริงใหม่” เกิดขึ้นตามมาตรา 622-4 ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด แล้วได้มีข้อเท็จจริงใหม่เพิ่งเกิดหรือปรากฏขึ้น หรือพยานหลักฐานที่ไม่ได้ปรากฏในการพิจารณา ได้ปรากฏขึ้นในลักษณะที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย⁶⁰

การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่กรณีที่มีกฎหมายเพิ่มเติมขึ้นภายหลังเมื่อปี ค.ศ. 1895 แต่เดิมนั้นกรณีที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีนั้นมีเพียง 3 กรณี สำหรับกรณีที่สี่นี้เป็นที่เข้าใจกันว่ากฎหมายประสงค์ว่า ข้อเท็จจริงใหม่จะต้องแสดงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องคำพิพากษาอย่างแน่ชัดหรืออย่างน้อยก็แสดงว่าน่าจะบริสุทธิ์ ข้อเท็จจริงใหม่นี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายหลังคำพิพากษาเพียงแต่ในขณะที่มีการพิพากษานั้น ข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่ปรากฏ ก็เป็นการเพียงพอที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีได้ เช่น ในคดีน็อง โกงซึ่งศาลตัดสินให้จำเลยมีความผิดฐานน็อง โกง และพยานหลักฐานดังกล่าวก็ใช้ยืนยันความผิดของจำเลย ต่อมาได้มีพยานหลักฐานใหม่ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดก็สามารถขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นไม่สามารถจะพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ก็ไม่สามารถจะทำการรื้อฟื้นคดีได้แต่แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาฝรั่งเศสในระยะหลังๆ ได้ตีความกว้างออกไปว่าข้อเท็จจริงใหม่นั้นเพียงแต่ทำให้เกิดความสงสัยตามสมควรว่า ผู้

⁵⁹ กรณีเป็นพยานเท็จแต่ไม่อาจรื้อฟื้นคดีได้ถ้าคดีฐานฟ้องเท่านั้นจบลงด้วยการยกฟ้อง (Crim.26 janv.1994)

⁶⁰ Code De Procédure Pénal. Editions Dalloz Paris,2004, pp. 847 - 848. แปลโดย อุดม รัฐอมฤต.

ต้องคำพิพากษาอาจจะเป็นผู้บริสุทธิ์ ก็ขอให้ยื่นฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และแม้แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่แล้วในขณะพิพากษา ซึ่งได้แปลความหมายไปในทางหนึ่งแต่ต่อมาได้มีการแปลความหมายใหม่ภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาแล้วก็ถือเป็นข้อเท็จจริงใหม่ด้วย⁶¹

ตัวอย่างที่ศาลฎีกาฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ เช่น คำรับสารภาพของบุคคลที่สามว่าตนเป็นผู้กระทำผิดไม่ใช่จำเลยเป็นผู้กระทำ คำรับสารภาพของพยานที่ได้เคยให้การเป็นเท็จในคดีอันเป็นเหตุให้จำเลยถูกศาลพิพากษาลงโทษ แต่รับสารภาพภายหลังที่คดีเบิกความเท็จขาดอายุความแล้ว หรือในกรณีที่ต้องประกอบผิดข้อใดข้อหนึ่งไม่ครบ เช่น หลังจากได้มีคำพิพากษาให้เนรเทศแล้ว ปรากฏว่ามีใบสูติบัตรซึ่งแสดงว่าผู้ถูกเนรเทศเป็นคนฝรั่งเศส หรือการที่พิสูจน์ได้ในภายหลังว่าผู้พิพากษาลงโทษได้กระทำผิดในขณะวิกลจริต เป็นต้น

3.2.2.2 ขั้นตอนการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

(1) ผู้มีสิทธิและผู้มีอำนาจขอรับฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ในประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้บุคคลดังต่อไปนี้ผู้มีสิทธิในการยื่นฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ สำหรับเงื่อนไขในสามกรณีแรก⁶² คือ

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
2. ผู้ที่ถูกศาลพิพากษา หรือผู้แทนตามกฎหมายในกรณีที่ผู้ศาลพิพากษายกพร่องในความสามารถ
3. คู่สมรส บุตร บิดา มารดา ผู้รับมอบอำนาจโดยทั่วโดย หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาในกรณีที่ผู้ถูกศาลพิพากษาถึงแก่กรรมแล้วหรือเป็นบุคคลสาบสูญ

⁶¹ เช่น ในคดีที่เกสซกรชื่อ Danval ต้องพิพากษาว่าฆ่าภรรยาโดยการวางยาพิษโดยใช้สารหนูกรรยาของ Danval มีอาการอย่างผู้ที่ตายโดยสารหนู และจากการผ่าศพออกตรวจได้พบสารหนูจำนวนหนึ่งในศพด้วย และเป็นที่เชื่อกันในขณะนั้นว่าร่างกายของมนุษย์โดยปกติจะไม่รับสารหนูไว้ ต่อมาการค้นคว้าวิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ว่าสารหนูอาจมีอยู่ในร่างกายมนุษย์ได้ และยิ่งกว่านั้น ได้มีการพบอาการของโรคชนิดใหม่อย่างหนึ่งที่แสดงอาการเช่นเดียวกับการถูกวางยาพิษด้วยสารหนู จึงได้มีการ รื้อฟื้นคดีของ Danval ขึ้นพิจารณาใหม่และศาลฎีกาได้พิพากษาให้ลบสิ่งคำพิพากษาเดิม (Crim. 28 déc. 1932) ในทำนองเดียวกัน รายงานของผู้เชี่ยวชาญฉบับหลังซึ่งตรงข้ามกับฉบับแรกที่ศาลได้ถือเป็นหลักในการตัดสินลงโทษจำเลยไปก็ถือเป็นข้อเท็จจริงใหม่ (Crim. 29 dct. :1898 ; Crim. 26 mars 1947)

⁶² โปรดดูเงื่อนไขในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ใน น. 28 - 29.

ส่วนเงื่อนงำของการยื่นฟ้องคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแต่เพียงผู้เดียว ที่จะมียอำนาจในการขอให้ยื่นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งก่อนที่จะขอให้ยื่นฟ้องคดีได้ก็จะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิเศษก่อน เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ทำการสืบสวนและพิสูจน์แล้ว พร้อมทั้งได้ฟังความคิดเห็น จากคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาสามนายของศาลฎีกาซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ เป็นรายปีและอธิบดีในกระทรวงยุติธรรมสามนาย ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นว่า สมควรรับคำร้องขอให้ยื่นฟ้องคดีขึ้นมาใหม่ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมส่งสำเนาการ พิจารณาไปยังอธิบดีอัยการศาลฎีกา เพื่อให้อธิบดีอัยการศาลฎีกาเสนอต่อศาลฎีกาแพ่งคดีอาญา

การเสนอเรื่องขอให้ยื่นฟ้องคดี ไม่ว่าจะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือคู่ความจะเป็น ผู้เสนอ จะต้องเสนอผ่านทางกระทรวงยุติธรรมก่อน และอธิบดีอัยการประจำศาลฎีกาจะเป็นผู้เสนอ เรื่องต่อศาลฎีกา (La Cour de cassation)

(2) กระบวนการร้องขอยื่นฟ้องคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ในประเทศฝรั่งเศส เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาได้รับคำขอยื่นฟ้องคดีอาญาขึ้นพิจารณา ใหม่ไว้แล้ว ในชั้นต้นศาลจะต้องสั่งรับหรือไม่รับคำขอนั้น ถ้าสั่งไม่รับก็เป็นที่สุด แต่อาจมีการยื่น คำขอใหม่ได้เมื่อมีเหตุที่จะขอใหม่ขึ้นอีก ถ้าศาลสั่งรับคำขอ ก็จะวินิจฉัยต่อไปว่าสำเนาคดีที่ กระทรวงยุติธรรมส่งมานั้นจะต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมอีกหรือไม่ ถ้าต้องทำศาลอาจจะทำการ สอบสวนเพิ่มเติมเองหรือส่งประเด็นไปก็ได้ และเมื่อเห็นว่าสำนวนนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ศาลฎีกาก็จะ วินิจฉัยส่งต่อไป ในกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าคำขอนั้นฟังไม่ขึ้น ก็จะยกคำขอยื่นฟ้องคดีนั้นเสีย แต่ถ้า เห็นว่าคำขอนั้นฟังขึ้น ศาลฎีกาจะสั่งให้ลบล้างคำพิพากษาเดิม

ตามปกติ เมื่อศาลฎีกาสั่งลบล้างคำพิพากษาเดิมแล้ว จะสั่งให้ย้อนส่งคดีนั้นไปพิจารณา ใหม่ในศาลสายเดียวกันและลำดับชั้นเดียวกับศาล ซึ่งเป็นผู้ทำคำพิพากษาที่ถูกสั่งลบล้างแต่ต้อง ไม่ใช่ศาลที่คำพิพากษาได้ถูกลบล้างไปแล้ว ศาลที่ทำการพิจารณาใหม่จะพิพากษาอย่างไรก็ได้ คือ อาจพิพากษาว่าจำเลยบริสุทธิ์หรือจะพิพากษาลงโทษจำเลยก็ได้ แต่ถ้าพิพากษาลงโทษ โทษที่จะลง ต้องไม่หนักกว่าโทษในคำพิพากษาเดิม และนอกจากนั้น ถ้าจำเลยได้รับโทษมาบ้างแล้วจากคำ พิพากษาในคราวแรกก็จะคิดหักให้ด้วย

กรณีที่ศาลฎีกาสั่งลบล้างคำพิพากษาเดิมแล้วไม่ต้องยื่นส่งไปพิจารณาในศาลอื่นอยู่
สามกรณีคือ

ก. เมื่อคดีนั้นไม่อาจมีการพิจารณาสืบพยานได้ เช่น เมื่อจำเลยตายแล้ว หรือวิกลจริต
หรือไม่มีตัวจำเลยอยู่ขณะพิจารณา หรือจำเลยบางคนไม่มา คดีขาดอายุความฟ้องร้อง หรืออายุความ
ล่วงเลยการลงโทษ จำเลยมีเหตุที่ไม่ต้องรับโทษหรือไม่ต้องรับผิดในทางอาญา

ข. ถ้าขณะที่ศาลฎีกาลบล้างคำพิพากษาศาลเดิม จำเลยยังมีชีวิตและเป็นปกติอยู่แต่มา
ตายหรือวิกลจริตก่อนที่ศาลที่พิพากษาคดีใหม่จะพิพากษา ศาลฎีกาจะเพิกถอนการยื่นส่งนั้นเสีย
และวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอง⁶³

ค. ถ้าหากศาลฎีกาสั่งลบล้างคำพิพากษาไปแล้ว ปรากฏว่าไม่เหลือข้อเท็จจริงใดที่จะถือ
เป็นความผิดอุกฤษโทษหรือมรรยโทษได้

3.2.2.3 ผลการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ตามมาตรา 624 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส เมื่อมีการขอให้
ยื่นฟื้นคดีแล้ว ถ้าหากยังมีได้มีการบังคับตามคำพิพากษา ก็ให้รอการบังคับตามคำพิพากษานั้นไว้
ก่อน แต่ถ้าได้มีการเริ่มบังคับตามคำพิพากษาไปแล้ว จะหยุดการบังคับตามคำพิพากษานั้นไว้
หรือไม่ก็ได้ อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี⁶⁴

ผลของคำพิพากษาคดีที่ยื่นฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

1. ผลย้อนหลังหรือมีการกลับคำพิพากษา ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำ
ผิดคำพิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนหนึ่งว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลทุกอย่างที่
เกิดขึ้นจากคำพิพากษาเดิมจะถูกลบล้างหมดสิ้นไป การบังคับตามคำพิพากษาที่รอไว้ไม่อาจบังคับ
ได้ต่อไปถ้าควบคุมตัวอยู่ก็จะต้องปล่อยตัว ค่าปรับและค่าธรรมเนียมจะต้องคืนให้ ค่าเสียหายที่ได้
จัดให้แก่ผู้เสียหายในคดีจะถูกลบเลิกไปแม้ว่าจะได้พิพากษาต่างหากในคดีแพ่งโดยศาลอื่นก็ตาม ถ้า
หากได้จ่ายค่าเสียหายไปแล้ว ก็มีสิทธิเรียกร้องคืนในฐานะลาภมิควรได้จากผู้ที่ได้รับไว้

⁶³ โภเมน ภทธรภิรมย์, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณารายใหม่,” วารสารอัยการ, ปีที่ 14, ฉบับที่ 163, น. 99
(กันยายน 2534)

⁶⁴ เพ็งฮ้าง, น. 98.

อย่างไรก็ตาม การมีผลย้อนหลังนี้อาจถูกจำกัดถ้าไปกระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลที่สาม เช่น ถ้าคู่สมรสของผู้ต้องคำพิพากษาได้ฟ้องหย่าเพราะเหตุที่ผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำคุก และได้สมรสใหม่แล้ว⁶⁵ การหย่าและการสมรสใหม่จะไม่มีผลกระทบกระเทือน เพราะเหตุที่ได้มีการรื้อฟื้นคดีและมีคำพิพากษาใหม่⁶⁶ หรือในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ทำสัญญากับบุคคลภายนอกในระหว่างที่ผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมาย ก็ถือว่าสัญญานั้นมีผลสมบูรณ์

2. การชดเชยความเสียหายแก่ผู้ต้องคำพิพากษา เมื่อปรากฏว่ามีความผิดพลาดหรือความไม่สมบูรณ์ในกระบวนการพิจารณา ซึ่งผู้ต้องคำพิพากษาจะได้รับการชดเชยความเสียหายทั้งทางตัวเงินและทางจิตใจดังที่บัญญัติไว้ใน (มาตรา 626 ซึ่งได้มีการแก้ไขในปี 2003)⁶⁷ เช่น การเยียวยาทางด้านจิตใจ ได้แก่ ให้มีการโฆษณาคำพิพากษาใหม่ โดย

ก. ปิดประกาศโฆษณาคำพิพากษาใหม่ในเมืองที่ได้มีคำพิพากษาเดิม ในเมืองที่มีคำพิพากษาใหม่ หรือในเมืองที่เกิดเหตุ หรือในเมืองที่เป็นภูมิลำเนาของผู้ขอให้มีการรื้อฟื้นคดีและในเมืองที่เป็นภูมิลำเนาครั้งสุดท้ายของผู้ถูกพิพากษาโดยผิดหลง ในกรณีที่ผู้รื้อฟื้นถึงแก่กรรมแล้ว

ข. มีการโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

ค. มีการพิมพ์โฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันห้าฉบับ ตามที่ผู้ขอเป็นผู้เลือก โดยคำสั่งของศาล (ค่าใช้จ่ายในการโฆษณาดังกล่าวรัฐเป็นผู้ออกให้)

การชดเชยที่เป็นตัวเงิน มีการจ่ายเงินเป็นค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาโดยไม่เป็นธรรมซึ่งบุคคลดังกล่าวที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอ โดยมีการตั้งคณะกรรมการหรือผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาเพื่อพิจารณาค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวโดยเฉพาะ เมื่อมีการพิจารณาความเสียหายเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่มีอำนาจในการสั่งชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ร้องขอ คือ อธิบดีศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจอยู่ในศาลนั้น ในกรณีที่มีการรื้อฟื้นสำเร็จการชดใช้ค่าเสียหายเป็นหน้าที่ของรัฐรวมตลอดไปถึงค่าธรรมเนียมต่างๆ ในการดำเนินคดีรื้อฟื้นที่ได้กระทำมาตั้งแต่ผู้ขอหรือพี่น้อง

⁶⁵ Code de Procédure Pénal. Editions Dalloz Paris 2004, p.851.แปลโดย อุดม รัฐอมฤตติ

⁶⁶ Crim. 15 janv. 2003 แปลโดยอุดม รัฐอมฤตติ

⁶⁷ Code De Procédure Pénal. Editions Dalloz Paris 2004, pp.854-855.แปลโดย อุดม รัฐอมฤตติ.

ในกรณีที่บุคคลผู้ต้องโทษดังกล่าวถึงแก่กรรมแล้ว คู่สมรส ผู้สืบสันดาน หรือบุพการีมีสิทธิขอให้ชดเชยค่าเสียหายทางด้านตัวเงินและทางด้านจิตใจได้ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ต้องโทษได้รับโทษนั้น การยื่นคำขอจะยื่นคำขอในเวลาใดๆระหว่างการพิจารณาคดีใหม่ก็ได้ คำพิพากษาที่แสดงว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์และรัฐจะต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้น รัฐอาจไต่เบี่ยงทางแพ่งเอาจากคู่ความ ผู้กล่าวโทษ หรือผู้เป็นพยานเท็จ ซึ่งให้จำเลยต้องคำพิพากษาลงโทษนั้นได้⁶⁸

เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบกฎหมายแบบ Civil Law ดังนั้นการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งเป็นการเยียวยาความสมบูรณ์ในกระบวนการยุติธรรมจึงได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจน เช่นในเรื่องของเงื่อนไข ในประเทศฝรั่งเศสจะ รื้อฟื้นเฉพาะคดีที่เป็นคุณแก่จำเลยและจะต้องเป็นคดีอาญาที่ถึงที่สุดแล้วเท่านั้น ประกอบด้วยกรณีใดกรณีหนึ่งที่บัญญัติไว้ในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 622 จึงจะทำการรื้อฟื้นคดีอาญาได้ ส่วนตัวบุคคลที่มีสิทธิและมีอำนาจทำการรื้อฟื้นก็ได้กำหนดไว้อย่างแน่นอน ในประมวลวิธีพิจารณาความอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 626 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา

3.2.2.4 ความสัมพันธ์ของทนายความกับการรื้อฟื้นคดีอาญา

สำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้นทนายความมีความสัมพันธ์กับคดีอาญาตั้งแต่ในชั้นสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณาคดีตามกฎหมายอยู่แล้ว กล่าวคือ

ชั้นการดำเนินคดีชั้นสอบสวนผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากทนายความตั้งแต่ชั้นถูกควบคุมตัว

ชั้นการไต่สวนมูลฟ้อง (l'instruction préparatoire) ฝรั่งเศสถือเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีที่สำคัญเพราะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดและตัดสินใจในเบื้องต้นว่ามีมูลพอที่จะส่งฟ้องศาลหรือไม่ การพิจารณาคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ ระบบฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวน (inquisitoire) กล่าวคือผู้พิพากษาศาลไต่สวนจะเข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด คดีความผิดฐานcrime (โทษหนัก) การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องบังคับ แม้อัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานอย่างดีแล้วก็ต้องส่งศาลไต่สวนเสมอ ส่วนคดี délit (โทษกลาง)

⁶⁸ โภเมน ภทริกริมย์, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” วารสารอัยการ, ปีที่ 14, ฉบับที่ 163, น. 100 - 101 (กันยายน 2534)

อัยการจะส่งให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ ส่วนคดี *contravention* (ลหุโทษ) โดยหลักแล้วไม่ต้องการไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อเปรียบเทียบกับระบบการไต่สวนมูลฟ้องในประเทศไทยแล้วจะพบว่าทางปฏิบัติวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจำกัดการไต่สวนมูลฟ้องไว้เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยตรงเท่านั้น หากอัยการฟ้องศาลไม่ว่าจะเป็นคดีใดก็ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน นอกจากนี้การไต่สวนมูลฟ้องของไทยมีลักษณะพิเศษอีกสองประการคือ ประการที่หนึ่ง การไต่สวนมูลฟ้องของไทยเป็นเรื่องเฉพาะระหว่างผู้เสียหายกับศาลเท่านั้น ผู้ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นจำเลยไม่ต้องมาศาลก็ได้ ประการที่สอง ผู้ที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นจำเลยยังไม่มีฐานะเป็นจำเลยจนกว่าศาลจะมีคำสั่งประทับรับฟ้อง

ชั้นการพิจารณาคดีในชั้นศาล การรับรองสิทธิการมีทนายความของจำเลยตามกฎหมายฝรั่งเศสจะพบว่ากฎหมายฝรั่งเศสแบ่งแยกการรับรองสิทธิดังกล่าวโดยยึดถือศาลที่พิจารณาคดีเป็นหลัก กล่าวคือ

คดีใน *La cour d'assises* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 274 บัญญัติว่าก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลแจ้งให้จำเลยเลือกทนายความ และหากจำเลยไม่ยอมเลือกทนายความให้ศาลตั้งทนายความให้จำเลยทันที นอกจากนี้ในขณะที่พิจารณาคดีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 317 วรรค 1 ยังบัญญัติว่าการปรากฏตัวของทนายความในการพิจารณาคดีเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งหากทนายความที่ตั้งไว้ไม่มาศาล ศาลต้องตั้งทนายความใหม่ให้ทันที จะเห็นได้ว่ากฎหมายฝรั่งเศสได้รับรองสิทธิการมีทนายความของจำเลยในการพิจารณาคดีใน *La cour d'assises* ถึงสองชั้น

คดีใน *Le tribunal correctionnel* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 393 วรรค 2 บัญญัติว่าให้พนักงานอัยการแจ้งต่อจำเลยว่าจำเลยมีสิทธิเลือกทนายความด้วยตนเองถ้าไม่เลือกศาลต้องตั้งทนายความให้จำเลย

คดีใน *Le tribunal de police* แม้ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายฝรั่งเศสที่รับรองไว้ชัดเจนแจ้งว่าศาลต้องตั้งทนายความให้จำเลยใน *Le tribunal de police* เพราะกฎหมายอนุญาตให้จำเลยต่อสู้คดีเองได้ในคดีลหุโทษ แต่หากจำเลยต้องการตั้งทนายความต่อสู้คดีก็อาจทำได้ และถ้าหากจำเลยไม่มีทุนทรัพย์พอจะจ้างทนายความ จำเลยก็สามารถร้องขอให้ศาลตั้งทนายความได้โดยอ้าง

บทบัญญัติแห่ง La convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales มาตรา 6-3-c เรื่องวิธีพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (le procès équitable)

เมื่อพิจารณาถึงการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ที่เกี่ยวข้องกับทนายความนั้น มีส่วนที่เกี่ยวข้องก็ต่อเมื่อคู่ความหรือผู้เสียหายนั้น ได้มีการมอบอำนาจให้กระทำการแทนจึงจะมีสิทธิตามเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

3.2.3 ประเทศสหรัฐ

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้หลักคอมมอนลอว์⁶⁹ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ถือว่าเป็นการเยียวยาเมื่อกระบวนการยุติธรรมเกิดความผิดพลาด (miscarriage of justice) ดังนั้นเมื่อเกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นในกระบวนการยุติธรรมเป็นเหตุให้คนบริสุทธิ์ (innocent) ต้องได้รับโทษทางอาญา จึงจำเป็นต้องให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

3.2.3.1 เงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

เงื่อนไขการนำคดีอาญามาขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ได้บัญญัติไว้ใน Federal Rules of Criminal Procedure Rule 33 มีได้ 2 กรณี คือ กรณีที่มีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ และกรณีเหตุอื่นๆ นอกจากกรณีแรก

กรณีแรก คือ การค้นพบพยานหลักฐานใหม่ (newly discovered evidence) ได้แก่กรณีซึ่งในแต่ละรัฐส่วนมากก็ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ให้เป็นเหตุในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือเป็นเหตุที่กำหนดไว้เบื้องต้นในการรื้อฟื้นคดีอาญา⁷⁰ และจะต้องขอรื้อฟื้นภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดแล้วไม่เกิน 3 ปี⁷¹ เนื่องจากการให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่เป็นการเปิดช่องว่างให้คู่ความมีเวลาเตรียมคดี และพยานหลักฐานก่อนที่จะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยง่าย ศาลจึงได้วางหลักเป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่า การขอรื้อฟื้น

⁶⁹ สมภพ โทตระกิตย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (New trial),” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 2, ฉบับที่ 2, น. 9 – 10 (พฤษภาคม 2519)

⁷⁰ สืบค้น จาก http://www.totse.com/en/law/justice_for_all/crimpro3.htm

⁷¹ [Ttp://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?.court=9th&navby=case&no=9856770&exact=1](http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?.court=9th&navby=case&no=9856770&exact=1) ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาในการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตาม Rule 33 แต่เดิม เมื่อค้นพบพยานหลักฐานใหม่จะต้องขอรื้อฟื้นภายในระยะเวลา 2 ปี แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนจากเป็น 3 ปีเมื่อค้นพบพยานหลักฐานใหม่หรือเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งมีการแก้ไขระยะเวลาดังกล่าวได้แก้ไขเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 1998

คดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่จะต้องประกอบด้วย หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. พยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานใหม่จริง ซึ่งได้ค้นพบหลังจากการพิจารณาคดีแล้ว⁷²
2. การที่ไม่ได้ค้นพบก่อนหน้านั้น จำเลยได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้ว
3. พยานหลักฐานนั้นต้องมีใช่เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้
4. ต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในประเด็นแห่งคดี
5. ต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ กล่าวคือ มีผลที่อาจเปลี่ยนแปลงผลของคดีเดิมได้⁷³

นอกจากนั้นเป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะต้องแสดงให้เห็นว่า พยานหลักฐานที่ค้นพบใหม่นั้น จำเลยไม่ทราบในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีและเป็นพยานหลักฐานที่เป็นสาระสำคัญ มิใช่เป็นแต่เพียงพยานเพิ่มเติมโดยพยานหลักฐานดังกล่าวมีผลทำให้จำเลยพ้นผิดได้ เช่น พยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจ DNA ในกระดูก เส้นผม หรือส่วนต่างๆของร่างกาย ซึ่งการตรวจ DNA ดังกล่าวได้ มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญในเรื่องของสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม (Fair trial) ดังนั้น การตรวจ DNA เพื่อจะพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยนั้น จึงสามารถที่จะกระทำได้ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ และยังถือได้ว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ สามารถนำมาขอรับฟังคดีต่อศาลได้⁷⁴ และการไม่รู้ว่ามีพยานหลักฐานดังกล่าวมิได้เกิดจากความผิดของจำเลย กล่าวอีกนัยหนึ่ง จำเลยมีภาระการพิสูจน์ให้เป็นที่ไปตามหลักเกณฑ์ข้างต้นนั้นเองศาลอาจสั่งให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพราะ

1. เหตุบังเอิญ (accident)
2. ความสำคัญผิด (mistake)

⁷² ถ้าเป็นพยานหลักฐานที่มีมาตั้งแต่ต้น ไม่ได้เกิดขึ้นใหม่ แต่ไม่ได้นำอ้างในการพิจารณาคดีใหม่ ; Davis V. Jellico Cmty. Hosp., Inc., 912 F.2d 129, 135 (6 th Cir. 1990) หรือในกรณีที่ความตายเกิดจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทำให้บาดเจ็บ ไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่: Strobl V. New York Mercantile Exch., 590 F. Supp. 875,878 (S.D.N.Y.1984)

⁷³ United States Code Annotated, Title 18 Federal Ruderal Rules of Criminal Procedues Ruie 32 to 42. pp. 244 - 245.

⁷⁴ Christopher E. Smith, Criminal Procedure, (Belmont : Thomson/Wadsworth, 2003), pp. 408 - 409.

3. ตกใจ (surprise)

4. กลฉ้อฉล (fraud)

5. เมื่อพบพยานหลักฐานใหม่ แต่หลักฐานที่พบนั้นจะต้องเป็นสาระสำคัญที่จะทำ
ให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลงไปถ้ามีการรื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่⁷⁵ และผู้ขอจะต้องพิสูจน์ว่าคนไม่ทราบถึง
พยานหลักฐานที่พบใหม่นั้นจนกระทั่งการพิจารณาคดีได้เสร็จสิ้นไปแล้ว แต่ทั้งนี้จะต้องปรากฏว่า
คู่ความได้ใช้ความระมัดระวัง โดยปราศจากความประมาทในการค้นหาพยานหลักฐานดังกล่าวมานั้น
ด้วย

กรณีที่สอง เหตุอื่นๆ นอกจากกรณีแรก⁷⁶

1. ความไม่ยุติธรรมหรือลำเอียงของลูกขุนหรือศาล ในกรณีนี้ศาลอาจอนุญาตโดยไม่
ต้องอาศัยเหตุอื่นนอกจากเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในกรณีที่ศาลลงโทษหนักเกินสมควร
แต่ไม่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยไม่มีเจตนาทุจริตหรืออคติ ไม่เป็นเหตุให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมา

⁷⁵ เช่น ในคดีของ Terri Schiavo ในคดีนี้ นาย Michael Schiavo ได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลมีคำสั่งให้
ถอดสายอาหารแก่ นาง Terri Schiavo ซึ่งเป็นภริยา โดยศาลรับฟังคำพูดของผู้ป่วยผ่านทางสามี โดยนาย Michael
Schiavo ได้เบิกความต่อศาลว่า เมื่อนาง Terri Schiavo ยังมีชีวิตอยู่ได้เคยบอกแก่ตนในครั้งที่ นาง Terri Schiavo
ได้ไปเยี่ยมชายของตนแล้วเห็นสภาพของชายคนที่จะต้องใส่หลอดอาหารอันเป็นสภาพที่ นาง Terri Schiavo รู้สึก
ทรมานมาก จึงได้พูดออกมาว่า “ถ้าตนเองต้องมีสภาพเหมือนชายของตนให้ช่วยถอดสายอาหารออกไปเลยเพื่อให้
ตนพ้นทุกข์” จากคำพูดของนาง Terri Schiavo ในครั้งนั้นเป็นเหตุให้ นาย Michael Schiavo สามีของนาง Terri
Schiavo นำมาร้องขอต่อศาลเพื่อให้ถอดสายอาหาร ต่อมาศาลได้ฟังพยานหลักฐานของนาย Michael Schiavo
ประกอบกับพยานหลักฐานที่นาย Michael Schiavo หามาซึ่งเป็นญาติและเป็นบุคคลที่ไปเยี่ยมชายของ นาง Terri
Schiavo พร้อมกัน และเป็นการเบิกความในเวลาใกล้เคียงกันกับเวลาที่นาย Michael Schiavo กล่าวอ้าง ต่อมา
ศาลได้มีคำพิพากษาให้ถอดสายอาหารออก

ต่อมาภายหลังจากที่นาง Terri Schiavo เสียชีวิตแล้ว พ่อของนาง Terri Schiavo ได้มาขอรื้อฟื้นคดีอาญา
ขึ้นใหม่ โดยมีพยานหลักฐานใหม่คือ Diane ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกับนาง Terri Schiavo โดย Diane ได้กล่าวว่า “ตน
ไม่เชื่อว่านาง Terri Schiavo จะพูดกับนาย Michael Schiavo ผู้เป็นสามีเช่นนั้น เพราะครั้งหนึ่งตนและนาง Terri
Schiavo ได้คุยกันเกี่ยวกับคดีของ Quinlan ว่าในคดีดังกล่าว พ่อแม่ ของ Quinlan ได้ขอให้ศาลพิพากษาให้ถอด
สายอาหารแก่ลูกตนโดยในคดีดังกล่าว นาง Terri Schiavo ไม่เห็นด้วย และนาง Terri Schiavo ยังได้กล่าวกับตน
อีกว่า เธอทะเลาะกับสามีเป็นประจำและขอหย่าหลายครั้ง จึงเป็นเหตุจงใจในการที่สามีจะให้การเช่นนั้น
เพื่อที่จะให้นาง Terri Schiavo ตาย และอีกกรณีหนึ่งถ้านาง Terri Schiavo อยากจะตายจริงก็ควรจะได้มีการทำ
หนังสือไว้บ้าง (แสดงความจำนงว่าอยากตาย) จึงไม่น่าเชื่อว่า Terri Schiavo อยากตายจริง”

⁷⁶ John A. Glenn. American Jurisprudence Volume 58. Bancroft-Co, 1989, p.450.

พิจารณาใหม่ได้ เกี่ยวกับการดำเนินการพิจารณา จะขอให้หรือคดีพิจารณาใหม่ได้เฉพาะในกรณีที่ศาลใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ แต่จำเลยในคดีอาญาจะต้องอยู่ฟังการพิจารณาโดยตลอด การที่จำไม่อยู่ในระหว่างเวลาที่ศาลเลือกลูกขุนหรือฟังพยาน หรือที่ลูกขุนชี้ขาดยอมเป็นเหตุให้ขอหรือฟื้นคดีใหม่ได้ในคดีอุกฉกรรจ์มีหลักอยู่ว่า นักโทษหรือทนายความของนักโทษนั้นจะสละสิทธิไม่เข้าฟังการพิจารณาคดีของตนไม่ได้ การที่พยานไม่มาให้การยอมไม่เป็นเหตุให้ขอรับฟื้นคดีขึ้นใหม่ได้ หากได้ใช้ความพยายามจัดการนำพยานมาให้ถามและการที่โจทก์ในคดีอาญาไม่เรียกพยานก็ไม่เป็นเหตุให้ขอหรือฟื้นคดีได้เช่นเดียวกัน

2. การอนุญาตให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ โดยอาศัยเหตุที่มีการกระทำผิดพลาด (misconduct) นั้น อาจเกิดจากผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดี การเลือกและการสาบานตนของลูกขุนที่พิจารณาคดี ทนายความขอคู่ความในคดีอาญา บุคคลภายนอกหรือพยานมีหลักทั่วไปว่าผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย ทนายความของคู่ความฝ่ายหนึ่งจะต้องไม่กระทำการใดๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้อิทธิพลครอบงำ (influence) เพื่อให้ลูกขุนชี้ขาดเข้าข้างคู่ความของตน หรือขัดขวางมิให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้รับการพิจารณาด้วยความเป็นธรรม ในบางรัฐมีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติระบุไว้ชัดเจนว่า การกระทำของคู่ความอย่างใดที่ถือว่าเป็นการกระทำผิด ฯลฯ

สิทธิในการใหม่หรือฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ โดยอาศัยเหตุที่กำหนดค่าเสียหายผิดพลาดอาจมีได้ทั้งที่กำหนดมากเกินไปหรือน้อยเกินไป มีหลักอยู่ว่าจำนวนค่าเสียหายที่กำหนดให้สำหรับการได้รับบาดเจ็บขึ้นอยู่กับ (1) การใช้ดุลพินิจที่ถูกต้อง (Sound discretion) ของลูกขุน และ (2) การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคำขอรับฟังพยานหลักฐานใหม่ กำหนดข้อเท็จจริงขึ้นใหม่หรือบังคับตามคำชี้ขาดซึ่งไม่ยุติธรรมก็ได้ และในการที่พิจารณาเห็นสมควรให้หรือฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ เพราะเหตุจำนวนเงินที่กำหนดตามคำพิพากษานั้นเกินไปกว่าข้อเท็จจริง ที่ว่าเงินจำนวนนั้นมากเกินไปจะต้องชัดเจนหรือได้ชัด (plain or evident) หลายรัฐมีระเบียบปฏิบัติกำหนดไว้ชัดเจนว่า ให้มีการขอฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ได้ในกรณีที่ใช้ค่าเสียหายไม่เพียงพอ ถ้าสามารถกำหนดจำนวนค่าเสียหายได้แน่นอน แต่ลูกขุนกลับกำหนดผิดไปจากนั้นยอมเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องสั่งให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

2. การดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาด เช่น การละเว้นให้พยานสาบาน หรือการที่ศาลละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎของศาล

3. การขาดคุณสมบัติหรือการไร้ความสามารถของลูกขุน

4. การกระทำผิดพลาด ซึ่งเป็นการกระทำของผู้พิพากษา คณะลูกขุน ทนายความ คู่ความ หรือบุคคลภายนอก หรือลูกขุนทำไม่ถูกต้องหรือการปฏิบัติต่อลูกขุนไม่ถูกต้อง

5. การใช้กฎหมายผิดพลาด ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการพิจารณา โดยศาลได้ใช้ข้อกฎหมายผิดพลาด เช่น ให้คำแนะนำข้อกฎหมายที่ผิดพลาดแก่ลูกขุน หรือให้คำแนะนำให้เรื่องการรับฟังพยานว่า พยานใดรับฟังหรือไม่ได้หรือไม่ได้ผิดพลาด ทำผิดพลาดในข้อกฎหมายระหว่างกระบวนการพิจารณา เช่น มีคำสั่งผิดพลาดในการรับหรือไม่รับคำพยาน หรือทำผิดพลาดในการสั่งหรือไม่สั่งหรือพยานหลักฐานไม่พอเพียงที่ลูกขุนจะชี้ขาด หรือมีคำสั่งประเมินค่าเสียหายผิดพลาดมากหรือน้อยเกินไปไม่เหมาะสมกับความเสียหาย เหตุบังเอิญผิดพลาดหรือฉ้อฉล ข้อผิดพลาดในทางกฎหมายเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติของศาลกำหนดให้เป็นเหตุหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ข้อผิดพลาดในทางกฎหมายมีความหมายรวมถึงคำสั่งชี้ขาดและคำสั่งของศาลที่ผิดพลาด เช่น ถ้าไม่ยอมรับพยานหลักฐานที่น่าจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นสำคัญ การยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ไม่น่าเชื่อถือทั้งที่มีการคัดค้านในขณะนั้น เป็นต้น ศาลจะต้องมีคำสั่งที่ถูกต้องว่าจะให้ลูกขุนทำอะไรบ้าง คำสั่งนั้นจะต้องไม่มีสาระหรือเนื้อความที่ขัดกันในตัว เข้าใจยากหรือทำให้เข้าเป็นอย่างอื่น

6. ความผิดพลาดของคำวินิจฉัยของลูกขุน ซึ่งเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามหลักกฎหมายที่ศาลให้คำแนะนำไว้ หรือเนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ

3.2.3.2 ขั้นตอนการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

1. ผู้มีสิทธิและผู้มีอำนาจขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายจำกัดอำนาจไว้ ศาลถือว่าได้รับอำนาจโดยปริยาย (by virtue of ist inherent powers) ที่จะระงับการบังคับคดีหรือฟื้นขึ้นมาใหม่ได้เอง⁷⁷ เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ศาลยอมใช้อำนาจในการตรวจตราข้อผิดพลาดในการให้ความยุติธรรม และยอมให้หรือฟื้นคดีขึ้นใหม่โดยไม่ต้องมีคำขอของผู้เสียหาย การใช้อำนาจของศาลในกรณีเช่นนี้มีเงื่อนไขอยู่ว่าจะต้องแจ้ง

⁷⁷ ดู § 61 ใน American Jurisprudence. Second Edition, Volume 58 "New Trial " p.136.

ให้คู่ความทราบ และฟังข้อเท็จจริงและและข้อโต้แย้งจากคู่ความดังกล่าว กับจะต้องประกอบด้วย เหตุผลไม่กระทำตามอำเภอใจ และถือว่าศาลจะต้องกระทำภายในกำหนดเวลาที่คู่ความอาจขอต่อ ศาลด้วยอำนาจที่ศาลจะอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ ศาลเป็นผู้ตั้งเองโดยไม่จำกัดเฉพาะ ในคดีที่ศาลหรือคณะลูกขุนเป็นฝ่ายผิดพลาด ศาลมีอำนาจสั่งได้ทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่งแต่มีข้อแตกต่างที่สำคัญอย่างหนึ่งคือในคดีอาญาศาลจะต้องไม่ทำให้จำเลยต้องรับโทษเพิ่มขึ้น⁷⁸ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้มีอำนาจในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่คือผู้พิพากษา

ผู้มีอำนาจอีกบุคคลหนึ่งคือพนักงานอัยการ เพราะพนักงานอัยการถือเป็นตัวแทนของ รัฐในการที่จะดำเนินคดีอาญา เช่นคดีระหว่าง USA v ZUNO ARCE ตามคำพิพากษาเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2000 ในคดีดังกล่าวพนักงานอัยการเป็นผู้ทำการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ โดยมี รายละเอียดของคดีกล่าวไว้ว่า พนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐเมื่อพนักงานอัยการทำการรื้อฟื้น คดี การกระทำของพนักงานอัยการเป็นการใช้อำนาจจึงไม่ถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ⁷⁹

ส่วนในกรณีของสิทธิในการรื้อฟื้นคดีนั้น เป็นสิทธิของผู้พิพากษาหรือคู่ความในคดี นั้นๆ หรือผู้แทน หรือบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจของบุคคลนั้น เมื่อบุคคลเป็นคู่ความในคดีได้รับความเสียหาย อันเนื่องมาจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือความไม่สมบูรณ์ ในการนำข้อเท็จจริงมาสู่ศาล เช่นความผิดพลาดในการชั่งน้ำหนักพยาน หรือความผิดพลาดในการ พิจารณาของลูกขุนหรือองค์คณะของลูกขุนเป็นต้น เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นกระบวนการ ยุติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ย่อมต้องมีการแก้ไขเกิดขึ้นตามมา เพราะใน ประเทศสหรัฐอเมริกาต่อผู้คดีกันระหว่างคู่ความ จะต้องต่อสู้กันอย่างเป็นธรรม (Fair Trial) ดังนั้น ศาลจึงต้องให้ความเป็นธรรมต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย เมื่อคู่ความไม่สามารถต่อสู้คดีได้ด้วยตนเองจึง จำเป็นจะต้องมีผู้แทนในการดำเนินการแทนบุคคลดังกล่าว เช่น ในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณา ใหม่ (New Trial) เมื่อผู้ต้องคำพิพากษาเป็นผู้เยาว์ และไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณา คดีอาญา ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ต้องคำพิพากษานั้นสามารถดำเนินการแทนผู้เยาว์ได้⁸⁰

⁷⁸ สมภพ โหตระกิตย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ (New Trial),” *วารสารกฎหมาย*, ปีที่ 2, ฉบับที่ 2, น. 8 (พฤษภาคม 2519)

⁷⁹ <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?cout=9th&navby=case&no=9856770&exact=1>

⁸⁰ John N. Ferdico, *J. Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional*. West Publishing Company, 1985, p. 217.

ส่วนในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาสามารถที่จะสู้คดีเองได้ ผู้ต้องคำพิพากษาสามารถยื่นคำร้องต่อศาลในเมื่อตนไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือจะสู้คดีเองโดยการใช้ทนายความ (Lawyer) ในการที่จะทำการรื้อฟื้นคดีก็ย่อมทำได้ โดยการใช้ทนายความให้ทนายความดำเนินการแทนตนในขั้นตอนของการพิจารณาความ

2. กระบวนวิธีการร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถ้าเป็นคดีที่พิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว เป็นอำนาจของศาลเจ้าของคดีเดิมที่จะสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ แต่ถ้ามีการอุทธรณ์ที่สมบูรณ์แล้วย่อมมีผลเป็นการโอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์และเป็นการตัดอำนาจศาลล่างที่พิจารณาคดีเสร็จไปแล้วในการรื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน หรือได้พิจารณาทบทวนคดีที่ศาลล่างพิจารณามาแล้ว ศาลล่างจะอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลอุทธรณ์ ตามคอมมอนลอว์มีหลักฐานอยู่ว่าในคดีอาญา ศาลไม่มีอำนาจอนุญาตคำขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ถ้าคำพิพากษาคิดพลาดในข้อกฎหมายผู้พิพากษาจะต้องเสนอแนะให้มีการอุทธรณ์ แต่ถ้าผิดพลาดในข้อเท็จจริง ทางแก้คือออก writ of coram nobis (in the Queen's Bench) ทั้งนี้เว้นแต่รัฐธรรมนูญของรัฐจะมีบทบัญญัติขัดแย้งว่าให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ นอกจากนี้ยังมีหลักต่อไปว่าในกรณีที่จำเลยในคดีอาญาถูกศาลพิจารณาให้ปล่อยตัวไปแล้วรัฐจะขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่อีกไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจไว้ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่า บุคคลจะไม่ต้องได้รับผลร้ายจากข้อกล่าวหาเดียวกันถึงสองครั้ง “subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life of limb”

วิธีพิจารณา คำขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาให้ต้องยื่นต่อผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีนั้นแล้วเพราะเป็นผู้ทราบเรื่องคดีซึ่งเว้นตามีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น⁸¹ แต่ไม่จำเป็นต้องยื่นคำขอต่อผู้พิพากษาคดีเดิมทุกกรณีไป อาจยื่นต่อผู้พิพากษาซึ่งรับหน้าที่ต่อมาก็ได้ อย่างไรก็ดีในการยื่นคำขอนี้ถึงแม้จะไม่มีกฎหมาย หรือระเบียบว่าจะต้องบอกกล่าวให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบในการปฏิบัติก็สมควรกระทำเพื่อให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสเข้ามาคัดค้านหรือดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในทางคดีแก่ฝ่ายตน ส่วนผู้ซึ่งยื่นคำขอนั้นจะเป็นแต่เพียงผู้เสียหายฝ่าย

⁸¹ สมภพ โทตระกิตย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (New Trial),” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 2, ฉบับที่ 2, น. 12 (พฤษภาคม 2519)

เดียวก็ได้ โดยไม่ให้คำพิพากษากระทบเทือนถึงคู่ความอื่น หรือผู้เสียหายรายจะร่วมกับยื่นคำขอก็ได้ ฝ่ายผู้ซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับคดีย่อมไม่มีสิทธิขอให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจ

โดยปกติจะมีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติกำหนดระยะเวลายื่นคำขอให้ศาลหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ แต่มีหลักทั่วไปว่าจะต้องยื่นภายหลังที่ถูกขุ่นข้องหมองใจ หรือศาลหรือผู้ชี้ขาดมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วและคำขอนี้จะต้องทำเป็นคำร้อง ก็ต้องทำเป็นหนังสือระบุข้อผิดพลาดที่คู่ความถือเป็นเหตุขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ การพิจารณาและส่งคำขอให้ศาลหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องดำเนินไปตามระเบียบปฏิบัติที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือข้อบังคับของศาลตามปกติ คือศาลที่พิจารณาคดีนั้น แม้ว่าผู้พิพากษาจะมีใช้บุคคลเดียวก็ตาม ในบางรัฐมีกฎหมายกำหนดว่าการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ศาลพิจารณาลับ แต่คู่ความซึ่งเป็นผู้ยื่นคำขอมิสิทธิเข้าฟังการไต่สวน ศาลจะสั่งยกคำร้องโดยไม่ได้สวนเลยไม่ได้ ถ้าศาลสั่งยกคำร้องโดยไม่ได้ไต่สวนถือว่าศาลสั่งผิด (Remmer v US) ในบางรัฐมีกฎหมาย หรือวิธีพิจารณาของศาลกำหนดระยะเวลาฟังคำร้องขอในศาลหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ บางรัฐกำหนดให้ศาลต้องพิจารณาคำร้องภายในกำหนดเวลาของศาลที่ได้รับคำร้องนั้น และในกรณีที่มีคำร้องขอของคู่ความ และไม่มีกฎหมายจำกัดอำนาจไว้ ศาลมีอำนาจสั่งระงับการบังคับคดีตามคำพิพากษาเดิมและอนุญาตให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และในกรณีที่ในคำร้องขอให้ศาลพิจารณาใหม่ได้ระบุเหตุที่แน่นอนไว้แล้ว ศาลอาจสั่งให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยมีเหตุผลสมควรเพราะศาลมีหน้าที่พิจารณาว่ามีความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นหรือไม่ และการอนุญาตให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะทำให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมหรือไม่

ในการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตคำขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ถ้าเป็นเรื่องผิดพลาดในข้อกฎหมายที่เกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาแล้วไม่เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาลเท่านั้น แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ที่จะพิจารณาทบทวนได้ด้วย และแม้จะถือว่าศาลสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตคำขอจะเป็นดุลพินิจที่ไม่ถูกต้อง คำสั่งนั้นย่อมถูกโต้แย้งได้ และเมื่อศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่แล้วคำสั่งนั้นย่อมมีผลเสมือนหนึ่งว่ายังไม่มีการพิจารณาคดีในเรื่องนั้นมาเลย และทำให้คำพิพากษาเดิมสิ้นผลไปในตัวถ้าศาลสั่งไม่อนุญาต ให้ถือว่าคำพิพากษานั้นถึงที่สุดสำหรับคำร้องทำนองนี้แล้ว

เงื่อนไขในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตคำขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ในบางกรณีศาลจะวางข้อกำหนด หรือกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตคำขอไว้ด้วย บางรัฐมีข้อกำหนด และเงื่อนไขดังกล่าวไว้ในกฎหมายโดยให้ศาลมีอำนาจสั่งการได้ตามที่เห็นสมควร ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขดังกล่าวได้แก่ เช่น เรื่องการชำระค่าธรรมเนียม หรือการปฏิบัติตามระเบียบของศาล⁸²

วิธีพิจารณาในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ การพิจารณาคดีขึ้นต่อไปอาจดำเนินการเหมือนกับคดีใหม่ทุกประการ มีหลักทั่วไปอยู่ว่า คู่ความจะอ้างผลของคดีที่พิจารณามาแล้วไม่ได้ แต่ในคดีอาญาจำเลยอาจยอมให้ศาลฟังพยานหลักฐานเอกสารหลักฐานที่พิจารณาแล้วได้ นอกจากนี้ศาลจะต้องพิจารณาประเด็นที่พิพาทหรือข้อกล่าวหาต่างๆ ทุกประเด็นใหม่ เว้นแต่ศาลจะจัดให้พิจารณาเฉพาะประเด็นที่ศาลกำหนด

3.2.3.3 ผลการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

วัตถุประสงค์ในการขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็ให้ศาลแก้ไขข้อผิดพลาดโดยไม่ต้องให้คู่ความอุทธรณ์ (State v Burn) คือ ไม่ต้องการให้เสียค่าใช้จ่ายในการอุทธรณ์ หรือได้รับความไม่สะดวกในการขอให้พิจารณาทบทวนคดี ในบางรัฐการขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นเงื่อนไขก่อนการใช้สิทธิอุทธรณ์ และในทางปฏิบัติเป็นหน้าที่ของทนายความที่จะขอให้ศาลพิจารณาคดีแก้ไขข้อผิดพลาดทุกอย่างที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับประเด็นที่ขอให้ทำให้ถูกต้องโดยระบุไว้ในคำร้อง

อย่างไรก็ดี มีปัญหาว่าในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลจะต้องพิจารณาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของประเด็น หรือพิจารณาเฉพาะประเด็นที่ได้มีการพิจารณามาแล้ว ในคดีฟ้องจำเลยว่าทำผิดฐานฆ่าคนตาย ลูกขุนจะต้องพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ และถ้าเป็นผู้กระทำความผิด สมควรลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ปัญหาทั้งสองนี้ลูกขุนจะต้องพิจารณาชี้ขาดตามลำดับ ศาลจึงจะรับคำชี้ขาด ศาลวินิจฉัยในคดี Jones v people ว่าถ้าศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาของศาลล่าง เพราะเหตุที่ศาลล่างตัดพยานที่จะช่วยให้จำเลยได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ ศาลจะต้องอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งหมดไม่จำกัดเฉพาะประเด็นที่ศาลจะกำหนดโทษ และในคดี Downer Southern Union Gas Co. โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายในการที่บุตรตาย

⁸² เห่งอ้าง, น. 13.

ภายหลังที่เด็กตายไปแล้ว บิดามารดาเด็กยอมให้ศาลปล่อยจำเลยเมื่อได้รับคำรักษาพยาบาลและค่าทำศพบุตรแล้วและเพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษา โจทก์ได้พิสูจน์ว่า (1) จำเลยได้รับการปล่อยตัวโดยกลฉ้อฉล (2) จำเลยเป็นผู้ประมาทและ (3) จำนวนค่าเสียหายศาลพิพากษาว่าจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาใหม่เฉพาะประเด็นที่สองและประเด็นที่สามเท่านั้น ส่วนประเด็นแรกคงให้เป็นไปตามคำชี้ขาดของลูกขุน⁸³

เนื่องจาก ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบกฎหมาย Common Law การกำหนดกฎหมายในเรื่องการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่ จึงขาดความชัดเจนในบางเรื่อง เช่น ในเรื่องของตัวบุคคลซึ่งมิได้มีการกำหนดผู้มีสิทธิและผู้มีอำนาจในการที่จะขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้แน่นอน เพราะในประเทศดังกล่าว เมื่อมีคดีเกิดขึ้นจึงจะบัญญัติเป็นกฎหมาย ดังนั้นผู้มีสิทธิและผู้มีอำนาจจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ ก็ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ทำการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ส่วนให้เรื่องเงื่อนงำในประเทศสหรัฐอเมริกาจะรื้อฟื้นได้ทั้งคดีอาญาที่ถึงที่สุดและไม่ถึงที่สุด ถ้าประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมสามารถที่จะรื้อฟื้นได้แต่การรื้อฟื้นจะรื้อฟื้นได้เฉพาะในแง่ที่เป็นคุณกับจำเลยเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการชดเชยแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเป็นตัวแทนอันเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษา เพื่อชดเชยความเสียหายอันเกิดแก่ประชาชนของตน

เมื่อศึกษาถึงการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของทั้งสองประเทศและพบว่า ทั้งสองประเทศมีข้อที่เหมือนกันและแตกต่างกันดังนี้

ในกรณีที่มีความเหมือนกันคือ ทั้งสองประเทศถือว่าการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษา ซึ่งบุคคลดังกล่าวมิใช่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริง อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิของบุคคล โดยรัฐจะต้องคุ้มครองและให้การช่วยเหลือประชาชนในประเทศของตน เมื่อบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายอันเกิดจากความไม่เป็นธรรม และอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมากคือผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ถ้าการรื้อฟื้นสำเร็จจะทำให้เกิดผลคือ ศาลจะมีการกลับคำพิพากษาเดิม โดยจะมีคำพิพากษาใหม่ว่าผู้ต้องคำพิพากษามีใช่ผู้กระทำความผิด และการกลับคำพิพากษาดังกล่าวทำให้เกิดผลคือ เมื่อผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษจะต้องระงับการบังคับโทษทันที แต่ถ้าได้มีการปรับก็จะต้องคืนจำนวนเงินที่ได้รับไปแล้วด้วย

⁸³ เพิ่งอ้าง, น. 8 - 9.

ส่วนในกรณีที่มีความแตกต่างกันทั้งสองประเทศในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ได้แก่

1. ในเรื่องของเงื่อนไข การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะรื้อฟื้นได้ทั้งในกรณีคดีอาญาถึงที่สุดและไม่ถึงที่สุด อันเกิดจากการพิจารณาที่เกิดความผิดพลาดไม่ว่าจะกรณีใดๆ เช่น ลูกขุนมาไม่ครบ หรือการให้คำแนะนำทางด้านกฎหมายต่อลูกขุนเกิดความผิดพลาด หรือข้อเท็จจริงที่เข้ามาในคดีเกิดความผิดพลาดเป็นต้น ซึ่งความผิดพลาดดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถที่จะรื้อฟื้นได้

2. ในเรื่องของผู้บุคคลที่จะทำการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ในประเทศสหรัฐอเมริกา บุคคลที่จะมารื้อฟื้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีสิทธิในการดำเนินคดีอาญา เพราะตามกฎหมายอันเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาผู้มีสิทธิและผู้มีอำนาจที่จะทำการรื้อฟื้นได้ สิทธิและอำนาจของบุคคลดังกล่าวจะต้องไม่ขัดจ้อรัฐธรรมนูญ

3. ในเรื่องของการค่าทดแทน เมื่อคู่ความรื้อฟื้นคดีอาญาสำเร็จก็จะมีเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา ในประเทศสหรัฐอเมริกาการเรียกร้องค่าเสียหายจะเรียกร้องมาในคำร้อง ศาลและคณะลูกขุนจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและพิพากษาถึงความเสียหายนั้น

3.2.3.4 ความสัมพันธ์ของทนายความกับการรื้อฟื้นคดีอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้บัญญัติเรื่องสิทธิในการมีทนายความ ว่าในการฟ้องคดีอาญาทุกคดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องมีการช่วยเหลือการต่อสู้คดีจากทนายความทุกคดี จากบทบัญญัติแสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับคำปรึกษาจากทนายความ ซึ่งคำพิพากษาศาลสูง ในคดี Jhon on V.Zesbt ใน ค.ศ.1938 กำหนดให้จำเลยหรือผู้ต้องหาทุกคนต้องมีทนายความในคดีอาญาร้ายแรงโดยกำหนดให้มีทนายความให้ทุกสหพันธรัฐ และต่อมากำหนดให้รัฐต้องจัดหาทนายความในคดีร้ายแรง และต่อมาก็ได้มีการกำหนดให้มีการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยในคดีอาญาทุกคดี

สำหรับความสัมพันธ์ของทนายความในส่วนของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ทนายความที่ถูกตั้งโดยคู่ความต้องการดำเนินการรื้อฟื้นคดีของตนตามเงื่อนไขที่กำหนด

3.2.4 ประเทศญี่ปุ่น

ระบบกฎหมายนั้นจะต้องมั่นคงน่าเชื่อถือได้ ก็ต่อเมื่อคำตัดสินพิจารณาคดีเมื่อถึงที่สุดแล้วไม่ถูกยกเป็นประเด็นที่จะนำมาโจมตีกันอีก อย่างไรก็ตาม ย่อมเป็นการฝ่าฝืนต่อความยุติธรรมในการที่จะยึดมั่นอยู่กับหลักนี้ ถ้าหากมีข้อผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างผิดพลาดในข้อเท็จจริง หรือในข้อกฎหมายในคำพิพากษานั้น ด้วยเหตุนี้การพิจารณาใหม่ในกรณีพิเศษ จึงได้ถูกจัดเตรียมขึ้นในรูปแบบของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากกระบวนการนี้จะได้รับการยอมรับก็ต่อเมื่อ การพิจารณาถึงที่สุดมีผลบังคับ ฉะนั้นในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงการบังคับให้เป็นไปตามคำตัดสินชี้ขาดของศาล

กระบวนการรื้อฟื้น (Wiederaufnahme des Verfahrens; revision) เป็นหลักที่วางไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการตัดสินที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง ซึ่งกระบวนการนี้ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งและความสอดคล้องกันระหว่างข้อเท็จจริงกับที่พิจารณาได้ความ ซึ่งถูกรวบรวมและถูกนำมาใช้ในการพิจารณาทั้งหมด ซึ่งแตกต่างกับการร้องขอโดยทั่วไป

ทฤษฎีของฝรั่งเศสและเยอรมนีมีความแตกต่างกันในการรื้อฟื้นคดี ระบบของฝรั่งเศสสามารถรื้อฟื้นได้ในทางที่เป็นคุณกับจำเลย แต่ระบบของเยอรมนีนอกจากจะสามารถรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยแล้วยังสามารถรื้อฟื้นในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยได้ด้วยประมวลกฎหมายในสมัยเมจิถือตามกฎหมายฝรั่งเศส แต่ในช่วงก่อนยุคสงครามใช้ระบบของเยอรมนี และในปัจจุบันได้กลับไปใช้ระบบของฝรั่งเศสอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา 39 ของประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นภายใต้ระบบของฝรั่งเศส การรื้อฟื้นคดีเป็นอำนาจของศาลฎีกาขณะที่ของระบบเยอรมนี การรื้อฟื้นคดีเป็นอำนาจของศาลชั้นต้นในสมัยเมจิเป็นต้นมา ระบบของฝรั่งเศสถูกนำมาใช้ทั้งก่อนสงครามและในยุคปัจจุบัน แต่ก็ยังมีการยอมรับระบบของเยอรมนีมาใช้อยู่บ้าง

3.2.4.1 เงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

สิ่งที่จะกล่าวถึงต่อจากนี้ คือเหตุในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีพิจารณาใหม่ ซึ่งเป็นผลมาจากการพิจารณาตัดสินความผิด รวมถึงบทสรุปสาระสำคัญของคำพิพากษาเมื่อถึงที่สุด

1) เมื่อพยานหลักฐานทางด้านเอกสารหรือพยานวัตถุที่ได้ใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาเบื้องต้นได้รับการพิสูจน์แล้วหลังจากที่คดีถึงที่สุดว่าอาจจะถูกทำให้คลาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนไป

2) เมื่อคำเบิกความของพยาน ที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาเบื้องต้น ได้ถูกพิสูจน์ในภายหลังต่อมา หลังจากที่ได้คดีถึงที่สุดแล้วว่าเป็นพยานเท็จ (เบิกความเท็จ)

3) เมื่อมีการพิสูจน์วินิจฉัยจนการพิจารณาคดีถึงที่สุดว่าบุคคล (จำเลย) ถูกกล่าวหาใส่ความเท็จ

ตามความเป็นจริง การกล่าวหาใส่ความเท็จ เป็นข้อเท็จจริงสำคัญสำหรับการพิสูจน์ความผิดในการพิจารณาคดีเดิม ฉะนั้นความสัมพันธ์ของเหตุผลและผลจึงเป็นเรื่องจำเป็น ระหว่างการถูกใส่ความเท็จและการพิจารณา จึงมีคำถามในแง่ของความสัมพันธ์ว่าคำสั่งของศาลที่ผิดพลาด หรือการกล่าวหาใส่ความที่ถูกใช้เป็นหลักฐานกล่าวโทษจำเลยในการสนับสนุนถึงการพบความผิดนั้น เพียงเท่านั้นก็เพียงพอแล้วหรือว่าต้องมีการร้องทุกข์ที่เป็นเท็จด้วยและนำมาซึ่งการสอบสวนดำเนินคดีและเป็นผลให้มีการแสดงข้อมูลของการพิจารณาความผิด

4) เมื่อการชี้ขาดตัดสินในคำพิพากษาเดิมถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยการชี้ขาดตัดสินซึ่งถึงที่สุด

5) เมื่อมีสิทธิบัตร/เครื่องหมายการค้า หรือลิขสิทธิ์ ซึ่งคำพิพากษาในคดีก่อนได้ตัดสินว่าสิทธินั้นถูกละเมิด แต่ต่อมาภายหลังได้รับการวินิจฉัย โดยสำนักงานสิทธิบัตรว่าสิทธิดังกล่าว นั้นแท้จริงเป็นโมฆะหรือใช้บังคับไม่ได้

6) เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความบริสุทธิ์หรือเหตุที่ควรตัดสินให้พ้นโทษจากความผิดที่ถูกกล่าวหา บุคคลนั้นต้องได้รับการยกเว้นโทษ หรือบรรเทาจากการลงโทษที่เขาได้รับอยู่ หรือได้รับความรุนแรงจากบทลงโทษน้อยกว่าเดิม ทั้งนี้พยานหลักฐานดังกล่าวจะต้องเชื่อถือได้

7) เมื่อได้มีการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้พิพากษานายหนึ่งนายใด ซึ่งร่วมในการทำคำพิพากษาในคดีก่อน หรือในการจัดทำเอกสารหลักฐานบางอย่างที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการสนับสนุนคำพิพากษานั้น หรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำข้อความหรือเอกสารใดขึ้น ซึ่งเป็นพยานหลักฐานนำไปสู่คำพิพากษาว่า

จำเลยมีความผิด ได้กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ อย่างไรก็ตามหากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนที่จะมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเช่นนี้ ถือเป็นเหตุที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงเช่นนี้ไม่เป็นที่ล่วงรู้แก่ศาลที่ได้ทำคำพิพากษาในคดีนั้น

เมื่อการพิจารณาคดีถึงที่สุด การกล่าวอ้างถึงบุคคลที่สามในข้อ (1) (2) (3) หรือ (7) ต้องเป็นความผิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นไปได้ที่จะตัดสินบุคคลนั้นๆ เนื่องจากเหตุผลใดก็ตาม นอกเสียจากการขาดหลักฐานที่เพียงพอ สามารถเรียกร้องให้มีการรื้อฟื้นคดีตามหลักพื้นฐานของการพิสูจน์หาความจริง

3.2.4.2 ขั้นตอนการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

(1) ผู้มีอำนาจในการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

คำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อนุญาตเพื่อประโยชน์ของบุคคลผู้ต้องคำพิพากษาให้ยื่นต่อศาลที่มีคำพิพากษาเดิมซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาในการรื้อฟื้นคดี

พนักงานอัยการสามารถร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีได้ เพราะอยู่ในฐานะทนายความของแผ่นดินและกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งพนักงานอัยการอยู่ในฐานะที่จะต้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นจำเลยและบุคคลอื่นๆ

เฉพาะในกรณีที่มีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ของเจ้าพนักงาน พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดี ถ้าความผิดนั้นถูกยุบส่งเสริม โดยบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดนอกเหนือจากกรณีนี้ บุคคลที่มีสิทธิในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ได้แก่ ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดหรือผู้แทนตามกฎหมายและผู้ปกครองของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดหากผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดถึงแก่กรรม หรืออยู่ในสภาพจิตที่ไม่ปกติการยื่นคำร้องนั้นก็สามรถทำได้โดยคู่สมรส ผู้สืบสายโลหิต หรือญาติพี่น้องของผู้ต้องคำพิพากษานั้น

คำร้องขอสามารถกระทำหลังจากมีการบังคับโทษทางอาญาหรือหลังจากการบังคับโทษสิ้นสุดลงแล้ว แม้กระทั่งเมื่อจำเลยในคดีถึงแก่ความตายจากที่ได้กล่าวมาประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนจากการรื้อฟื้นคดี คือการเรียกชื่อเสียงที่เสียไปให้กลับคืนมาหรือไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านกฎหมายอีกหลายประการ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้บริสุทธิ์พ้นผิดจากการกล่าวหาที่ไม่เหมาะสม

(2) วิธีพิจารณาพิพากษา

ศาลที่มีอำนาจพิจารณา คือศาลเดิมกล่าวคือ เป็นอำนาจของศาลที่พิพากษาให้จำเลยต้องรับโทษ เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่ขอให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อาจจะต้องสืบสวนถึงข้อเท็จจริงใดๆ ที่จำเป็นในการวินิจฉัยคำขอเช่นนั้น และอาจตั้งผู้พิพากษาทำการสอบสวนเหตุที่อ้างในการร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลหรือองค์คณะที่นั่งพิจารณาและมีอำนาจที่จะสั่งบังคับบางประการได้

ถ้าคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทำขึ้น โดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอหรือเมื่อคำร้องขอนั้นได้ทำขึ้นหลังจากที่อำนาจในการทำคำร้องขอนั้นได้หมดสิ้นไปแล้ว คำร้องขอเช่นว่านี้ก็จะถูกยกเสีย เช่นเดียวกับกรณีที่คำร้องขอนั้นไม่มีเหตุหรือไม่มีมูล เมื่อคำร้องขอถูกยกโดยเหตุที่ขาดเหตุสนับสนุนหรือเหตุในการยื่นคำร้องขอนั้นไม่เพียงพอ ผู้ยื่นคำร้องขอนั้นไม่สามารถที่จะยื่นคำร้องขอได้อีกในภายหลัง โดยอ้างถึงเหตุเช่นเดียวกันนั้นอีก

ในกรณีที่คำร้องขอนั้นมีเหตุในการสนับสนุนเพียงพอ ศาลก็จะมีคำสั่งให้เปิดการพิจารณาใหม่ ในการวินิจฉัยว่าจะมีเหตุผลเพียงพอหรือไม่นั้น ศาลไม่จำเป็นจะต้องถูกผูกพันที่ผู้ยื่นคำร้องขอนั้นได้เสนอหรืออ้าง ตัวอย่างเช่น ถึงแม้ว่าผู้ยื่นคำร้องขอจะได้อ้างว่าเหตุในการยื่นคำร้องขอนั้นอยู่ภายใต้ มาตรา 43.5 (1) ศาลอาจจะเห็นได้ว่าเหตุที่ถูกต้องแท้จริงนั้นเป็นเหตุที่อยู่ภายใต้มาตรา 435 (6) ก็ได้

3.2.4.3 ผลการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

คำร้องขอสำหรับการรื้อฟื้นคดี อาจไม่มีผลต่อการบังคับให้เป็นไปตามบทลงโทษของกฎหมาย โดยพนักงานอัยการเจ้าของคดีก็อาจดำเนินการให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลจนกว่าคำร้องขอหรือฟื้นคดีจะได้รับการพิจารณาจนถึงที่สุดแต่ศาลก็อาจสั่งให้ระงับการบังคับโทษไว้ได้เมื่อมีการยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

คำร้องขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่สามารถที่จะถอนคืนได้ แต่บุคคลซึ่งได้ถอนไปซึ่งคำร้องขอนั้น ไม่สามารถที่จะยื่นคำร้องขอนั้นใหม่ในภายหลังโดยอาศัยเหตุเดียวกัน

กระบวนการภายหลังการรื้อฟื้นคดี

เมื่อศาลที่ได้รับคำร้องขอ มีคำสั่งอันถึงที่สุดให้รื้อฟื้นคดีพิจารณาใหม่ ศาลจะต้องทำการพิจารณาคดีอีกครั้ง บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสามัญก็ใช้บังคับกระบวนการพิจารณาภายหลังการให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ด้วย อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นอยู่บางประการเนื่องกระบวนการพิจารณาในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ หากผู้ร้องขอนั้น ได้ยื่นต่อศาลแทนบุคคลนั้น ได้กลายเป็นคนวิกลจริตโดยไม่มีทางคาดหวังได้ว่าจะกลับเป็นปกติได้ หรือเมื่อผู้ยื่นคำร้องขอนั้น ได้กลายเป็นคนวิกลจริตเสียเอง ก่อนที่ศาลจะได้มีคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้มีการระงับการพิจารณาด้วยเหตุผลที่คู่ความตกเป็นคนวิกลจริตก็จะไม่นำมาใช้บังคับ นอกจากนี้ถ้าหากว่าได้มีการยื่นคำร้องขอต่อศาลแทนจำเลย ซึ่งต่อมาได้ถึงแก่ความตาย หรือเมื่อผู้ยื่นคำร้องขอนั้น ได้ตายเสียก่อนที่จะมีคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลจะมีคำพิพากษาให้ยกกระบวนการพิจารณาไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้ การพิจารณาก็ยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มีตัวจำเลย แต่ทนายความของฝ่ายจำเลยจะต้องมาศาลแทนในกรณีที่ศาลนัดพิจารณา และถ้าหากว่าผู้ยื่นคำร้องขอยังไม่มีทนายความ ศาลหรือผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาจะต้องตั้งทนายความให้

ในการพิจารณาและคำพิพากษาคดี ศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่จะพิพากษาลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อน ไม่ได้ข้อห้ามดังกล่าวนี้ อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยให้รับโทษน้อยลงกว่าในคดีก่อนก็ไม่ถือว่าการบังคับโทษที่ได้กระทำไปแล้วเป็นโมฆะ โดยถือว่าเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่เช่นกัน และจะต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่ด้วย

3.2.4.4 ความสัมพันธ์ของทนายความกับการรื้อฟื้นคดีอาญา

กฎหมายให้มีการแต่งตั้งทนายความ เมื่อมีการยื่นคำร้องขอโดยบุคคลอื่นซึ่งมิใช่พนักงานอัยการได้ โดยทนายความสามารถยื่นคำร้องขอได้ด้วยตนเองในฐานะตัวแทนของบุคคลนั้น ตามที่กฎหมายบัญญัติกล่าวคือทำได้ระหว่างที่มีการยื่นคำร้องขอหรือฟื้นคดี แต่หลังจากที่มีการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีแล้ว การแต่งตั้งทนายความก็ยังคงทำได้จนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับ การนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของราชอาณาจักรไทยและต่างประเทศ

4.1 วิเคราะห์เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

4.1.1 ราชอาณาจักรไทย

สำหรับเงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่ของราชอาณาจักรไทยนั้นได้กำหนดเอาไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 5 ซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาไว้ 3 เงื่อนไขด้วยกันที่จะสามารถนำคดีขึ้นพิจารณาใหม่ คือ (1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดใภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง (2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ (3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ไม่ได้กระทำความผิด

จากเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นจะเห็นได้ว่า การนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นสามารถที่จะกระทำได้ในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษกับผู้ต้องขัง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทั้งสองแนวทางนั้น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมได้ดีกว่าทางเดียว เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมนั้นอาจเกิดความผิดพลาดได้ทั้งสองทางด้วยกัน ดังนั้นการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งทางที่เป็นคุณหรือเป็นโทษกับผู้ต้องขังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมมากกว่าการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เฉพาะเป็นคุณกับผู้ต้องขังอย่างเดียว

4.1.2 ประเทศเยอรมนี

สำหรับประเทศเยอรมันนั้นได้มีการกำหนดเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้เป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน คือ กรณีที่เป็นคุณ และกรณีที่ เป็นโทษกับนักผู้ต้องขังอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในส่วนของเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้นจะมีลักษณะคล้ายกับของราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ โดยส่วนใหญ่แล้วเงื่อนไขของการนำคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นก็จะต้องเป็นเรื่องของการที่มีข้อเท็จจริงใหม่ ที่สามารถที่จะทำให้ผลของคดีนั้นเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ในส่วนของประเทศเยอรมันนั้นจะมีส่วนที่ต่างจากของราชอาณาจักรไทยอยู่บ้างก็ในส่วน ถ้าศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปพบว่าการละเมิดสนธิสัญญาแห่งสหภาพยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานหรือพิธีสารของสนธิสัญญาและถ้าคำพิพากษาตัดสินโดยอิงจากการละเมิดสนธิสัญญา อีกทั้งถ้าผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีส่วนในการทำคำพิพากษามีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น และถ้าการทุจริตนั้นมีได้มีเหตุมาจากบุคคลที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้เป็นสิ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศเยอรมันนั้นมีความเข้มแข็ง มากกว่าของราชอาณาจักรไทย เนื่องจากของราชอาณาจักรไทยเงื่อนไขในส่วนนี้มิได้กำหนดเอาไว้ เจกเช่นของเยอรมัน

4.1.3 ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับเงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศฝรั่งเศสนั้นจะมีความแตกต่างกับของราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ มีเฉพาะทางที่เป็นคุณกับผู้ต้องขังเท่านั้น ไม่อาจนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้หากเป็นโทษกับผู้ต้องขัง อีกทั้งการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะกระทำได้เฉพาะในคดีอาญาอุกฤษโทษหรือความผิดอุกฉกรรจ์ (คดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงประหารชีวิต) หรือ มัชฌิมโทษหรือความผิดปานกลาง (คดีที่มีโทษจำคุกกว่าสองเดือนจนถึงห้าปี ปรับเกิน 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป) ส่วนเงื่อนไขที่การนำคดีมาพิจารณานั้นนอกจากจะมีข้อเท็จจริงใหม่แห่งคดีที่เหมือนกับของราชอาณาจักรไทยแล้ว ก็ยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำพิพากษาที่สามารถนำมาพิจารณาใหม่ได้คือกรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกัน กรณีดังกล่าวนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีของประเทศฝรั่งเศส เพราะจะทำให้กระบวนการยุติธรรมนั้นมีความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ผู้ต้องขังนั้นจะได้รับสิทธิการช่วยเหลืออย่างแท้จริง

4.1.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการนำคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศสหรัฐนั้น ได้กำหนดเงื่อนไขเอาไว้ 2 กรณีด้วยกัน กล่าวคือ กรณีที่มีข้อเท็จจริงใหม่แห่งคดี ซึ่งในส่วนนี้มีความคล้ายกับของราชอาณาจักรไทย แต่ในกรณีที่สองคือ ความไม่ยุติธรรมหรือลำเอียงของลูกขุนหรือศาล ในกรณีนี้ศาลอาจอนุญาตโดยไม่ต้องอาศัยเหตุอื่นนอกจากเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ผู้เขียนเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีต่อการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพราะผู้เขียนมองว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังให้ได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริงแล้ว และนอกจากนี้แล้วผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังนี้นับเป็นสิ่งที่ดีต่อสิทธิของผู้ต้องขังอย่างแท้จริงคือ การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาใหม่ได้ในกรณีที่ใช้ค่าเสียหายไม่เพียงพอ ถ้าสามารถกำหนดจำนวนค่าเสียหายได้แน่นอน แต่ลูกขุนกลับกำหนดผิดไปจากนั้นย่อมเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐนั้นได้กำหนดเอาไว้ให้เป็นหน้าที่ของศาลในการนำคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่หากมีการผิดพลาดในเรื่องดังกล่าวข้างต้น

4.1.5 ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ก็ได้กำหนดเงื่อนไขของการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ที่คล้ายกับของราชอาณาจักรไทย กล่าว ในส่วนของพยานหลักฐานใหม่ เช่น เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความบริสุทธิ์หรือเหตุที่ควรตัดสินให้พ้นโทษ จากความผิดที่ถูกกล่าวหา บุคคลนั้นต้องได้รับการยกเว้นโทษ หรือบรรเทาจากการลงโทษที่เขาได้รับอยู่ หรือได้รับความรุนแรงจากบทลงโทษน้อยกว่าเดิม ทั้งนี้พยานหลักฐานดังกล่าวจะต้องเชื่อถือได้ ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าจะมีความคล้ายคลึงกันทุกประเทศที่มีกระบวนการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ แต่สิ่งที่ต่างกับราชอาณาจักรไทยก็คือ ในส่วนที่มีการกำหนดว่า เมื่อได้มีการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้พิพากษานายหนึ่งนายใดซึ่งร่วมในการทำคำพิพากษาในคดีก่อน หรือในการจัดทำเอกสารหลักฐานบางอย่างที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการสนับสนุนคำพิพากษานั้น หรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำข้อความหรือเอกสารใดขึ้น ซึ่งเป็นพยานหลักฐานนำไปสู่คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ได้กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่

จะเห็นได้ว่าเกือบทุกประเทศที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมานั้น มีความคล้ายกันในส่วนของเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในส่วนของการเท็จจริงใหม่ แต่ส่วนที่ราชอาณาจักรไทยต่างกับต่างประเทศก็คือ เงื่อนไขเกี่ยวกับศาลเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งต่างประเทศกำหนดให้เป็นเงื่อนไขในการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่ของราชอาณาจักรไทย กลับไม่ได้กำหนด ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้หากราชอาณาจักรไทยกำหนดเป็นเงื่อนไขจะทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังในกรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้นจะมีประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมยิ่งขึ้น

4.2 เปรียบเทียบเงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทยและต่างประเทศ

เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญา				
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
<p>1. พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง</p> <p>2. พยานหลักฐาน</p>	<p>ทางที่เป็นคุณ</p> <p>1. ถ้าเอกสารที่ใช้สืบว่าบุคคลนั้นมีความผิดในระหว่างการพิจารณาคดีนั้นเป็นเอกสารปลอมหรือดัดแปลงทำขึ้น</p> <p>2. ถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเบิก</p>	<p>1. กรณีที่ผู้ที่ถูกอ้างว่าได้ถูกฆ่าไปแล้วยังมีชีวิตอยู่ ตามมาตรา 622-1๐ ประกฏพยานหลักฐานเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า บุคคลที่อ้างว่าได้ถูกทำให้ตายไปแล้วนั้นยังมีชีวิตอยู่</p> <p>2. กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกัน</p>	<p>กรณีแรก</p> <p>1. ได้มีหลักฐานพยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานใหม่จริง ซึ่งได้ค้นพบหลังจากการพิจารณาคดีแล้ว</p> <p>2. การที่ไม่ได้ค้นพบก่อนหน้านั้น จำเลยได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้ว</p>	<p>1. เมื่อพยานหลักฐานทางด้านเอกสารหรือพยานวัตถุที่ได้ใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาเบื้องต้นได้รับการพิสูจน์แล้วหลังจากที่คดีถึงที่สุดว่าอาจจะถูกทำให้คลาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนไป</p>

เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญา				
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
<p>อื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ 3. มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่า</p>	<p>ความหรือให้ความเห็นเป็นโทษแก่จำเลยได้ ผ่าฝืนต่อหน้าที่โดยผิดคำสั่งาบาณหรือเจตนาเบิกความเท็จ</p> <p>3. ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีส่วนในการทำคำพิพากษามีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น และถ้าการทุจริตนั้นมิได้มีเหตุมาจากบุคคลที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด</p>	<p>3.กรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบิกความเท็จแก่พยาน ซึ่งได้ให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลย</p> <p>4. กรณีที่มี “ข้อเท็จจริงใหม่”</p>	<p>3. ได้มีหรือมีพยานหลักฐานนั้นต้องมีใช้เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้</p> <p>4.ต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในประเด็นแห่งคดี</p> <p>5.ต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ กล่าวคือ มีผลที่อาจเปลี่ยนแปลงผลของคดีเดิมได้</p>	<p>2.เมื่อคำเบิกความของพยานที่ได้ใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาเบื้องต้น ได้ถูกพิสูจน์ในภายหลังต่อมาหลังจากที่คดีถึงที่สุดแล้วว่าเป็นพยานเท็จ (เบิกความเท็จ)</p> <p>3. เมื่อมีการพิสูจน์วินิจฉัยจนการพิจารณาคดีถึงที่สุดว่าบุคคล (จำเลย) ถูกกล่าวหา</p>

เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญา				
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด	4. ถ้าคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งซึ่งคำพิพากษาในคดีอาญาอยู่บนพื้นฐานของคดีแพ่งนั้น ถูกกลับโดยคำพิพากษาใหม่ซึ่งเป็นที่สุด 5. ถ้ามีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานทั้งที่เป็นของใหม่หรืออาจเกี่ยวพันกับพยานหลักฐานเดิม ซึ่งอาจพิสูจน์ความบริสุทธิ์และตัดสินใจให้จำเลยพ้นโทษหรือได้รับโทษน้อยลง		กรณีที่สอง 1. ความไม่ยุติธรรมหรือลำเอียงของลูกขุนหรือศาล 2. การอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ โดยอาศัยเหตุที่มีการกระทำผิดพลาด (misconduct) นั้น อาจเกิดจากผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดี การเลือกและการสาบานตนของลูกขุนที่พิจารณาคดี	ไต่ความเท็จ 4. เมื่อการชี้ขาดตัดสินในคำพิพากษาเดิมถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยการชี้ขาดตัดสินซึ่งถึงที่สุด 5. เมื่อมีสิทธิบัตร/เครื่องหมายการค้า หรือลิขสิทธิ์ ซึ่งคำพิพากษาในคดีก่อนได้ตัดสินว่าสิทธินั้นถูกละเมิด แต่ต่อมาภายหลัง

เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญา				
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
	<p>หรืออาจมีคำตัดสินที่แตกต่างออกไปเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและกักกัน</p> <p>6. ถ้าศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปพบว่ามีการละเมิดสนธิสัญญาแห่งสหภาพยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานหรือพิธีสารของสนธิสัญญาและถ้าคำพิพากษาตัดสินโดยอิงจากการละเมิดสนธิสัญญาดังที่</p>			<p>ได้รับการวินิจฉัยโดยสำนักงานสิทธิบัตรว่าสิทธิดังกล่าวนั้นแท้จริงเป็นโมฆะหรือใช้บังคับไม่ได้</p> <p>6. เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความบริสุทธิ์หรือเหตุที่ควรตัดสินให้พ้นโทษจากความผิดที่ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่</p>

เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญา				
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
	<p>กล่าวมานี้</p> <p>ทางที่เป็นโทษ</p> <p>1. ถ้าเอกสารที่นำสืบในการพิจารณาคดีหนักเป็นคุณแก่จำเลยซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเอกสารปลอมหรือตัดแปลงทำขึ้น</p> <p>2. ถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเบิกเอกสารปลอมหรือตัดแปลงทำขึ้น</p> <p>2. ถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเบิกความหรือให้ความเห็นเป็นคุณ</p>			<p>7. เมื่อได้มีการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้พิพากษานายร่วมในการทำคำพิพากษาในคดีก่อน หรือในการจัดทำเอกสารหลักฐานบางอย่างที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการสนับสนุนคำพิพากษานั้นหรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำข้อความ</p>

เงื่อนไขการรื้อฟื้นคดีอาญา				
ไทย	เยอรมนี	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
	<p>แก่จำเลย ได้ฝ่าฝืนต่อหน้าที่โดยผิดคำสั่งานหรือเจตนาเบี่ยงความเท็จ</p> <p>3. ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมีส่วนร่วมในการทำคำพิพากษา มีความผิดเนื่องจากทุจริตต่อหน้าที่กับคดีนั้น</p> <p>4. ถ้าบุคคลที่ถูกตัดสินให้พ้นผิดนั้นได้ให้การรับสารภาพที่น่าเชื่อว่าเป็นจริง ทั้งภายในหรือภายนอกศาลว่าเขาได้กระทำผิด</p>			หรือเอกสารใดอื่น ซึ่งเป็นพยานหลักฐานนำไปสู่คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด

4.3 วิเคราะห์ขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

4.3.1 ราชอาณาจักรไทย

สำหรับขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของราชอาณาจักรไทยนั้น ได้กำหนดให้เป็นบุคคลผู้มีสิทธิขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญามาพิจารณาใหม่นั้น แน่ก่อนว่าก่อนอื่นจะต้องผ่านเงื่อนไขต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ สำหรับบุคคลของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่นั้น พบว่ามีฝ่ายของตัวผู้ต้องคำพิพากษา หรือผู้ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ปกครอง และมีกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอด้วย ในกรณีที่มิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม จากการกำหนดตัวบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอนาคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้น ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดไว้เช่นนี้ จะทำให้การนำคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วมาพิจารณาใหม่นั้นกระทำได้ค่อนข้างยาก กล่าวคือ จะเห็นได้ว่าการนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้นจะต้องมีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่ ซึ่งในส่วนนี้ หากให้อำนาจแก่ฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาจะดำเนินการเองนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนนั้นมีหลายขั้นตอนด้วยกัน อีกทั้งยังมีระยะเวลาในการพิสูจน์หลักฐานและเอกสารใหม่อีกด้วย ดังนั้นจึงเป็นการยากในกระบวนการปฏิบัติสำหรับฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังเปิดช่องให้ฝ่ายรัฐเข้ามายื่นคำร้องขอได้ แต่มีเพียงพนักงานอัยการเพียงเท่านั้น ที่สามารถกระทำการได้ ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งดีแต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่ตอบสนองตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่อย่างแท้จริง กล่าวคือ กฎหมายดังกล่าวนี้ต้องการที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาที่เกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม แต่หากให้พนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวที่ทำงานแทนรัฐมีสิทธิยื่นคำร้องขอนั้นก็จะเห็นได้ว่าจะมีกระบวนการที่ล่าช้า เนื่องจากจะต้องดำเนินไปตามกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ก็จะต้องพิสูจน์ในอีกคดีหนึ่งให้ได้ก่อนว่าหลักฐานหรือเอกสาร หรือข้อเท็จจริงที่จะนำมาเป็นเงื่อนไขนั้นไม่ชอบก่อน ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดตัวบุคคลไว้เช่นนี้นั้นเป็นการกำหนดขอบเขตสิทธิการยื่นคำร้องของผู้ต้องคำพิพากษาน้อยเกินไป

4.3.2 ประเทศเยอรมนี

สำหรับประเทศเยอรมันนั้นได้กำหนดให้ขั้นตอนของการรื้อฟื้นคดีเอาไว้โดยแยกเป็น 2 กรณีเช่นกันเดียวกับเงื่อนไข กล่าวคือ บุคคลที่สามารถยื่นคำร้องขอนั้นแบ่งออกเป็น การรื้อฟื้นคดีในทางที่เป็นคุณกับผู้ต้องคำพิพากษา นั่นก็คือ สมรสผู้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน, ญาติ รวมตลอดถึงพี่น้อง

เท่านั้นที่จะมีสิทธิยื่นคำร้อง และในกรณีนี้แม้ว่าผู้ต้องคำพิพากษาจะเสียชีวิตแล้วก็ตาม บุคคลดังกล่าวก็ยังมีสิทธิที่ยื่นคำร้องได้เช่นเดิม กฎหมายไม่ตัดสิทธิในส่วนนี้เนื่องจากเป็นคุณกับผู้ต้องคำพิพากษา ส่วนกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องคำพิพากษานั้น กฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเพียงฝ่ายเดียวที่จะทำการยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ ทั้งนี้ตามกฎหมายของเยอรมันนั้นได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องตั้งทนายความให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาทั้งนี้ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่ากรณีกฎหมายมีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดแจ้งถึงกระบวนการหรือขั้นตอนของการนำคดีมาพิจารณาใหม่นั้นเป็นสิ่งที่ดี และทำให้การปฏิบัตินั้นสามารถกระทำได้ง่ายยิ่งขึ้น

4.3.3 ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่นั้น กฎหมายได้กำหนดให้มีบุคคลที่สามารถยื่นคำร้องได้แตกต่างจากของราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีสิทธิที่จะเสนอคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ ได้ ส่วนบุคคลอื่น ๆ ก็จะมีผลคล้ายคลึงกับของราชอาณาจักรไทย เช่น ตัวผู้ต้องคำพิพากษา หรือคู่สมรส บุตร บิดา มารดา ผู้รับมอบอำนาจโดยทั่วโดย หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาในกรณีที่ผู้ถูกศาลพิพากษาถึงแก่กรรมแล้วหรือเป็นบุคคลสาบสูญ อย่างไรก็ตามกระบวนการคำร้องขอนั้นก็ต้องผ่านอัยการโดยจะต้องเสนอผ่านทางกระทรวงยุติธรรมก่อน และอธิบดีอัยการประจำศาลฎีกาจะเป็นผู้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกา จากกระบวนการการร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีใหม่ของประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการที่ให้สิทธิแก่ รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมเข้ามามีบทบาทกับการรื้อฟื้นคดีใหม่นั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ดีและผู้เขียนเห็นว่าสามารถที่จะกระทำให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นได้รับสิทธิได้เร็วขึ้นกว่าบุคคลอื่นยื่นคำร้อง เนื่องจากกระบวนการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงใหม่นั้นสามารถที่จะกระทำได้รวดเร็วกว่ากระบวนการของไทย

4.3.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับสิทธิการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศสหรัฐนั้น ได้แก่ผู้พิพากษาหรือคู่ความในคดีนั้นๆ หรือผู้แทน หรือบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจของบุคคลนั้น เมื่อบุคคลเป็นคู่ความในคดีได้รับความเสียหาย อันเนื่องมาจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้เขียนเห็นในส่วนนี้จะมีลักษณะที่คล้ายกับของราชอาณาจักรไทยอยู่ อย่างไรก็ตามผู้เขียน

เห็นว่าระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐต่างกับของไทย ดังนั้นกระบวนการบางส่วนก็ยังคงแตกต่างอยู่ กล่าวคือ ตามคอมมอนลอว์มีหลักฐานอยู่ว่าในคดีอาญา ศาลไม่มีอำนาจอนุญาตคำขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ถ้าคำพิพากษาผิดพลาดในข้อกฎหมายผู้พิพากษาจะต้องเสนอแนะให้มีการอุทธรณ์ แต่ถ้าผิดพลาดในข้อเท็จจริง ทางแก้คือออก writ of coram nobis (in the Queen's Bench) ทั้งนี้เว้นแต่รัฐธรรมนูญของรัฐจะมีบทบัญญัติขัดแย้งว่าให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่ากระบวนการดังกล่าวนั้นเป็นการเกี่ยวข้องกับผู้ต้องคำพิพากษาได้อย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่อาจนำมาใช้กับของราชอาณาจักรไทยได้ เนื่องจาก ระบบกฎหมายที่ต่างกัน

4.3.5 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นนั้นได้กำหนดการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีได้ เพราะอยู่ในฐานะทนายความของแผ่นดินและกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่อย่างไรก็ตาม พนักงานอัยการนั้นสามารถที่จะยื่นคำร้องได้เพียงกรณีที่มีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากการกระทำความคิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ของเจ้าพนักงาน พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีหากเป็นกรณีอื่น ๆ นั้นไม่สามารถที่จะกระทำได้ ซึ่งหากเป็นกรณีอื่นๆ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ก็ให้ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดหรือผู้แทนตามกฎหมายและผู้ปกครองของผู้ที่ถูกศาลพิพากษา ทั้งนี้ ศาลที่มีอำนาจพิจารณา คือศาลเดิมกล่าวคือ เป็นอำนาจของศาลที่พิพากษาให้จำเลยต้องรับโทษ เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่ขอให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ จะเห็นได้ว่าลักษณะบุคคลหรือการยื่นคำร้องจะมีลักษณะคล้ายกับของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการการยื่นคำร้องเช่นว่านี้ยังคงมีความล้าช้า ในกระบวนการยื่นคำร้องและพิสูจน์ข้อเท็จจริงใหม่เนื่องจากต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีกคดีซึ่งเป็นคดีใหม่ เป็นต้น

4.4 เปรียบเทียบขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ของไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
<p>คำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้นหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น เว้นแต่ (1) คดีของศาลอาญาศึกหรือศาลประจำหน่วยทหาร ให้ยื่นต่อศาลทหารกรุงเทพ (2) คดีของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารและศาลนั้นไม่เป็น</p>	<p>กระทำได้อีกต่อเมื่อการกระทำผิดดังกล่าวมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วหรือต่อเมื่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไม่สามารถเริ่มได้เพราะเหตุผลอื่น แต่ไม่ใช่เพราะเหตุจากการขาดพยานหลักฐานศาลที่มีอำนาจชี้ขาดให้รื้อฟื้นชั้นพิจารณาใหม่ตามคำร้องขอ จะต้องให้มีการแต่งตั้ง</p>	<p>เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาได้รับคำขอรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ไว้แล้ว ในชั้นต้นศาลจะต้องสั่งรับหรือไม่รับคำขอนั้น ถ้าสั่งไม่รับก็เป็นที่สุด แต่อาจมีการยื่นคำขอใหม่ได้เมื่อมีเหตุที่จะขอใหม่ขึ้นอีก ถ้าศาลสั่งรับคำขอ ก็วินิจฉัยต่อไปว่าสำเนาคดีที่กระทรวงยุติธรรมส่งมานั้นจะต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมอีกหรือไม่ ถ้าต้องทำศาลอาจจะทำการ</p>	<p>ถ้าเป็นคดีที่พิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว เป็นอำนาจของศาลเจ้าของคดีเดิมที่จะสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้ แต่ถ้ามีการอุทธรณ์ที่สมบูรณ์แล้วย่อมมีผลเป็นการโอนคดีไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์และเป็นการตัดอำนาจศาลล่างที่พิจารณาคดีเสร็จไปแล้วในการรื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ ใน</p>	<p>ศาลที่มีอำนาจพิจารณา คือศาลเดิมกล่าวคือ เป็นอำนาจของศาลที่พิพากษาให้จำเลยต้องรับโทษ เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่ขอให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ อาจจะสืบสวนถึงข้อเท็จจริงใดๆ ที่จำเป็นในการวินิจฉัยคำขอเช่นนั้น และอาจตั้งผู้พิพากษาทำการสอบสวนเหตุที่อ้างในการร้อง</p>

ขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
ศาลทหาร สำหรับคดีนั้น แล้ว ให้ยื่นต่อ ศาลตามกฎหมาย ว่าด้วยพระ ธรรมนูญศาล ยุติธรรมที่เคย เป็นศาลทหาร นั้น หรือศาลอื่น ที่ได้มีเขตอำนาจ แทนศาลนั้น ในคำร้อง ดังกล่าวในวรรค หนึ่ง ต้องอ้าง เหตุตามที่ระบุไว้ ในมาตรา 5 โดย ละเอียดชัดแจ้ง เมื่อศาลสั่งรับคำ ร้องแล้ว ให้ศาล แจ้งวันนัด สืบพยานผู้ร้อง ไปให้พนักงาน	ทนายความฝ่าย จำเลยสำหรับ การรื้อฟื้นคดี ขึ้นพิจารณา ใหม่ เพื่อให้ เป็นตัวแทน ของผู้ที่ตัดสินใจ ว่ามีความผิดซึ่ง ไม่มทนายความ รายละเอียดใน คำร้อง ต้อง กล่าวอ้างเหตุ ตามกฎหมายที่ ยอมให้มีการรื้อ ฟื้นคดีขึ้น พิจารณาใหม่ ได้คำร้องขอรื้อ ฟื้นคดีขึ้น พิจารณาใหม่จะ ไม่ได้รับการ พิจารณา โดย ไม่ต้องมีการ สืบพยานด้วย	สอบสวนเพิ่มเติม เองหรือส่งประเด็น ไปก็ได้และเมื่อ เห็นว่าสำนวนนั้น เสร็จสิ้นแล้ว ศาล ฎีกาก็จะวินิจฉัยสั่ง ต่อไป ในกรณีที่ ศาลฎีกาเห็นว่าคำ ขอนั้นฟังไม่ขึ้น ก็ จะยกคำขอรับฟื้น คดีนั้นเสีย แต่ถ้า เห็นว่าคำขอนั้นฟัง ขึ้น ศาลฎีกาจะสั่ง ให้ลบล้างคำ พิพากษาเดิม	กรณีที่ศาล อุทธรณ์พิพากษา ยื่น หรือได้ พิจารณาทบทวน คดีที่ศาลล่าง พิจารณามาแล้ว ศาลล่างจะ อนุญาตให้รื้อฟื้น คดีขึ้นมาพิจารณา ใหม่ได้ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจาก ศาลอุทธรณ์ เงื่อนไขในการ อนุญาตหรือไม่ อนุญาตคำขอให้ ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้น พิจารณาใหม่ ใน บางกรณีศาลจะ วางข้อกำหนด หรือกำหนด เงื่อนไขเกี่ยวกับ คำสั่งอนุญาต หรือไม่อนุญาต	ขอรื้อฟื้นคดีขึ้น พิจารณาใหม่ ผู้ พิพากษาที่ได้รับ การแต่งตั้งมี อำนาจ เช่นเดียวกับศาล หรือองค์คณะที่นั่ง พิจารณาและมี อำนาจที่จะสั่ง บังคับบางประการ ได้ในกรณีที่คำ ร้องขอนั้นมีเหตุ ในการสนับสนุน เพียงพอ ศาลก็จะ มีคำสั่งให้เปิดการ พิจารณาใหม่ ใน การวินิจฉัยว่าจะมี เหตุผลเพียงพอ หรือไม่นั้น ศาล ไม่จำเป็นจะต้อง ถูกผูกพันที่ผู้ยื่นคำ ร้องขอนั้นได้ เสนอหรืออ้าง

ขั้นตอนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
<p>อัยการและโจทก์ ในคดีเดิมทราบ ในระหว่าง ดำเนินการ พิจารณาคดีที่รื้อ ฟื้นขึ้นพิจารณา ใหม่ หากบุคคล ผู้ต้องรับโทษ อาญาโดยคำ พิพากษาถึงที่ สุดกำลังรับโทษ นั้นอยู่ศาล ชั้นต้นที่รับคำ ร้องจะส่งปล่อย บุคคลนั้น ชั่วคราวโดยมี ประกันหรือมี ประกันและ หลักประกันด้วย ก็ได้</p>	<p>วาจา หาก ปรากฏว่าการ กล่าวอ้างนั้นไม่ มี พยานหลักฐาน ที่เพียงพอหรือ หากเป็นกรณี ภายในบังคับ</p>		<p>คำขอไว้ด้วยบาง รัฐมีข้อกำหนด และเงื่อนไข ดังกล่าวไว้ใน กฎหมายโดยให้ ศาลมีอำนาจสั่ง การได้ตามที่ เห็นสมควร ข้อกำหนดหรือ เงื่อนไขดังกล่าว ได้แก่ เช่น เรื่อง การชำระ ค่าธรรมเนียม หรือการปฏิบัติ ตามระเบียบของ ศาล</p>	

4.5 วิเคราะห์ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

4.5.1 ราชอาณาจักรไทย

สำหรับผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีอยู่ 2 กรณีคือ (1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด (2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นด้วยเนื่องจากเมื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นคดีใหม่แล้วก็ควรให้สิทธิเช่นเดิม คือ สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามกระบวนการยุติธรรมเดิม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นอกจากนี้หากผู้ยื่นคำร้องนั้นถึงแก่ความตาย ก็ยังสามารถที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ โดยบุคคลผู้มีสิทธิดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า是一件ที่ดีอยู่แล้วในส่วนนี้เนื่องจากการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ร้องหรือผู้ต้องคำพิพากษาเอง ดังนั้นการกำหนดไว้เช่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

4.5.2 ประเทศเยอรมนี

สำหรับผลของการรื้อฟื้นคดีอาญา ผู้เขียนเห็นว่ามียู่ 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่อยู่ในขั้นตอนการยื่นคำร้อง ซึ่งการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นไม่เป็นเหตุที่จะทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลหยุดลง ซึ่งอย่างไรก็ตามในส่วนนี้เกือบทุกประเทศที่ผู้เขียนศึกษานั้นจะมีความเหมือนกันทุกประเทศ ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือ ผลจากคำพิพากษา หากเป็นการตัดสินให้พ้นโทษจะต้องมีการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาในวารสารอื่นๆ ของศาลหรือในหนังสือพิมพ์ด้วยตามมาตรา 371 ข้อ 4 แต่หากเป็นการตัดสินลงโทษผลของคำพิพากษาที่เป็นผลร้ายนี้ก็จะผูกพันจำเลยให้ต้องยอมรับบทลงโทษนั้น กรณีผลดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า เป็นผลซึ่งเป็นมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมเกือบทุกประเทศอยู่แล้วแต่ จะเห็นว่ากรณีของประเทศเยอรมันนั้นจะต้องมีการประกาศลงในหนังสือพิมพ์เพื่อประกาศถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเก่า ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากบางกรณีบางคนตอนถูกคำพิพากษาต้องโทษนั้นผู้คนรับรู้ ดังนั้นเมื่อผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นมีความบริสุทธิ์ และอันเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ก็ควรที่จะแก้ไขเยียวยาให้กับผู้ต้องคำพิพากษา ด้วย

4.5.3 ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับประเทศฝรั่งเศสนับว่าเป็นประเทศอีกประเทศหนึ่งที่มีมาตรการการรื้อฟื้นคดีที่ดีและรวมถึงผลของการรื้อฟื้นคดีที่ดีด้วย กล่าวคือ ผู้เขียนเห็นว่าผลของคำพิพากษานั้นได้กำหนดเอาไว้ชัดเจนว่า มีการกลับคำพิพากษา ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดคำพิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนหนึ่งว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาเดิมจะถูกลบล้างหมดสิ้นไป ซึ่งก็เป็นมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับของราชอาณาจักรไทย แต่สำหรับการเยียวยานั้นนอกจากจะต้องจ่ายค่าทดแทนแล้วจะต้องมีการเยียวยาโดยการตีค่าประภาศตามเมืองที่ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอาศัยอยู่ และต้องประกาศลงในหนังสือพิมพ์ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งที่ดีเนื่องจากจะทำให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษานั้นได้รับการเยียวยาทางจิตใจด้วย

4.5.4 ประเทศสหรัฐ

สำหรับประเทศสหรัฐนั้นได้กำหนดถึงผลในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้เพียงว่าหากมีการกลับคำตัดสิน รับก็ต้องจ่ายค่าทดแทนให้กับผู้ที่เคยต้องคำพิพากษา ซึ่งจะขอมานำร่องซึ่งศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ ในความเสียหายนั้น ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการดังกล่าวก็เฉกเช่นเดียวกับผลของประเทศต่างๆ แต่ต่างกันในส่วนองวิธีการคิดค่าเสียหาย เนื่องด้วยระบบกฎหมายที่ต่างไปจากประเทศอื่นๆ เช่น เยอรมัน หรือฝรั่งเศส เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลก็ยังคงมีความไม่แตกต่างกันมากนัก

4.5.5 ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นคำร้องขอสำหรับการรื้อฟื้นคดี อาจไม่มีผลต่อการบังคับให้เป็นไปตามบทลงโทษของกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อนำสังเกตคือ ศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ จะพิพากษาลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อนไม่ได้ ข้อห้ามดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและในกรณีศาลพิพากษาลงโทษจำเลยให้รับโทษน้อยลงกว่าในคดีก่อน ก็ไม่ถือว่าการบังคับโทษที่ได้กระทำไปแล้วเป็นโมฆะ โดยถือว่าเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่เช่นกัน และจะต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้เป็นกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องขัง

ดังนั้นการกำหนดไว้เช่นนี้ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ผู้เขียนเห็นด้วยกับกรณีดังกล่าวนี้ซึ่งก็เป็นไปตามกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องคำพิพากษาเดิม

4.6 เปรียบเทียบผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของไทยและต่างประเทศ

ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
(1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด	การยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีไม่เป็นเหตุที่จะทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลหยุดลง แต่ศาลอาจเลื่อนหรือสั่งให้ระงับการบังคับคดีไว้ก่อนได้	เมื่อมีการขอให้รื้อฟื้นคดีแล้ว ถ้าหากยังมีได้มีการบังคับตามคำพิพากษา ก็ให้รอการบังคับตามคำพิพากษานั้นไว้ก่อน แต่ถ้าได้มีการเริ่มบังคับตามคำพิพากษาไปแล้ว จะหยุดการบังคับตามคำพิพากษานั้นไว้หรือไม่ก็ได้ อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการะทรงยุติธรรมหรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี	เมื่อคู่ความรื้อฟื้นคดีอาญาสำเร็จก็จะมีการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาในสหรัฐอเมริการเรียกร้องค่าเสียหายจะเรียกร้องมาในคำร้อง ศาลและคณะลูกขุนจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและพิพากษาถึงความเสียหายนั้น	คำ ร้อง ข อ สำหรับการรื้อฟื้นคดี อาจไม่มีผลต่อการบังคับให้เป็นไปตามบทลงโทษของกฎหมาย ศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ จะพิพากษา ลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อนไม่ได้ ข้อห้ามดังกล่าวนี้ อยู่ภายใต้
(2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกาในกรณีที่ให้มีคำ	การยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีไม่เป็นเหตุที่จะทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลหยุดลง	การบังคับตามคำพิพากษานั้นไว้	พิจารณาและพิพากษาถึงความเสียหายนั้น	จะพิพากษา ลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อนไม่ได้ ข้อห้ามดังกล่าวนี้ อยู่ภายใต้

ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
<p>พิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีเดิมนั้น ไม่ได้กระทำความผิดและศาลได้กำหนดค่าทดแทนตามมาตรา 14 แล้ว</p> <p>กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษานั้น ถ้าผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าทดแทนให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนให้แก่ทายาท</p>	<p>แต่ศาลอายุเลื่อนหรือสั่งให้ระงับการบังคับคดีไว้ก่อนได้คำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ หากเป็นการตัดสินให้พ้นโทษจะต้องมีการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาในวารสารอื่นๆ ของศาลหรือหนังสือพิมพ์ด้วยตามมาตรา 371 ข้อ 4 แต่หากเป็นการตัดสินลงโทษผลของคำพิพากษาที่เป็นผลร้ายนี้ก็จะ</p>	<p>ผลย้อนหลังหรือมีการกลับคำพิพากษา ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดคำพิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนหนึ่งว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาเดิมจะถูกลบล้างหมดสิ้นไป</p> <p>การชดเชยความเสียหายแก่ผู้ต้องคำพิพากษาเมื่อปรากฏว่ามีความผิดพลาดหรือความไม่สมบูรณ์</p>		<p>รัฐธรรมนูญและในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยให้รับโทษน้อยลงกว่าในคดีก่อน ก็ไม่ถือว่าการบังคับโทษที่ได้กระทำไปแล้วเป็นโมฆะ โดยถือว่าเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่เช่นกันและจะต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่ด้วย</p>

ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
	ผูกพันจำเลยให้ ต้องยอมรับ บทลงโทษนั้น	ในกระบวนการ พิจารณา ซึ่งผู้ ต้องคำพิพากษา จะได้รับการ ชดเชยความ เสียหายทั้งทางตัว เงินและทางจิตใจ		

4.7 วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญาในส่วนของทนายความ

1. การช่วยเหลือในเรื่องของการพบทนายความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การช่วยเหลือในการพบทนายความของผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นสิทธิของผู้ต้องขังอย่างหนึ่งที่จะได้รับจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประมวลกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวหรือให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

สิทธิดังกล่าวที่ได้บัญญัติเอาไว้เป็นการคุ้มครองถึงสิทธิของผู้ต้องขังและถือว่าเป็นการช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขัง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าการกระทำความช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ จะมีความสะดวกหรือสัมฤทธิ์ผลกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากกว่าผู้ต้องขังเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นอยู่ในสถานที่ที่ไม่ต้องมีการพิจารณาแล้วดังนั้นการติดต่อกับทนายความจึงไม่ค่อยมี แต่อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นอาจมีความจำเป็นที่ต้องพบทนายความอันสืบเนื่องจากการถูกละเมิดสิทธิ

หรือมีคดีในเรือนจำ ดังนั้นการพบทนายความจึงมีขั้นตอนที่ยากกว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เนื่องจากการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังนั้นมีความจำกัดตามกฎหมายอยู่หลายประการ

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นจะมีการให้สิทธิของผู้ต้องขังพบทนายความซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือตามกฎหมายของผู้ต้องขังแต่ผู้เขียนเห็นว่าก็ยังมีจำกัดในวิธีการและขั้นตอนในการพบทนายความเนื่องจากบริบทของผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นต่างกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

2. การช่วยเหลือในกรณีพบทนายความตามกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

การช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาดในกรณีนี้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และมีความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน กล่าวคือผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและทั้งนี้ทนายความที่จะขอพบผู้ต้องขังจะต้องเป็นทนายความที่ได้รับใบอนุญาตให้เป็น ทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและจะเข้าเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังได้เฉพาะทนายความที่ผู้ต้องขังนั้นต้องการพบทนายนั้น

จากการบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวนั้นเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือผู้ต้องขังเด็ดขาดก็มีสิทธิพบทนายความได้ตามที่ผู้ต้องขังนั้นต้องการพบ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนั้นก็เป็นการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดประการหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าวิธีการและขั้นตอนดังกล่าวนี้จะเอื้ออำนวยต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากกว่าผู้ต้องขังเด็ดขาดกล่าวคือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นได้อาจแต่งตั้งทนายความไว้ก่อนที่ได้อยู่ในเรือนจำซึ่งจะเป็นการง่ายต่อการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง แต่ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นการแต่งตั้งทนายความนั้นเป็นสิ่งที่ยากกว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จึงทำให้การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาดของทนายความนั้นเสมือนขาดสายไป กล่าวคือ เจือใจในการที่ผู้ต้องขังแต่งตั้งทนายความผู้ขอเข้าพบเป็นทนายความของตนแล้วหรือไม่อาจเป็นปัญหาที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะปฏิเสธไม่ให้ทนายความเข้าพบผู้ต้องขังได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังกล่าวนี้ไม่น่าจะเป็นเจือใจตามกฎหมาย ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลายประการเช่น บางครั้งผู้ต้องขังหาหรือจำเลยก็ได้ถูกจับกุมจำขังโดยกระทันหันยังไม่มีโอกาสจะได้พบทนายความ ดังนั้นจึงยังไม่อาจจะแต่งตั้งทนายความได้ หรือบางครั้งทนายความ

อาจจะเพียงแต่เข้าไปให้คำปรึกษาจากผู้ต้องหาหรือจำเลยตามสิทธิผู้ต้องหาพึงได้รับเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ตกลงรับเป็นทนายความให้ผู้ต้องหา ดังนั้นการเข้าพบผู้ต้องหาในเรือนจำของทนายความทุกกรณีจึง “ไม่จำเป็นต้องมีใบแต่งตั้งทนายความ” ไปแสดงให้เจ้าหน้าที่เรือนจำดู

ดังนั้นแม้ว่าการให้สิทธิพบทนายความแก่ผู้ต้องขังซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือตามกฎหมายแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่ง แต่ผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าวก็ยังคงเป็นอุปสรรคต่อผู้ต้องขังเด็ดขาดตามที่ได้วิเคราะห์เอาไว้ข้างต้น

สำหรับการช่วยเหลือทางกฎหมายในส่วนของการพบทนายความของผู้ต้องขังในต่างประเทศนั้น ได้มีการกำหนดเอาไว้เช่นเดียวกับของไทย กล่าวคือ ประเทศเยอรมนีได้กำหนดเอาไว้ในส่วนของสิทธิของผู้ต้องขังที่จะมีสิทธิพบทนายความได้เฉกเช่นเดียวกับของไทย ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานของผู้ต้องขัง ในส่วนการพบทนายความของประเทศสหรัฐนั้นเป็นเรื่องที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก กล่าวคือ การอนุญาตให้ผู้ต้องขังพบทนายความ เพื่อปรึกษาคดีที่ถูกฟ้องร้องอยู่ในศาลถือเป็นสิทธิของผู้ต้องขัง แต่สำหรับสหรัฐนั้นได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบทนายได้ในห้องพิเศษแยกจากห้องเยี่ยมญาติโดยทั่วไป เพื่อให้ทนายและผู้ต้องขังได้ปรึกษาหารือในเรื่องคดีได้อย่างสะดวก ไม่ถูกรบกวนจากเสียงของญาติอื่นๆ ซึ่งนับว่าเป็นการป้องกันสิทธิของผู้ต้องขังในการช่วยเหลือจากทนายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายแม้ว่าจะไม่มีทนายในการสู้คดีก็ตาม กล่าวคือ การจัดให้มีโครงการผู้ช่วยทนายเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เรือนจำอาจจัดเป็นบริการให้กับผู้ต้องขังหรือยอมรับให้มีผู้แนะนำกฎหมายสมัครเล่น หรือผู้ที่มีได้เป็นนักกฎหมายอาชีพ มาแนะนำข้อกฎหมายให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะเป็นผู้ต้องขังด้วยกันที่มีพื้นฐานทางกฎหมายอยู่บ้าง ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อผู้ต้องขังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากผู้รู้กฎหมายในนามผู้ช่วยทนาย ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังนั้นรู้กฎหมายหรือรู้ช่องทางในการสู้คดีหรือนำไปสู่การได้รับความช่วยเหลือทางคดีได้ดีขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกาได้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในบางเรือนจำของสหรัฐฯ จะมีโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายสำหรับผู้ต้องขัง โดยจัดตั้งเป็นกองทุนที่จะให้การช่วยเหลือทางการเงินในการต่อสู้คดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างนักศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัยต่างๆ หรือผู้ช่วยกฎหมายที่ทำงานอยู่

ในโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ โดยมีนายความอาวุโสหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในการตรวจสอบและกำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จะได้รับการปฏิบัติและสิทธิในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้ดังเช่นทนาย นอกจากนี้กองทุนยังครอบคลุมไปถึงการช่วยเหลือด้านการค้นหาเอกสาร ฎีกาหรือแม้แต่การจ้างทนายในการต่อสู้คดีให้ หากเจ้าหน้าที่กองทุนพิจารณาเห็นว่าคดีดังกล่าวจำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือขาดโอกาสในการต่อสู้คดี การจัดทำโครงการเช่นนี้ยิ่งทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมายนั้นมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนเห็นว่าความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเค็ดขาดนั้น ไม่ว่าจะเป็นของราชอาณาจักรไทย หรือของเยอรมนี หรือสหรัฐอเมริกา นั้น สิ่งที่มีเหมือนกันคือการช่วยเหลือด้านทนายความ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดขั้นตอนในการเข้าเยี่ยม หรือแม้กระทั่งกรณีการช่วยเหลือในรูปแบบการยื่นคำร้องของผู้ต้องขังเองก็ตาม ก็ยังคงมีความคล้ายคลึงกันแต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ประเทศเยอรมันนี้นั้นมีหน่วยงานที่เรียกว่าศาลเข้ามาเกี่ยวข้องในการรับและพิจารณาคำร้องของผู้ต้องขังเอง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ประเทศไทยควรเอามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทความเป็นจริงในเรือนจำและผู้ต้องขังได้อย่างลงตัวมากกว่านี้เนื่องจากผู้ต้องขังเค็ดขาดที่อยู่ในเรือนจำนั้นอาจได้รับการกระทบสิทธิทั้งผู้ต้องขังด้วยกันเองหรืออาจกระทบสิทธิกับผู้คุมซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นการที่จะช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเค็ดขาดหากมีการประยุกต์แบบประเทศเยอรมนีการช่วยเหลือทางกฎหมายคงมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

การช่วยเหลือผู้ต้องขังวิธีนี้นับว่าเป็นวิธีที่ทั้งของไทยและของต่างประเทศนั้นมีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของรายละเอียดขั้นตอนหรือวิธีปฏิบัติบ้างแต่อย่างไรก็ตามก็ต้องกำหนดเอาไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าที่ที่ต้องกำหนดไว้ก็เพราะสิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง

4.8 ความสัมพันธ์สำคัญของทนายความในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ

1. ประเทศไทย สำหรับประเทศไทยนั้น ความสัมพันธ์ของทนายความกับคดีอาญานั้น มีความสัมพันธ์ตั้งแต่ขั้นก่อนพิจารณาคดี คือตั้งแต่ชั้นของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยจะใช้สิทธิต่อสู้คดีหรือแก้ต่างข้อกล่าวหาตั้งแต่ในชั้นต้นของกระบวนการยุติธรรม และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและลดความ

ผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้เป็นอย่างดี ส่วนในกรณีของการฟื้นฟูคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ทนายความก็เป็นส่วนที่สำคัญเนื่องจากทนายความเป็นบุคคลที่มีได้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ เช่น ตำรวจ อัยการ หรือผู้พิพากษา ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้จะมีส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงในคำตัดสินของคดีที่จะนำมาพิจารณาใหม่ ดังนั้นการที่ให้ทนายความเป็นผู้มีส่วนกับจำเลยหรือบุคคลที่จะนำคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี

2. ประเทศเยอรมัน ประเทศเยอรมันนั้นก็ได้มีการกำหนดถึงสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาที่จะต้องมีทนายความเช่นกัน แต่สำหรับในกรณีของความสัมพันธ์ของทนายความกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ศาลที่มีอำนาจชี้ขาดให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ตามคำร้องขอจะต้องให้มีการแต่งตั้งทนายความฝ่ายจำเลยสำหรับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อให้เป็นตัวแทนของผู้ที่ตัดสินว่ามีความผิดซึ่งไม่มีทนายความ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า กรณีที่ไม่มีทนายความศาลจะต้องแต่งตั้งเหมือนกรณีคดีอาญาทั่วไป ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง

3. ประเทศฝรั่งเศส สำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้น ทนายความมีความสัมพันธ์กับคดีอาญาตั้งแต่ชั้นของตำรวจเหมือนกับประเทศไทย กล่าวคือ ทนายความจะเข้ามาจับตาทักกับคดีเพื่อรักษาสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดี ส่วนในกรณีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นก็เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ กล่าวคือ ต้องให้คู่ความแต่งตั้งทนายความ เพื่อยื่นคำร้องต่อศาล เช่นเดียวกับประเทศไทย

4. ประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศสหรัฐนั้น กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีทนายความในคดีอาญาทุกคดีแก่จำเลยหรือผู้ต้องหา ในชั้นของการรื้อฟื้นก็เช่นเดียวกัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีที่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทุกคดีนั้นได้รับการคุ้มครองสิทธิจากรัฐอย่างดียิ่ง แม้ว่าจะเป็นคดีที่ไม่มีอัตราโทษสูงเฉกเช่นประเทศไทย รัฐก็ต้องจัดหาให้กับจำเลยคดีอาญาทุกคดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม

5. ประเทศญี่ปุ่น สำหรับประเทศญี่ปุ่นในกรณีของคดีอาญาที่จะต้องนำมารื้อฟื้นใหม่นั้นมีความคล้ายกับของประเทศไทย กล่าวคือ กรณีที่ไม่ใช่พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องทนายความเป็นผู้ที่สามารถยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีอาญาใหม่ได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดโดยทำในฐานะตัวแทนของจำเลยเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในส่วนของความสัมพันธ์ของทนายความกับคดีอาญานั้นทุกประเทศที่ผู้เขียนยกตัวอย่างมานั้นมีความคล้ายกัน กล่าวคือ ทุกประเทศให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาทั้งสิ้น ส่วนกรณีของวิธีการนั้นอาจมีความแตกต่างกันบ้างซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทกฎหมายของแต่ละประเทศนั่นเอง

4.9 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของทนายความในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ

ความสัมพันธ์ของทนายความในคดีอาญา				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
<p>ชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากทนายความ</p> <p>ชั้นพิจารณาคดี ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่</p>	<p>ศาลที่มีอำนาจชี้ขาดให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามคำร้องขอจะต้องแต่งตั้งทนายความฝ่ายจำเลยให้แก่บุคคลที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดซึ่งยังไม่มีความหมายเพื่อเข้าสู่การพิจารณา</p>	<p>สำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้น ทนายความมีความสัมพันธ์ในคดีอาญาตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นพิจารณาคดี ส่วนในกรณีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ที่เกี่ยวข้องกับทนายความนั้นมีส่วนที่เกี่ยวข้องก็ต่อเมื่อคู่ความ</p>	<p>สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ต้องหาหรือจำเลยกฎหมายกำหนดว่าจะต้องมีทนายความในคดีอาญาทุกคดี สำหรับความสัมพันธ์ของทนายความในส่วนของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดให้</p>	<p>กฎหมายให้มีการแต่งตั้งทนายความ เมื่อมีการยื่นคำร้องขอโดยบุคคลอื่นซึ่งมิใช่พนักงานอัยการได้ โดยทนายความสามารถยื่นคำร้องขอได้ด้วยตนเองในฐานะตัวแทนของบุคคลนั้นตามที่กฎหมายบัญญัติกล่าวคือ</p>

ความสัมพันธ์ของทนายความในคดีอาญา				
ประเทศไทย	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	สหรัฐ	ญี่ปุ่น
ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้		หรือผู้เสียหายนั้นได้มีการมอบอำนาจให้กระทำการแทนจึงจะมีสิทธิตามเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่	ทนายความที่ถูกตั้งโดยคู่ความต้องการดำเนินการรื้อฟื้นคดีของต้นตามเงื่อนไขที่กำหนด	ทำได้ระหว่างที่มีการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดี แต่หลังจากที่มีการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีแล้ว การแต่งตั้งทนายความก็ยังคงทำได้ จนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

1. การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ของราชอาณาจักรไทย
การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นไม่ อยู่ 3 ส่วนด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 เงื่อนไข มีดังนี้

- (1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง
- (2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ
- (3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดเจนและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ไม่ได้กระทำความผิด

1.2 ขั้นตอน มีดังนี้

บุคคลดังต่อไปนี้ มีสิทธิยื่นคำร้อง

- (1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด
- (2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ

(5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม
การยื่นคำร้อง

คำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้นหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น เว้นแต่

(1) คดีของศาลอาญาศึกหรือศาลประจำหน่วยทหาร ให้ยื่นต่อศาลทหารกรุงเทพ

(2) คดีของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารและศาลนั้นไม่เป็นศาลทหารสำหรับคดีนั้นแล้ว ให้ยื่นต่อศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่เคยเป็นศาลทหารนั้น หรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น

การพิจารณาคดีที่หรือฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ให้ศาลมีอำนาจ

(1) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอาญาศึกให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป และถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมได้กระทำความผิด ก็ให้พิพากษายกคำร้องนั้นเสีย แต่ถ้าเห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมมิได้กระทำความผิด ให้พิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด

(2) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาและทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี พิจารณาเพื่อพิพากษายกคำร้อง หรือยกคำพิพากษาเดิม และพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด

ในกรณีที่มีคำขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนตามมาตรา 8 วรรคสอง เมื่อศาลตาม (1) หรือ (2) พิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับการขอรับสิทธิคืนด้วย

การกำหนดค่าทดแทน

การกำหนดค่าทดแทนให้กำหนดได้ไม่เกินจำนวนตามค่าขอที่ระบุในคำร้องตามมาตรา 8 และตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ถ้าต้องรับโทษริบทรัพย์สิน ให้ได้รับทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นคืน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าให้ริบ ไม่ว่าจะเป็นอย่างผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ถ้าไม่สามารถคืนทรัพย์สินที่ถูกริบนั้นได้ ให้ได้รับชดเชยราคาของทรัพย์สินที่ถูกริบนั้น โดยถือราคาในขณะที่ศาลพิพากษาคดีที่ร้องฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ และถ้าทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเงิน ให้ได้รับเงินจำนวนนั้นคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินนั้น นับแต่วันริบจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(2) ถ้าต้องรับโทษปรับและได้ชำระค่าปรับต่อศาลแล้ว ให้ได้รับเงินค่าปรับคืน โดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินค่าปรับนับตั้งแต่วันชำระค่าปรับจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(3) ถ้าต้องรับโทษกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับหรือจำคุก ให้ได้รับค่าทดแทนเป็นเงิน โดยคำนวณจากวันที่ถูกกักขังหรือถูกจำคุกในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) ถ้าต้องรับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตแล้ว ให้กำหนดค่าทดแทนเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท

(5) ถ้าถูกใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาให้ศาลกำหนดค่าทดแทนให้ตามที่เห็นสมควร

การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามค่าขอที่ระบุไว้ในคำร้องตามมาตรา 8 ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร

1.3 ผลของการรื้อฟื้นคดี

(1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

(2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา

ในกรณีที่ให้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมนั้นไม่ได้กระทำความผิดและศาลได้กำหนดค่าทดแทนตามมาตรา 14 แล้ว ให้กระทรวงการคลังจ่ายค่าทดแทนตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษานั้น

5.2 เสนอแนะ

1. ผู้เขียนขอเสนอแนะถึงเรื่องของบุคคลที่มีสิทธิกระทำการยื่นคำร้องขอให้มีการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ควรที่จะเพิ่มหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชน เนื่องจากองค์กรเหล่านี้เป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังอยู่แล้ว ดังนั้นหากมีการกำหนดในกฎหมายเพิ่มองค์กรเหล่านี้ให้มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอนำคดีอาญาพิจารณาใหม่ได้ ก็เท่ากับเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อีกทางหนึ่งด้วย

2. ในส่วนของกระบวนการนั้นผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าจะต้องมีการพิสูจน์ในชั้นศาลก็ตาม แต่ควรมีวิธีการที่พิสูจน์ให้รวดเร็วกว่าปกติ เช่น หากมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐอีกหนทางหนึ่งก็จะทำให้การพิสูจน์นั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งอาจตัดขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาลได้

3. ในส่วนของการเยียวยาหรือผลของการรื้อฟื้นคดี นั้น ผู้เขียนเสนอว่า ควรที่จะมีการเยียวยาในหนังสือพิมพ์และมีการตีประกาศตามสถานที่ต่างๆ ในที่ๆ ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นการเยียวยาด้านจิตใจ

4. ในส่วนของของทนายความ ผู้เขียนเสนอแนะว่าประเทศไทยควรมีการเพิ่มเติมการช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมายโดยการตั้งผู้ช่วยทนายความ โดยให้นักศึกษาที่กำลังศึกษากฎหมายเข้ามาให้คำปรึกษากับผู้ต้องขัง โดยมีการควบคุมจากอาจารย์ผู้สอนกฎหมายหรือผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย วิธีนี้ผู้เขียนเห็นว่าของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวทางการช่วยเหลือที่ดีจึงอาจนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กุลพล พลวัน, สิทธิของผู้ต้องขัง ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์,
หน่วยที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์
, 2539)
- กุลพล พลวัน, เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ หน่วยที่ 9-15, พิมพ์ครั้งที่ 6
(นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546)
- โกเมน ภัทรภิรมย์, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่,” วารสารอัยการ. ปีที่ 14, (กันยายน 2534)
เขาวลิต สมพงษ์เจริญ, “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง,” (วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548)
- ชานินทร์ กรีวิเชียร, หลักนิติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, 2552)
- ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555)
- ธานี วรภัทร์, “กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก,” (วิทยานิพนธ์
ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551)
- ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, “หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต,” (วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)
- ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทฤษฎีวิทยา, (พระนคร : บพิตรการพิมพ์, 2523)
- ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, 2548)
- ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
, 2539)
- พัชราภรณ์ กองอุบล, “สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546)

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, หลักการอุ้มประพัต, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)

สมภพ โทตระกิตย์, “การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (New trial),” วารสารกฎหมาย, ปีที่ 2,
(พฤษภาคม 2519)

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พิมพ์ครั้งที่ 3
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 92.

ภาษาต่างประเทศ

B. Harold, *Supervision of the Offender* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall, 1981), Bartollas.

A (2002). *Invitation to Corrections*.

Clemens Bartollas. (2002). *Invitation to Corrections*.

Clemens Bartollas. C (2002). *Op.cit.* pp.71-75. and Joan Petersilia. (2003). *When Prisoners
Come Home*.

Code de Procédure Pénal. Editions Dalloz Paris 2004

Christopher E. Smith. *Criminal Procedure*. Belmont: Thomson/Wadsworth, 2003,

<https://www.gotoknow.org/posts/432170>

<https://www.l3nr.org/posts/261807>

<http://th.wikipedia.org/>

<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?News>

<http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm>

http://www.totse.com/en/law/justice_for_all/crimpro3.htm

John A. Glenn. *American Jurisprudence Volume 58*. Bancroft-Co, 1989, John N. Ferdico,

J. *Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional*. West Publishing
Company, 1985,

Plato, the Law (trans T.J. Saunders, Penquin Classics, 1975)

Stephen Livingstone and Tim Owen. A (1999). Prison Law. pp.415-416. and Clemens

Stephen Livingstone and Tim Owen. B (1999). Op.cit. p.452. and Clemens Bartollas. B (2002).

www.kamlangjai.or.th/th/download_content.

www.google.com

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

อัฐวิทย์ ไสสะอาด

พ.ศ. 2553 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต

พ.ศ. 2555 ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความ

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภานายความ รุ่นที่ 39

ทนายความ

